

491.99-8

Ա-62

ՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կ. ԳԸԼԸՃՅԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԳԱՆՁԱՐԱՆ

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԲ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ը Ը ԿԸ ՊԱՐՈՒՆԱԿԻ 62 ՀԱՏԸՆՏԻՐ
ՆԻԿԹԵՐ — 37 ԳԵՂԵՅԻԿ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ՝
ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻՋ ՊԱՏՐԱՍ-
ՏՈՒԱՆ — ԵՒ ՃՈՒ ՅԱՆԵԼՈՒԱՆ ՄԸ՝
ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՆԵՐ-
ԿԱՅԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ Խ Խ Խ Խ Խ

ԳԻՆ 5 ՂՐՈՒՇ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՑԱՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

1910

04 MAY 20

13 FEB 2013

7898

ՀՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Յ. ԳԸԸՃԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

491.99-8

428

26-ԱՆ

Ա-ԵՆ

ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Գ Ա Ն Ձ Ա Ր Ա Ն

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԳ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ ՀԱՄԱՐ

8383

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Թ. ՄԱՏԹԻՍԵԱՆ

1909

Տարրական Դասընթացքի յարմարցուած այս ընթերցանութեան դասագիրքը պատրաստուած է ճիշդ այն մէջոտով որով հրապարակ ելաւ միջին դասընթացքի յատկացուած «ԳԱՆՁԱՐԱՆ» ը (*):

Միշտ նոյն նկարագրի կազմուէրեան իտէալն է որ մեզի առաջնորդ եղած է նաև այս դասագրքին պատրաստութեան մէջ, իտէալ՝ զոր երկարօրէն բացատրած ենք միջին «ԳԱՆՁԱՐԱՆ»ի յառաջաբանով, և զոր այստեղ կրկնելը աւելորդ կը համարինք:

Մենք կ'ուզենք միայն քանի մը խօսք ուղղել ուսուցիչներուն, որպէս զի իրենց ջանքերն ու մեր աշխատութիւնը ներդաշնակ ուղղութեան մը մէջ մնան և իրականացնեն զրբին ընծայելիք բարիքը:

Դիւրացնելու համար իրենց աշխատութիւնը, մենք իւրաքանչիւր հատուածի կցած ենք երկու տեսակ հրահանգ:

Առաջինը՝ Ընդդայնելի կէտեր՝ հատուածին նիւթին ու բառերուն հետ ուղղակի առնչութիւն ունեցող դիւրին հարցումներու շարք մըն է, որուն աշակերտը կրնայ հեշտիւ պատասխանել, օգտուելով անշուշտ ուսուցչին օժանդակութենէն: Անոնց շնորհիւ աշակերտը չի կրնար սոսկ մեքենական ընթերցմամբ անցնիլ իւրաքանչիւր նիւթի վրայէն, այլ կ'ընտելանայ նիւթերու իմաստին և դիւրաւ կ'ըմբռնէ անոնցմէ բղխող բարոյականներ: Ասկէ զատ, այդ հարցումները կը նպաստեն նաև աշակերտին ծանօթութեանց ընդարձակման:

Երկրորդը՝ Ուսուցչին բացատրութիւնները, դարձեալ հատուածին նիւթերէն բղխող բարոյական նկատարութիւններ են, զորս ուսուցիչը անհրաժեշտաբար պիտի ընդլայնէ՝ իւրաքանչիւր նիւթ բացատրելու և մեկնելու առթիւ:

Ինչպէս բացատրած ենք Միջին ԳԱՆՁԱՐԱՆի յառաջաբանին մէջ, ուսուցիչը պէտք է բաւականանայ Բարիին վրայ միայն աւելի կամ նուազ որոշ գաղափար մը տալով, այլ պէտք է աշխատի որ Բարիին զգացումը,

(*) Միջին ԳԱՆՁԱՐԱՆի առաջին եւ երկրորդ Տպագրութիւնները սպառած ըլլալով, մօտ օրէն պիտի հրատարակուի երրորդ Տպագրութիւնը, հիմնովին բարեփոխուած եւ պատշաճեցուած արդի պահանջներու: Անոր անմիջապէս պիտի հետեւի բարձրագոյն դասընթացքի յատկ ԳԱՆՁԱՐԱՆը:

— յաճախակի կրկնումներով և բարի գործելու վարժութեամբ, — քննադո-
րոթեան փոխուի:

Ուսուցիչը զխաւորապէս պէտք է ձգտի շաւ քացատելու. հետե-
ւաբար, ամէն անգամ որ կարելի է, հատուածներուն մէջ զտնուող օրինակ-
ներէն դուրս ուրիշ օրինակներ մէջ բերելու է նոյն ինքն աշակերտներու
կեանքէն. նոյն բանը նաեւ այդ օրինակներէն բղխելիք թելադրութեանց
համար: Այս կերպով դասաւանդութիւնը աւելի կենդանի հանգամանք մը
կը ստանայ և դասերու նպատակը աւելի անշնչելի կերպով կը դրոշմուի
տղոց մտքին վրայ:

Զմոռնանք նաեւ աւելցնելու թէ բառերը մեկնած ենք ա՛յն իմաստով
որով գործածուած են հատուածին մէջ: Սակայն այդ բառերէն կան որ ու-
րիշ իմաստներ ալ ունին և տարբեր նշանակութիւն կը ստանան տարբեր
կերպով մը կամ տարբեր տեղ մը գործածուելով: Ուսուցիչը երբ այդ տե-
սակ բառերու, — մանաւանդ փոխաբերաբար գործածուած բառերու և
ասութեանց, — հանդիպի, հարկաւ տղոց կը բացատրէ նաեւ անոնց միւս
նշանակութիւնները, որով՝ անուղղակի բայց ապահով կերպով մը՝ տղաքը
բառագիտութեան վարժեցուցած կ'ըլլայ:

Ա. Ա.

Գ Ա Ն Զ Ա Ր Ա Ն

Լ. ՄԱՅՐԻԿՍ ԵՒ ՀԱՅՐԻԿՍ

Անուշիկ մայրիկս ամէնէն կանուխ կ'արթննայ մեր
տան մէջ:

Նա տակաւին քնացած կ'ըլլամ, բայց ան արթուն

է, կ'աշխատի, հագուստներս կը կարկտէ ու կը մաքրէ,
նախաճաշս կը պատրաստէ և սակառս կարգի կը դնէ:

Մայրիկս չա՛տ կը սիրէ զիս : Երբոր խելօք կը կենամ և կը հնազանդեմ իրեն , իսկոյն զիս գիրկը կ'առնէ , կը համբուրէ ու կ'ըսէ .

— Հրեշտակս , իմ աղուճր հրեշտակս :

Շատ անուշ է մայրիկիս համբոյրը : Եւ ես միշտ կը հնազանդեմ մայրիկիս ու խելօք կը կենամ , որպէս զի զիս գիրկը առնէ ու համբուրէ :

Մայրիկս այնքան բարի է որ երբ հիւանդ ըլլամ , գիշեր ցերեկ անխուս կը հսկէ անկողնիս քով , ձեռքովը ճակատս կը չփէ որպէս զի հանգստանամ : Երբեմն ալ անուշ երգերով զիս կը քնացնէ :

* * *

Հայրիկս ալ կանուխ կ'արթննայ , և նախաճաշը ընելուն պէս կը փութայ գործի :

Անիկա միշտ իրիկունսները ամէնէն ուշ տուն կը վերադառնայ , յոգնած , քրտնած , և զիս կը համբուրէ ըսելով .

— Քեզի համար ամէն յոգնութիւն կը մոռնամ :

Շատ անգամ , զինքը այսպէս յոգնած տեսնելով , կ'ըսեմ իրեն .

— Հայրիկ , այդչափ մի՛ աշխատիր , մեղք ես :

— Հոգ չէ , զաւակս , կ'ըսէ ինծի , երբոր ծերանամ , դուն ալ ինծի համար կ'աշխատիս :

Եւ դարձեալ կը համբուրէ՞ զիս :

Շատ բարի է հայրիկս :

ԲԱՌԵՐ. — ԱՃԲՈՒՆ՝ առանց քնանալու : — **ՓՈՒՔԱՂ՝** աճապարել : — **ՊԱՐՃԵԱՂ՝** նորէն :

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵՐ՝ Ի՞նչ կ'ընէ մայրիկը տան մէջ : — **ՏԸ՛** չաք պէտք է օգնեն իրենց մայրիկին : — **Ի՛նչո՛ւ** — Հայրիկը ինչո՛ւ կը մոռնայ իր յոգնութիւնը : — **Ի՞նչ** կը նշանակէ «սակառը կարգի դնել» :

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տղաք պէտք է սիրեն իրենց ծնողքը , որովհետեւ ամէնէն աւելի անոնք զիրենց կը սիրեն եւ իրենց երջանկութեան կ'աշխատին , շատ անգամ ինքզինքնին զրկելով , յոգնելով , չարաբարութիւնով : Ծնողասիրութիւնը նուիրական պարտք մըն է տղոց համար : — Տղաք պարտաւոր են փոխարինել իրենց ծնողներուն ո՛չ միայն սէրը , այլ նաեւ աշխատութիւնը , անոնց ծերութեան նեցուկները դառնալով :

2. ՀԱՄԲՈՅՐՆԵՐՍ

Երեք համբոյր ունիմ տալիք ,

Անուշ համով երեք պաչիկ .

Էն խոշորն է իմ մեծ եղբոր ,

Էն ուժովը իմ բարի հոր .

Բայց է՛ն երկարն՝ գիտէ՞ք որի . . .

— Ա՛ն , մայրիկին կը վիճակի :

Է. ՔԼՕՏԻՆՕ

ԲԱՌԵՐ. — Վ.ԻՃԱԿԻՂ՝ բաժին իյնալ :

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵՐ՝ Ի՛նչո՛ւ կը սիրես եղբայրդ , հայրդ ու մայրիկդ : — Անոնք ալ քեզ կը սիրեն : — **Ի՛նչո՛ւ** — Ե՛րբ չեն սիրեր : — Ի՛նչո՛ւ ամէնէն երկար համբոյրը մայրիկիդ պիտի տաս :

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Հայրիկն ու մայրիկը շատ տառապանքներու , շատ նեղութեանց կ'ենթարկուին իրենց զաւակները մեծցնելու համար : — Զաւակներու բարի , լաւ ու հնազանդ վարմունքը միայն կրնայ մոռցնել այդ տառապանքներն ու նեղութիւնները եւ նոր ոյժ տալ ուրիշ տառապանքներու , ուրիշ նեղութեանց համար :

3. ԲԱՐԻ ՀԱՅՐԸ

Ա.

Մարդ մը երկու զաւակ ունէր :

Օր մը, անոնցմէ կ'ըսէր ըսաւ հօրը :

— Հայր, հիմակուրնէ տուր ժառանգութեանդ այն բաժինը որ ինծի պիտի իյնայ :

Եւ հայրը, երկու զաւակներուն միջև բաժնեց իր հարստութիւնը :

Կրտսեր զաւակը իր բաժինը առաւ, ելաւ օտար երկիր գնաց, և այնտեղ վասնեց բոլոր ունեցածը :

Ճիշտ այդ ատեն սով մը ծագեցաւ իր գտնուած երկրին մէջ : Խեղճ տղան անօթի մնաց և ստիպուեցաւ ծառայութեան մտնել քաղաքին բնակիչներէն մէկուն քով :

Այդ մարդը զինքը խողերու պահապան կարգեց : Տղան այնքան անօթի էր որ խողերուն առջև նետուած բանջարեղէնի կեղեւները ուտել կ'ուզէր. բայց իրեն չէին տար :

Այն ատեն՝ մտածեց .

— Իմ հօրս տունը որքան ծառաներ կան որոնք առատ հաց ունին, մինչդեռ ես անօթի կը մեռնիմ այստեղ : Երթամ հօրս, անոր ոտքը իյնամ և ներողութիւն խնդրելով աղաչեմ որ զիս իր ծառաներուն մէջ առնէ :

Եւ իրաւ ալ ելաւ գնաց :

ԲԱՌԵՐ. — Կ'ըսէր՝ պզտիկ՝ վասնեղ՝ պարապ տեղը հատընել :

ԸՆԴԼԱՅՆՆԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է հարստութիւնը — Ի՞նչ է ժառանգութիւնը : — Ձաւակ մը միշտ կրնայ հօրը ժառանգութիւնը պահանջել : — Սովը ի՞նչ է : — Քանի տեսակ բանջարեղէն տեսած էք : — Ի՞նչ ձև ու գոյն ունին : — Ի՞նչ է ծառան : — Ի՞նչպէս պէտք է վարուիլ անոնց հետ : — Ի՞նչ տեսակ կենդանի է խողը :

ՌԵՍՈՒՅԵՒՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Հարստութիւն ունենալը բանի մը չի ծառայեր. պէտք է հարստութիւնը տնտեսել զիտնալ՝ որպէս զի զուր տեղը չվատնուի : — Տղաք պէտք չէ որ կանուխէն բաժնուին իրենց ծնողքէն, որովհետեւ երկար ատեն պէտք պիտի ունենան անոնց փորձառութեան ու խորհուրդներուն : — Ծնողքը վըրտացնել շատ գէշ գործ մըն է, բայց վշտացնելէ վերջ զոչալ եւ ներողութիւն խնդրելը մասամբ կը դարմանէ զայն :

4. ԲԱՐԻ ՀԱՅՐԸ

(Շառուակութիւն)

Բ.

Տղան չատ խեղճ վիճակ մը ունէր երբ իր տան մօտեցաւ. հագուստներն ալ ամբողջովին պատռած էին :

Հայրը զայն տեսաւ հեռուէն, գրաց, և անոր վիզը նետուելով սկսաւ համբուրել :

— Հայր, ըսաւ տղան, ես մեղանչեցի Աստուծոյ ուրբի դէմ. ես արժանի չեմ քու զաւակդ կոչուելու, զիս քու ծառաներուդ մէջ ա՛ռ :

Իայց հայրը ներեց, և ծառաներուն դառնալով, ըսաւ .

— Գացէք իր առջի վերարկուն բերէք և զինքը հագուեցուցէք. մատանի մը անցուցէք մատը և նոր կօշիկներ տուէք :

Եւ երբ տղան հագուեցուցին, հայրը նորէն ծառաներուն դարձաւ և ըսաւ անոնց.

— Գացէ՛ք մորթեցէ՛ք մեր ամէնէն պարսա՛հ հորթը, ուտենք ու զուարճանանք, որովհետեւ ես զաւակս մե-

ռած կը կարծէի, բայց ահա ան ողջ է. կորսուած էր ու գտնուեցաւ:

Եւ ամէնքն ալ կերան ու զուարճացան:

ԲԱՌԵՐ. — Դ՛րալ՝ մեղքնալ: — Մեղանչել՝ մեղք գործել: — Պարսա՛հ գէր, լաւ սնած:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Պատմութիւնը, նախորդ մասին հետ, ամբողջովին պատմեցէ՛ք: — Ի՞նչ տեսակ հագուած է վերարկուն: — Մա-

տանին լինէ՛: — Ինչո՞ւ կը գործածեն: — Ինչո՞ւ պարարտ հորթը մորթեցին. — Տղան ինչո՞ւ ինքզինքը արժանի չէր նկատեր հօրը զաւակը կոչուելու:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Զի բաւեր ծնողներու ներողամտութեամբ գոհանալ. անհնազանդ տղաքը երբ իրենց ծնողներուն ներողութեան կ'արժանանան, պէտք է անկէ ետքը բոլորովին օրինակելի վարմունք մը ունենան, իրենց պատճառած վիշտը մոռցընելու համար:

5. ՃՐԱԳՆ ՈՒ ԼԱՊՏԵՐԸ

Օր մը ճըրագը լապտերին կ'ըսէր.

— « Բու խորհէ՛դ՝ պղտոր կ'ելլեն իմ լոյսեր.

Ծոցդ ինչո՞ւ այդպէս զիս բանտարկէր ես.

Բացուէ որ աշխարհ փայլի շողերէս: »

Բացուեցաւ լապտերն, հընազանդ իրաւ.

Հով մ'եղաւ... ճըրագն իսկոյն մարեցաւ:

(Թրգմ. Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ)

ԼԵՊԱՅԻ

ԲԱՌԵՐ. — Խորհէ՛դ՝ մէջէդ: -- Շող՝ ծառագայթ: — Իսկոյն՝ անմիջապէս:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ առարկայ է ճրագը. — ճրագը ինչո՞ւ դուրս ելլել կ'ուզէր: — Ինչո՞ւ ճրագը մարեցաւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ինչպէս որ ճրագը լապտերին պաշտպանութեան կը կարօտէր չմարելու համար, այնպէս ալ տղաք իրենց ծնողքին պաշտպանութեան կը կարօտին՝ չմոլորելու համար:

6. ՄԵԾ ՀԱՅՐԻԿԸ

Ղուկասի մեծ հայրիկը շատ ծեր է. գլուխը կը ճառճանի ուսերուն վրայ, կոնակը կորացած է և ձեռքերը կը դողան:

Անիկա շատ անգամ հիւանդ կը պառկի: Անցեալ ձմեռ ալ այդպէս հիւանդ էր և շատ տառապեցաւ:

Հիմակ որ դարունը եկած է, մեծ հայրիկը բաւա-

կան առողջացած է և պատուհանէն կը դիտէ դաշտերը որոնք ծածկուած են կանանչ խոտերով և գոյնզգոյն ծաղիկներով:

Մեծ հայրիկը գիտ որ լեթէ այդ դաշտերուն մէջ պտոյտ մը ընէ, շատ պիտի կազդուրուի, բայց ոյժ չունի և չի կրնար մինակը դուրս ելլել: Ղուկասի ծնողքն ալ չեն կրնար օգնել անոր, որովհետեւ մինչև իրիկուն զբաղած են:

Խեղճ մեծ հայրիկը տխուր է: Բայց ահա Ղուկաս անոր կը մօտենայ, դեղը կուտայ ու կ'ըսէ.

— Բարի մեծ հայրիկա, կ'ուզեմ որ մէկտեղ պտտինք գեղեցիկ դաշտերուն մէջ, ես թէև տկար եմ, բայց կրնամ քեզի օգնել:

Մեծ հայրիկը ուրախութեամբ ընդունեց Ղուկասի առաջարկը: Անոնք շատ օրեր մէկտեղ կը շրջին աղուոր ձարգագեսիներուն մէջ: Մեծ հայրիկը այնչափ գոհ է Ղուկասի վարմունքէն որ սիրուն բաներ կը պատմէ պտտած ատեններին:

ԲԱՌԵՐ. — Տասանիլ՝ շարունակ երեքալ, — Կորանալ՝ ծըռիլ, — Տառապիլ՝ ցաւ քաշել, — Կազդուրուիլ՝ առողջանալ, — Երջիլ՝ պտտիլ, — Մարգագեսիլ՝ կանանչ խոտերով ծածկուած դաշտ:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ո՞վ է մեծ հայրիկը, — Ղուկաս ինչեւ օգնեց մեծ հայրիկին: — Մեծ հայրիկը ինչեւ գոհ մնաց, — Ղուկաս ինչ կերպով օգտուեցաւ իր բարի վարմունքէն:

ՈՒՍՈՒՑՑԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բացատրել մեծ-ծնողներուն նշանակութիւնը տան մէջ: — Մեծ-ծնողները ծեր են, շատ անգամ հիւանդ ու անկար, — Թողներուն պարտականութիւնն է յարգանքով ու գորովով վարուիլ անոնց հետ, եւ իրենց կրցածին չափ օգնել անոնց:

7. ՍԻՐԱԾՆԵՐՍ

Կը սիրեմ մայրիկս անուշ, խելացի
Որ կու տայ ինձի համբոյրներ հազար,
Եւ որ այնքան շուտ կը ներէ ինձի
Ամէն անգամ որ ըլլամ քիչ մը չար:

Կը սիրեմ հայրիկս որ միշտ կ'աշխատի
Շահելու համար մեր հացն ու պարէն,
Եւ որ խոնջեմքն իր մոռցած՝ կը ժպտի
Նոր բարենիշ մը երբ ցոյց տամ իրեն:

Կը սիրեմ նաեւ իմ բարի մեծ մայր
Որ գիտէ սիրուն հէքեաթներ առաջ,
Ինչպէս նաեւ իմ ազնիւ մեծ եղբայր
Որ դասիս համար միշտ կու տայ խրատ:

Լ. ԴՐՕԴՆԵՐ

ԲԱՌԵՐ.— Պարէն՝ տեսակ տեսակ ուտելիք.— Խոնջեմք՝
յոզնութիւն: — Առաջ՝ շատ:

ԸՆԴԼԱՑՆԵԼԻ ՆԵՏԵՐ.— Ինչո՞ւ կը սիրես մայրիկդ, հայրիկդ,
մեծ մայրդ ու եղբայրդ.— Տարբերութիւն կը դնե՞ս Թէ ոչ բոլ սիրոյդ
մէջ.— Ինչո՞ւ.— Հայրիկդ ինչո՞ւ կ'ուրախանայ երբոր բարենիշ կ'առնես
դպրոցին մէջ.— Ո՞ր տղաքը բարենիշ չեն առներ.— Ինչո՞ւ մտիկ կ'ընես
եղբորդ, երբոր դասերուդ համար խրատներ կու տայ քեզի:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ծնողը թէեւ միշտ նե-
րողամիտ կ'ըլլան իրենց չար եւ անհնազանդ տղոց համար, բայց վիշտ
կը զգան երբ տղաքը չար կամ անհնազանդ կ'ըլլան.— Պէտք չէ չարա-
չար գործածել ծնողներու ներողամտութիւնը.— Հնազանդութեան
բարիքներն ու անհնազանդութեան չարիքները.— Պատիկները միշտ
իրենց մեծերուն խրատները պէտք է փնտռեն ո՛չ միայն իրենց դա-
սերուն այլ նաեւ իրենց ամէն վարմունքին համար:

8. ԶԱՐՈՒՀԻ

Մայրիկը կանուխ արթնցուցած էր Զարուհին և դայն
կը հագուեցնէր:

Անձրեւոտ օդ մըն էր:

— Մայրիկ, ըսաւ Զա-
րուհի, այսօր դպրոց չեր-
թամ, անձրեւ կու գայ:

— Անձրեւը քեզի
մնաս չի տար, աղջիկս,
ըսաւ մայրը. քեզի մեծ
հովանոց մը կու տամ և
բնաւ չես թրջիր. միայն
գէշ տղաքն են որ դպրոց
չեն երթար և իրենց ժամանակը պարապ կ'անցընեն:

Այստեղ կը կարդամ, մայր, պատասխանեց Զա-
քունի:

Զոյլար, աղջիկս, տղաքը մինակնին չեն կրնար
կարդալ. հապա եթէ
կարդացածդ չհասկը-
նաս՝ որո՞ւ պիտի
հարցնես:

— Քեզի կը հար-
ցնեմ, մայր:

— Ես իմ դրա-
ղուններս ունիմ. և
արդէն շատ բաներ ես
ալ չեմ հասկնար,
մինչդեռ վարժուհիդ
կը հասկնայ ու կրնայ
քեզի բացատրել՝ որ-
պէս զի սորվիս:

— Ուրեմն վարժուհին քեզմէ աւելի բա՛ն գիտէ,
մայր:

— Անշուշտ. այդ պատճառաւ պէտք է ուշադրու-
թեամբ մտիկ ընես անոր խօսքերը և հնազանդիս անոր,
ինչպէս ինծի կը հնազանդիս:

ԸՆԴՂԱՅՆՆԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ կը նշանակէ «պարապ ժամանակ
անցընել».— Տղաքը ինչո՞ւ գէշ կ'ըլլան, երբոր պարապ ժամանակ կ'ան-
ցընեն.— Ո՞վ է վարժուհին.— Ի՞նչ կերպով պէտք է վարուինք անոր հետ:

ՈՒՍՈՒՑՅՈՒՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ծնողներուն հաւասար
պէտք է հնազանդինք դաստիարակներուն.— Դաստիարակը այն
տեսակ անձ մըն է որ միշտ տղոց բարիքը կը մտածէ եւ ատոր համար
կ'աշխատի.— Պէտք է միշտ խորհուրդ հարցնել դաստիարակին,
ծնողներուն հաւասար սիրել զայն, անոր հաճելի դառնալ:

9. ՄԵԾ ՄԱՆՔ ՄՈՒ ԵՄ

Անցած տարի ըստզանգի
Փոքր էի դեռ. բայց քանի որ
կարդալ գրել գիտեմ այսօր,
Չափահաս մեծ մանչ մըն եմ ես:

Մօրըս ծունկին վրայ, հերո՛ւ՝
կը տեսնէին զիս միշտ նստած.
Փոքր էի դեռ ես անկասկած,
Բայց ալ եղած եմ վեց տարու:

Հիմայ կարդամ գիրք ու քարտէս,
կը սորվիմ շատ դասեր դըժուար.
Պայուսակս ալ՝ ձախ ուսէս վար՝
կ'ըսէ թէ մեծ մանչ մըն եմ ես:

Մըտիկ կ'ընեմ վարժապետին
խօսքերն ու միտք կը պահեմ լաւ,
Եւ ինէ շատ գոհ է հարկաւ
Որ աչքերն ինձ միշտ կը ժպտին:

(Թրգմ. Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ)

Ֆ. ՔՕՄՕՆ

ԲԱՌԵՐ.— Ստուգապէս՝ ստուգիւ, իրաւ.— Հերո՛ւ՝ անցած
տարի.— Անկասկած՝ տարակոյս չկայ որ:

ԸՆԴՂԱՅՆՆԻ ԿԵՏԵՐ.— Ի՞նչ փոփոխութիւն կրեցիք հերուընէ
ի վեր.— Ի՞նչ կերպով.— Ի՞նչ է քարտէսը.— Ինչո՞ւ վարժապետը գոհ է
ձեզմէ և ձեզի կը ժպտի.— Ի՞նչ կը շահիք վարժապետին խօսքը մտիկ
ընելով ու լաւ միտք պահելով:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Տղաք պէտք է աստի-
ճանաբար յառաջդիմեն ուսման ու գիտութեան ճամբուն մէջ.— Ոչ
միայն մէկ տարիէն միւսը, այլ մէկ շաբաթէն միւսը, նոյն իսկ մէկ
օրէն միւսը պէտք է աւելի կատարելագործուին թէ ուսման մէջ եւ թէ
վարքով: Յետամնաց տղաքը միշտ ամէնուն արհամարհանքին արժանի
են, օր մը դժբաղդ պիտի ըլլան ու զղջան:

10. ԵՐԿՈՒ ՄՇԱԿՆԵՐ

Ա.

Յակոբ ու Վարդան երկու մշակներ էին:

Յակոբ կանոնաւորապէս վարժարան գացած և բա-
ւական բան սորված էր:

Իսկ Վարդան՝ կարդալ գրել չէր գիտեր:

Շատ անգամ ծանօթներ կ'ըսէին իրեն:

— Վարդան, պարապ մի՛ անցընէր այս թանկագին
ժամանակը, գնա՛ դպրոց, վերջէն կը զղջաս:

Բայց Վարդան մտիկ չէր ընէր:

— Ինչո՞ւ դպրոց երթամ. ես մշակ պիտի ըլլամ,
հօրս թողած հողերը պիտի մշակեմ, գրքի պէտք չունիմ.
գրքով ու գրով հող կը մշակուի:

Բողոքովին տարբեր կը մտածէր Յակոբ:

— Միշտ լաւ ու օգտակար է կարդալը, կ'ըսէր:

Եւ նոյն իսկ դպրոցէն ելլելէն վերջն ալ անդադար
կը կարդար ինչ գիրք որ գտնէր:

ԲԱՌԵՐ.— Մօակ՝ հողագործ.— Ծանօթ՝ ճանչուոր.—
Թանկագին՝ սուղ.— Անդադար՝ առանց դադար առնելու,
շարունակ:

ԸՆԴԼԱՅՆՆԻ ԿԷՏԵՐ.— Ո՞վ աւելի իմաստուն էր, Յակոբ Թէ
Վարդան.— Յակոբ իրաւունք ունէ՞ր ըսելու Թէ հողագործութեան համար
գրքի պէտք չունէր.— Ինչո՞ւ.— Ի՞նչ է մշակը, ի՞նչ կերպով կ'աշխատի.—
Ի՞նչ արդիւնք կու տայ մշակին աշխատութիւնը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Դպրոցը այն հաստա-
տութիւնն է ուր տղաքը կը սորվին կարդալ, գրել, հաշուել, ինչպէս
նաեւ ամէն տեսակ գիտութիւններ.— Դպրոցը մասնաւորաբար այն
հաստատութիւնն է ուր տղոց կ'ուսուցուի բարի, պարկեշտ եւ իմաս-
տուն ըլլալ:

11. ԵՐԿՈՒ ՄՇԱԿՆԵՐ

(Շաբուցակութիւն)

Բ.

Օր մը՝ Յակոբ գրքի մը մէջ կարդաց թէ լաւ քերթ
ունենալու համար պէտք է գործածել կարգ մը աղբեր:

Անմիջապէս գործադրեց կարդացածը և այն տարին
իր արտերուն բերքը երկու անգամ աւելի եղաւ Վար-
դանի բերքէն:

Վարդան զարմացաւ մնաց՝ տեսնելով Յակոբի բեր-
քերուն հարստութիւնը:

— Յակոբ, ըսաւ անոր, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ երկուքս
ալ հաւասար չափով կ'աշխատինք և քու բերքդ իմինիս
կրկնապատկիւ կ'ըլլայ. ի՞նչ գաղտնիք է ասիկա:

— Գաղտնիք չկայ, ըսաւ Յակոբ:

Յետոյ՝ գիրքը ցոյց տալով, յարեց.

— Ամբողջ պատճառը այս գիրքն է. անկէ սորվե-
ցայ թէ ինչ պէտք է ընել առատ ու լաւ բերք ունե-
նալու համար:

Վարդան՝ արօթաւար՝ գլուխը ծռեց:

Յակոբ որ բարի էր, չարունակեց.

— Եթէ կ'ուզես, քեզի ըսեմ թէ ի՞նչ գրուած է այս գրքին մէջ, որպէս զի դուն ալ օգտուիս. բայց աւելի լաւ է որ դուն ինքդ կարդալ սորվիս և մինակդ օգտուիս անկէ, ինչպէս նաև ուրիշ օգտակար գրքերէ. բան սորվելէն մարդու վնաս չգար, ընդհակառակը:

Մէկ երկու տարի վերջ՝ վարդան կարդալ գրեւ սորված էր և իր արտերն ալ, Յակոբի արտերուն պէս, առատ ու լաւ բերք կու տային:

ԲԱՌԵՐ. — ԲՆԵՐՖ՝ ցանուած հունսեւուն արդիւնքը. — ԿՐԵԿ-ՆԱՊՈԼԻՍ՝ երկու անգամը. — ՅԱՐԵԿ՝ չարունակել. — ԱՄՈՐՏԱ-ԽԱՐ՝ խախտալ:

ԸՆԴԼԱՅՆՆԵԼԻ ԱԼՏԵՐ. — Պատմեցէք ամբողջ պատմութիւնը, նախորդ մասին հետո: — Ի՞նչ եղաւ վարդանի տգիտութեան հետեւանքը. — Յակոբ ի՞նչ շահեցաւ կարդալով. — Ի՞նչ է արտը, ի՞նչ է բերքը. — Ե՞րբ կը ցանեն, ի՞նչպէս. — Ո՞վ կը ցանէ:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տգիտութիւնը դժբաղ-դութեան աղբիւր մըն է բովանդակ կեանքի ընթացքին. — Բոլոր գոր-ծերուն, բոլոր արհեստերուն մէջ՝ ուսում առնողներն են որ կը յաջո-ղին, մինչդեռ անուսումները՝ անոնց չափ, նոյն իսկ անոնցմէ աւելի աշխատելով հանդերձ՝ նուազ արդիւնք ձեռք կը բերեն, կամ բնաւ արդիւնք չեն ստանար. — Պատիկ տարիքէն մանսւանդ պէտք է սկսի ուսումը:

12. ՊԱՐԵՐԳ

Երկնից տակ

Կապուսակ,

Կանանչ խոտերուն վրայ,

Թող մեր ձայնն ուրախ, թրթռայ,

Եւ մեր քով

Հաճոյքով,

Մեր ծնողքին սիրելի

Մեզ դիտէ աչքն ու փայլի:

Դիրք, տետրակ,

Դիր՝ բարակ,

Դըժուար, դիւրին, շատ դասեր

Մեզի ուսման կու տան սէր.

Բայց հիմակ,

Խանդ հաւնակ,

Այս մեր կանոնն ու օրէնք.

Պէտք է խաղանք ու պարհնք:

Մինչև որ
Զօրաւոր

Հընչէ ձայնը զանգակին,
Եւ ամէնքս ալ ժպտագին,
Լուռ բերան
Դասարան

Երթանք դէմքով գոհունակ
Կրքենք կարդանք շարունակ:

Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ.— Կապուսակ՝ կապոյտ.— Խանդ համակ (փոխա-
րերարար) աշխոյժով, ոգեւորութեամբ.— Ժպտագին՝ ժպտուն.—
Դոհունակ՝ գոհ:

ԸՆԴՂԱՅՆՆԻ ԿԷՏԵՐ — Ի՞նչ է ուսման սէրը.— Ի՞նչ բաներ
մեզի կուտան այդ սէրը.— Ինչո՞ւ.— Լաւ տղաքը ինչպէս պէտք է զբօս-
նուն.— Որո՞նք են լաւագոյն զբօսանքները:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Լաւ զբօսանքները
օգտակար են տղոց, անոնց առողջութիւնը կը զօրացնեն եւ կրթիչ են
ընդհանրապէս.— Պէտք է իր ատենին զբօսնուլ, եւ զբօսանքի չզո-
հել ուսման ժամերը.— Ուսնելէ, աշխատելէ վերջ մանաւանդ զբօ-
սանքը աւելի յարգի կը դառնայ:

13. ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Ա.

Մարկոս և Արշաւիր երկու եղբայրներ էին և շատ
կը նմանէին իրարու:

Մարկոս քիչ մը անառակ էր: Շատ անգամ երկար
ատեն փողոց կը մնար, քար կը նետէր կամ կը կռուէր
իր ընկերներուն հետ:

Անգամ մը, մինչդեռ եղբօրը հետ դպրոցէն կը դառ-
նար, այդպէս քար նետեց նորէն: Քարը գնաց կօշկակար
Միքայէլի ապակին խորհակեց:

Կօշկակարը անանկ կարծեց թէ քարը նետողը Ար-
շաւիրն է, մինչդեռ Մարկոսն էր նետողը:

Քիչ մը վերջը դաստիարակը խանութին առջեւէն
կ'անցնէր: Կօշկակարը անոր մօտեցաւ և կոտրած ապա-
կին ցոյց տալով գանգատեցաւ Արշաւիրէն:

Դաստիարակը զարմացաւ, որովհետեւ Արշաւիրը բարի տղայ մը կը նկատէր:

Բայց որոշեց լաւ դաս մը տալ անոր, որպէս զի ուրիշ անգամ անառակութիւն չընէ:

Յաջորդ օրը, բոլոր տղոց ներկայութեան, կանչեց զայն, և ըսաւ.

— Արշաւիր, դաւակա, ես մինչև այսօր քեզ խելօք տղայ մը գիտէի, բայց կը տեսնեմ որ սխալեր եմ:

Խեղճ Արշաւիր զարմացաւ մնաց: Իր խիղճը հանդարտ էր, գիտէր որ գէշ բան մը չէր ըրած:

Դաստիարակը շարունակեց.

— Երէկ քար նետեր և վարպետ Միքայէլի ապակին կոտրեր ես... ասիկա ամօթ է քեզի... գնա՛ կեցիր պատին տակ... քիչ մը վերջը քսան հատ գաւազանի հարուած պիտի տամ ձեռքերուդ որպէս զի ուրիշ անգամ ատանկ բան չընես:

Արշաւիրի աչուրները լեցուեցան:

Գիտէր որ յանցաւորը եղբայրն էր, և թէ իր մէկ խօսքը կը բաւէր դաստիարակին սխալը ուղղելու: Բայց չուզեց բան մը ըսել:

Անիկա նախընտրեց անիրաւ տեղը ծեծ ուտել, քան իր եղբորը պատժուելուն պատճառ դառնալ:

Եւ գնաց կեցաւ պատին տակ:

ԲԱՌԵՐ.— Խորակել՝ կոտրել. — Նկատել՝ ծանօնալ. — Նախընտրել՝ լաւ սեպել:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵՐԻ ՎԵՏԵՐ.— Ի՞նչ է խիղճը, ի՞նչ է խղճի հանդարտութիւնը. — Արշաւիր լմաւ թէ գէշ բան մը ըրաւ իր եղբայրը չմտածելով:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Անճոռիքութեան ամէնէն բարձր օրինակներէն մէկն է Արշաւիրի ըրածը. — Աւելի բարձր անճոռիքութիւններ կան. մարդիկ շատ անգամ ինքզինքնին կը

զոհեն իրենց նմաններուն կեանքը փրկելու համար. — Անճոռիքութիւնը գեղեցկագոյն գործն է որուն կրնան հասնիլ մարդիկ. — Ձէ որ Յիսուս ալ մարդկութեան համար չարարուեցաւ ու խաչուեցաւ:

14. ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Մարկոս՝ նախ ուրախացաւ, տեսնելով որ կօշկակարը սխալեր և կարծեր է թէ Արշաւիրն էր ապակին կոտրողը:

Միջոց մը սակայն տխրեցաւ, մտածելով որ Արշաւիր կը յայտնէ ճշմարտութիւնը:

Բայց երբ տեսաւ որ Արշաւիր ձայն չհանեց, դարձեալ ուրախացաւ:

Ուրեմն ինք չպիտի պատժուէր: Գաւազանի քսան հարուածները իրեն համար չէին:

Բայց այս ուրախութիւնը քիչ առ քիչ անհետացաւ: Երբոր Արշաւիր՝ շուրջ մնջիկ գնաց կեցաւ պատին տակ, Մարկոս սկսաւ մտածել:

Անարդար չէ՞ր որ ինք կոտրէր ապակին և եղբայրը պատժուէր:

Յետոյ Արշաւիր որքան բարի էր որ կը նախընտրէր ինք պատժուիլ և եղբայրը պատժել չտալ:

Մարկոս զգաց որ խիղճը կը տանջէ զինքը: Ներսէն ձայն մը կարծես կը պոռար իրեն:

— Յանցաւորը դուն ես, մի՛ թողուր որ եղբայրդ անիրաւ տեղը պատժուի քեզի համար:

Այդ ներքին ձայնը աւելի բարձրացաւ, երբ դաս-
տիարակը Արշաւիրի մօտենալով ձեռքը բանալ տուաւ
և առաջին գաւազանի հարուածը իջեցուց:

— Ապերախտ, կը պոռար այդ ներքին ձայնը, այս
կերպով կը փոխարինես եղբօրդ բարութիւնը:

Մարկոս այլեւս չկրցաւ դիմանալ:

Ոտքի ելաւ և սկսաւ պոռալ:

— Մի՛ զարնէք, սիրելի դաստիարակս, մի՛ զարնէք,
Արշաւիրը յանցանք չունի, ես կոտորեցի ապակին:

Եւ սկսաւ լալ:

Դաստիարակը դադարեցուց գաւազանի հարուածները
և Արշաւիրի դառնալով՝

— Ճիշտ է եղբօրդ ըսածը, հարցուց:

— Այո՛, պատասխանեց Արշաւիր:

— Ուրեմն ինչո՞ւ առաջուց չըսիր և պարապ տեղը
պատժուեցար:

— Որովհետեւ չէի ուզեր որ եղբայրս իմ պատճառաւ
պատժուէր:

Այն ատեն դաստիարակը համբուրեց Արշաւիրի ճա-
կատը, և ըսաւ յուզուած ձայնով մը.

— Սիրելի զաւակս, դուն շատ մեծ հոգի մը և շատ
բարի սիրտ մը ունիս. թող քեզմէ օրինակ առնեն բոլոր
տղաքը:

Յետոյ, Մարկոսի դառնալով,

— Մարկոս, յարեց, քեզի ալ կը ներեմ՝ որովհետեւ
զղջացիր ու խոստովանեցար. խիղճդ արդէն պէտք
եղածին չափ պատժած է քեզ. աշխատէ որ եղբօրդ պէս
ըլլաս, և ամէն մարդ պիտի սիրէ քեզ:

Այն օրէն ի վեր Մարկոս բարութեան օրինակ մըն է
դպրոցին մէջ:

ԲԱՌԵՐ.— ԱՆԿԵՏԱՆԱՎ՝ կորսուիլ.— ԼՈՒԻՍ ՄՈՇԻԿ՝ առանց
մայն հանելու:

ԸՆԴՆԱՅՆԵՆԻ ԿԷՏԵՐ.— Պատմեցէք ամբողջ պատմութիւնը, նա-
խորդ մասին հետ. — Մարկոս լմաւ ըրաւ զղջալով. — Ինչո՞ւ. — Ինչ է
խղճի տանջանքը:

ՌԻՍՈՒՑՅՈՒՆ ՌԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Անճնուիրութիւնը այն
աստիճան թելադրիչ առաքինութիւն մըն է որ յանցաւորներն իսկ
զարծի կը բերէ. — Յանցանք մը գործելէ վերջ պէտք է զղջալ ու
խոստովանիլ. — Այն որ չի զղջար՝ ստախոս կը դառնայ, եւ մէկ յան-
ցանք մը ծածկելու համար տասը եւ աւելի յանցանքներ կը գործէ. —
Զղջումը միայն կրնայ ներման արժանայնել:

15. ՀՐԵՇՏԱԿԸ

Ինծի կ'ըսեն՝ «հրեշտակ մըն ես»,
Բայց ասկէ չեմ չփանար ես.
Գովեստի ձեւ է ատիկա,
Որուն բընաւ տեղի չըկայ:

Թէեւ պըղտիկ եմ տսկաւին,
Կը փափաքիմ ես սրտովիմ
Այդ անունին սուրբ և աղուոր
Ըլլալ իրօք արժանաւոր:

Քաղճաքաւոր ըլլալ կ'ուզեմ,
Նաեւ զըւարթ ու ժըպսադեմ,
Միշտ հընազանդ ու բարեկիրթ,
Աշխատասէր ու զըրասիրտ:

Այսպէս կըրնամ երկրիս վըրան
Հրեշտակներու ըլլալ նըման,
Եւ անկէ ետք՝ երկինքըն ալ՝
Իրաւցընէ հրեշտակ դառնալ:

ԲԱՌԵՐ. Մըտովին՝ սրտանց. — Բաղցրաբառոյ՝ անուշ
քնաւորութիւն ունեցող. — Ժպտաղէմ՝ ժպտուն դէմքով. — Գրա-
սիրս՝ գութ ունեցող:

ԸՆԴՈՍՅՆՆԷԼԻ ՎԷՏԵՐ. — Ի՞նչ կը նշանակէ «շփանալ» — Ինչո՞ւ
կ'ուզէք նմանիլ երկինքի հրեշտակներուն — Ինչպէս կ'ըլլայ երկինքի հրեշ-
տակ մը — Ի՞նչ տեսակ յ ստկութիւններ պէտք են՝ երկինքի հրեշտակնե-
րուն նմանելու համար:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մեր անձին կատարե-
ութեան մասին գաղա խոր կազմելու համար պէտք է մեր սեփական

խղճին դատողութեան ականջ տանք, եւ ոչ թէ ուրիշներու, — յաճախ
կեղծաւորներու, — ըսածին: — Գովեստները պէտք է շփացնեն մեզ,
այլ զրգիւ մը պէտք է ըլլան՝ որպէս զի աւելի մեծ գովեստներու ար-
ժանի դառնանք:

16. ԱՆՁՆՈՒԻՐՈՒԹԻՒՆ

Իզմէ հօթ տարու մեծ եղբայր մը ունէի: Մեծ եղ-
բայրս հայրիկիս հետ կ'աշխատէր միևնոյն արհեստին մէջ:
Հայրս մինակը չէր բաւեր մեր ապրուստին: Այս

պատճառաւ, եղբայրս ալ ստիպուած էր անոր հետ աշխատիլ և զրկուիլ դպրոցէն:

Ամբողջ օրը տունէն դուրս՝ հայրիկիս խանութը կը մնար: Քիչ անգամ միայն կը տեսնէի զինքը, բայց շատ կը սիրէի:

Անգամ մը հայրս խարաղանով կը ծեծէր զայն խստօրէն: Ձէմ գիտեր թէ ի՞նչու համար բարկացած էր, բայց եղբորս աղաղակները սրտիս կը դաչէին:

Չկրցայ դիմանալ: Անմիջապէս առաջ նետուեցայ, բոլոր ուժովս գրկեցի եղբայրս, և աշխատեցայ որ զայն ծածկեմ իմ մարմնովս:

Հայրիկիս բարկութիւնը չէր մեղմացած տակաւին. անիկա շարունակեց զարնել, և հարուածները ինծի կու գային:

Բայց նորէն կեցայ, աշխատեցայ որ աւելի լաւ պաշտպանեմ եղբայրս, մինչև որ հայրս՝ իմ արցունքահերէս յուզուած՝ ծեծը դադրեցուց և ներեց եղբորս:

ՌՈՒՍՕ

ԲԱՌԵՐ. — Մեղմանալ՝ թեթեւնալ:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵՐ. — Ի՞նչ կը նշանակէ «ապրուստի բաւել»:
— Ի՞նչ ըսել է «սրտի դաչիլը»: — Ինչո՞ւ Ռուսօ շատ չէր տեսներ իր եղբայրը: — Ինչպէ՞ս ապացուցուց թէ զայն կը սիրէ:

ՌԵՍՈՒՑԵՐԸ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Միշտ պատրաստ պէտք է ըլլանք պաշտպանելու ո՛չ միայն մեր եղբայրները, այլ նաեւ ամէն անոնք՝ որոնք նեղութեան մէջ կը գտնուին եւ որոնց կրնանք օգնել ո՛ր եւ է կերպով: — Ամէնէն պզտիկ, ամէնէն տկար օգնութիւնն իսկ շատ անգամ մեծամեծ բարիքներու պատճառ կը դառնայ:

17. ՎԵՂԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆ

Անգամ մը գիւղ ելած էի ու կը պտտէի խաճիթնեւրուն շուրջը, գեղջուկներուն աշխատանքը դիտելով:

Յանկարծ, հիւղակի մը մօտ, տեսայ երկու գեղջուկ տղաք որոնք կը կռուէին իրարու հետ:

Տղոցմէն մէկը մեծ էր և զօրաւոր կ'երեւար, իսկ միւսը փոքր էր ու տկար:

Եւ սակայն, փոքր տղան էր որ կը յարձակէր ու կ'աշխատէր զարնել միւսին: Մինչդեռ մեծը չէր զարներ, այլ կը ջանար անոր հարուածներէն խուսափիլ:

Երբոր կռիւը դադրեցաւ, մօտեցայ մեծ տղուն և հարցուցի.

— Եղբայրդ էր քեզի հետ կռուողը:

— Ոչ, դրացի է:

— Շատ չար տղայ մը կ'երեւայ:

— Այո՛, միշտ այսպէս գէշ կը վարուի բոլոր տղոց հետ:

— Բայց երբ քեզի կը զարնէր՝ ինչո՞ւ դուն ալ անոր չէիր զարներ:

— Ինչպէ՞ս զարնէի. պատասխանեց գեղջուկ տղան, ես անկէ զօրաւոր եմ:

Վեհանձն տղայ մըն էր այս գեղջուկը:

ԲԱՌԵՐ. — Գեղջուկ՝ գիւղացի — Խրճիթ՝ պզտիկ տուն — Հիւղակ՝ պզտիկ տուն, տնակ — Խուսափիլ՝ ազատիլ:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵՐ. — Ի՞նչ է գիւղը: — Որոնք կը բնակին գիւղին մէջ: — Ի՞նչ տեսակ տուններ են հիւղակն ու խրճիթը: — Ի՞նչ է վեհանձնութիւնը:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մեծ տղաքը միշտ ներողամտութեամբ վարուելու են իրենցմէ պղտիկներուն հետ: — Զօրաւոր տղաքը պէտք է որ իրենց ոյժը իբր զէնք գործածեն իրենցմէ տկարներուն դէմ: — Մեծերը կրնան անուշութեամբ, վեհանձնութեամբ ալ յաղթել իրենցմէ տկարներուն: — Վեհանձնութիւնը մարդկային առաքինութեանց մեծագոյններէն մէկն է:

18. ՀԵՐՄԻՆԷ

Կանուխ կ'երթայ վարժարան,
Մաքուր հագուած, ժիր, ժպտուն
Աղջիկ մըն է
Հերմինէ.

Քաղաքավար ու բարի,
Տեսնողն անոր կը յարի:

Դասերէն ետ չի մնար,
Մեծերուն քով հեզ խոնարհ
Աղջիկ մըն է
Հերմինէ.

Եւ ըզգաս ու խելացի
Զի լսուիր ձայնն իր լացի:

Տըղա՛ք, առանց վարանման
Կ'ըսեմ՝ ճիպար, աննըման
Աղջիկ մըն է
Հերմինէ.

Պէտք է ջանաք ամէն օր
Նըման ըլլալ ճիշտ անոր:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Ժիր՝ չտնտնացող, աշխոյժ: — Յարի՛ միանալ: — Հեզ՝ անուշ բնաւորութիւն ունեցող: — Ըզգաս՝ պարկեշտ: — Տիպար՝ օրինակելի:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ՎԷՏԵՐ. — Որո՞նք են Հերմինէի յատկութիւնները: — Ի՞նչ կերպով պիտի աշխատիք այդ յատկութիւնները ունենալ: — Ինչո՞ւ համար քաղաքավար ու բարի տղոց կը յարին:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տղաք միշտ իրարմէ օրինակ առնելու են, բայց բարի օրինակ: — Իրենց նպատակը պէտք է ըլլայ դպրոցին աշակերտներուն մէջ օրինակ դառնալ եւ տիպար նկատուիլ ոչ միայն ուսման, այլ նաեւ բարի վարքի մէջ:

19. ՍՊԱՍՈՒՂԻՆ

Շուշան կօշկակարի մը աղջիկն էր :

Օր մը, գրքի մը մէջ հետեւեալը կարդաց .

«Պէտք է քաղաքավար ըլլալ ամէն մարդու հետ :»

— Այո՛, ըսաւ Շուշան բարձրաձայն, գիրքս իրաւունք ունի, պէտք է քաղաքավարութեամբ վարուիմ

ամէնուն հետ . . . պէտք է քաղաքավար ըլլամ մայրիկիս, հայրիկիս, եղբայրներուս, դաստիարակներուս հետ . . . յետոյ . . . ուրիշ ո՞վ կայ . . . այո՛, հայրիկիս յաճախորդներուն հետ . . . կարծեմ մարդ չեմ մոռնար :

Շուշան չտեսաւ որ հայրը զինքը մտիկ կ'ընէ, և ուրախ զուարթ պարտէզ կ'ելլէր, երբ աճապարանքով զարնուեցաւ իրենց սպասուհիին՝ որ ջուր կը բերէր :

Շուշան անիրաւ էր, բայց բարկացաւ :

— Կո՞յր ես, ի՞նչ ես, պոռաց սպասուհիին, տես՝ յրջազգեստս թրջեցաւ :

Խեղճ սպասուհին ձայնը ձունը չհանեց :

Բայց ճիշտ այդ միջոցին Շուշանի հայրը վրայ հասաւ և աղջկանը ձեռքէն բռնելով, ըսաւ :

— Շուշան, աղջիկս, այս կերպով քաղաքավար պիտի ըլլաս ամէն մարդու հետ . . . քիչ մը առաջ քեզ մտիկ կ'ընէի . . . կը կարծէիր թէ ոչ ոք մոռցած ես . . . բայց կը մոռնայիր որ պէտք է քաղաքավարութեամբ վարուիս սպասաւորներուն հետ ալ . . . ներողութիւն խնդրէ ուրեմն սպասուհիէն, որովհետեւ յանցանքը քուկդ էր :

Շուշան անմիջապէս հնազանդեցաւ :

— Հիմայ կրնաս պարտէզ երթալ, ըսաւ հայրը :

Եւ Շուշան պարտէզ ելաւ՝ մտածելով .

— Որչա՛փ իրաւունք ունի հայրս : Կը մոռնայի որ սպասաւորներուն հետ ալ պէտք է քաղաքավարութեամբ վարուիլ :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՄ ԿԵՏՈՒՄ. — Ի՞նչ է քաղաքավարութիւնը — ի՞նչ տարբերութիւն կայ անկիրթ տղուն և քաղաքավար տղուն միջև :

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՑԱՅՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Դիրքով, հարստութեամբ կամ ծնունդով մեզմէ ստորադասուած անձերէն եթէ յարգանք կը սպասենք, մենք ալ փոխադարձաբար յարգանք պարտական ենք անոնց : Մարդիկ հաւասար են իրենց իրաւունքներով, որչա՛փ այ տարբեր վիճակներու մէջ գտնուին : Հարուստը չի կրնար աղքատը անիրաւել, ոչ ալ տէրը սպասաւորը. արդէն ամէն մարդ հաւասար է օրէնքի եւ մարդկային խղճին առջեւ :

20. ԱՆՍԱՔՈՒՐ ԱՂԶԻԿԸ

Շուշան աննախուր աղջիկ մըն էր :

Մայրը միշտ կը լուար, կը մաքրէր ու կը սանտրէր զինքն ու եղբայրները, բայց մօրմէն հեռանալուն պէս՝ Շուշան վրան գլուխը կ'աղտոտէր :

Իր ձեռքն ու դէմքը շարունակ մրոտ էին : Եղունգները կտրել չէր տար և վրան գլուխը ամէն տեսակ արատներով լեցուն էր :

Ընկերները կը գանէին Շուշանէն և շարունակ կը փախչէին անկէ :

Հայրիկին անուան տօնն էր : Շուշան և եղբայրները մէյ մէկ ոտանաւոր պիտի արտասանէին այդ առթիւ :

Բոլոր եղբայրներն ալ արտասանեցին իրենց ոտանաւորները և գացին հայրիկը համբուրեցին : Հայրիկն ալ զանոնք համբուրեց հրճուանով :

Կարգը Շուշանին եկաւ :

Շուշան արտասանեց իր ոտանաւորը, բայց երբ հօրը

մօտենալով ուզեց զայն համբուրել, հայրը զինքը հեռացուց՝ ըսելով .

— Տղոց այտերը միշտ վարդագոյն կ'ըլլան, քու կիներդ սեպի սեւ են, կարծես մրոտած են . ես մրոտ աղջիկներու համբոյրը չեմ ուզեր :

Շուշան անօրահար մնաց իր եղբայրներուն քով ու լացաւ :

Բայց ատիկա մեծ դաս մը եղաւ իրեն համար :

Այն օրէն ի վեր՝ Շուշան խնամք կը տանի իր մաքրութեան և վրան գլուխը չ'աղտոտեր :

ԲԱՌԵՐ. — Աճմամբուր՝ աղտոտ : — Հրեուանք՝ ուրախութիւն : — Ամօրահար մնալ՝ խանդ :

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ — Ի՞նչ է անմարդութիւնը — Ինչո՞ւ կը գանին աղտոտ տղոցմէն : — Ի՞նչ է անուան տօնը — Հայրիկը ինչո՞ւ չուզեց Շուշանը համբուրել — Ի՞նչ պէտք է ընել՝ անմարդը չըլլալու համար :

ՈՒՍՈՒՑՁԵՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Անմարդը տղաքը ոչ միայն իրենց ընկերներուն եւ ամէն մարդոց զգուանք կը պատճառեն, այլ նաեւ իրենց առողջութեան կը վնասեն : Մաքրութիւնը առողջութեան մեծագոյն պայմանն է : Ընդհանրապէս անմարդը տղաքն են որ ամէնէն աւելի հիւանդ կ'ըլլան : Անմարդութիւնը վտանգաւոր է, որովհետեւ յաճախ մահ իսկ կը պատճառէ :

21. ԿԵՑՑԷ՛ ԶՈՒՐԸ

Կեցցէ՛ ջուր, կեցցէ՛ ջուր,
Որ կը զովացնէ, մեզ կ'ընէ մաքուր.
Կեցցէ՛ ջուր, կեցցէ՛ ջուր,
Որ մեզ կու տայ դէմք սիրուն, անուշ թոյր:

Իր շրնորհներն են որ մեզի կուտան
Առողջութիւն և կորով պատուական,
Մեր վարժապետը՝ իր յորդորէ որ
Մաքրութիւն սիրենք մշտ և ամէն շօր:

Պզտիկ աղայ մը, ուշիմ՝ իմաստուն,
Պէտք է որ լուայ, Աստրծու առտուն,
Զեռքը, մարմինը ու դէմքը զուարթ,
Որպէս զի զինքը սիրէ ամէն մարդ:

ԲԱՌԵՐ. — ԹՈՅՐ՝ գոյն — ՇՆՈՐԻ՛ պարզեւ: — ԿՈՐՈՎ՝ ոյժ:
— ՅՈՐԴՈՐԵ՛լ՝ խրատ տալ: — ՈւՇԻՄ՝ խելացի: — ԻՄԱՍՏՈՒՆ՝ շատ
ու լաւ բան գիտցող:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ՆԷՏԵՐ. — Ո՞ր կը գտնուի ջուրը: — Ջուրին հետ
ինչ կը գործածենք մաքրուելու համար: — Ինչպէս կը գոյանայ ջուրը: —
Ո՞ր տեղերը ջուր կը գտնուին: — Ինչո՞ւ կը սիրեն մաքուր տղաքը: —
Զլուացուող տղաքը ինչ կ'ըլլան:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ջուրը մաքրութեան
մեծագոյն աղբիւրն է: — Մաքուր պէտք է ըլլալ ոչ թէ մարդոցմէ սիր-
ուելու համար, այլ առողջ, կայտառ ու զուարթ ըլլալու համար: —
Մաքրութիւնը այնքան անհրաժեշտ է մարմնին, որքան մտնողը: — Ան-
մաքրութիւնը զէշ ազդեցութիւն կ'ընէ նաեւ տղոց բարոյականին վրայ:

22. ԲԺԻՇԿԻՆ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Ա.

Տօբթ. Սիմօնի զաւակը՝ Սեպուհ՝ իր ընկերներէն
երեքը իրենց պարտէզը հրաւիրած էր զբօսնելու:

Չորս տղաքը երկար ժամանակ վազելէ վազվզելէ
վերջ լաւ մը քրտնեցան և պարտէզին ամէնէն հովաստուն
վայրը գացին հանգստանալու:

Բարեբաղդաբար բժիշկը հոն էր:

— Ինչ կ'ընէք, պօռաց, այդ ինչ անզգուշութիւն
է, չէ՞ք գիտեր որ այդպէս քրտնած վիճակի մէջ հովը
կրնայ դպիլ ձեզի և նոյն իսկ մահացու հիւանդութեան
մը պատճառ դառնալ: Գացե՛ք քառորդ ժամ մը հան-
դարտ նստեցէ՛ք արեւին տակ, որպէս զի քրտինքնիդ
չորնայ. անկէ ետքը մըրչափ կ'ուզէք կեցցէ՛ք հովին առջև:

Տղաքը իսկոյն հնազանդեցան:

Բ.

Երբոր քառորդ ժամը յրացաւ, բժիշկը զանոնք իր քով կանչեց և ըսաւ .

— Կը յուսամ որ չպիտի մոռնաք այս դասը. տաքէն անմիջապէս ետքը երբեք պաղ տեղ կամ հովին սուշե մի՛ կենաք :

Յետոյ աւելցուց .

— Քանի որ հիմայ առիթը եկաւ, քիչ մը քննեմ ձեզ, տեսնեմ որչա՛փ հոգ կը տանիք ձեր առողջապահութեան : Տղաքը անձկութեամբ իրարու նայեցան :

— Օ՛հ, այդչափ մի՛ վախնաք, ըսաւ Տոքթօրը, դժուար բան մը չէ. դժ՛ւն, Յակոբ, չիտակ կեցիր նայիմ : Յակոբ շտկուեցաւ :

— Քիչ մը աւելի չիտակ. քիչ մըն ալ . . .

— Բայց չեմ կրնար .

— Կը տեսնե՞ս, բարեկամս, չես կրնար չիտակ կենալ. արդէն կռնակդ ծռած է և ուսերէդ մէկը միւսէն աւելի բարձր է. եթէ այսպէս շարունակէ՛ք քան տարեկան եղած ժամանակդ կուզի պիտի նմանիս :

— Բայց յանցանքը ի՞նչ է, հարցուց Յակոբ :

— Անշուշտ, պատասխանեց բժիշկը. դպրոցին մէջ շատ կը ծռիս տետրակներուն և գրքերուն վրայ, գրած միջոցիդ ձախ թեղ պէտք եղածէն աւելի կը տարածես գրասեղանին վրայ. վերջապէս շատ գէշ դիրքով մը կը նստիս :

ԲԱՌԵՐ. — Հովատուն՝ հով առնող, զով. — Վայր՝ տեղ. — Մահացու՝ մահուան պատճառ եղող. — Լրանալ՝ վերջանալ. — Անձկութեամբ՝ սրտադողով :

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵԼԻ ՎԷՏԵՐ. — Ի՞նչ անզգուշութիւն ըրած էին Տոքթ. Սիմօնի զաւակն ու իր երեք ընկերները : — Յակոբ ինչո՞ւ չկրցաւ չիտակ

կենալ : — Ի՞նչ է կուզը : — Դուք ինչպէս կը նստիք ու կ'աշխատիք զըպրոցին մէջ :

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պզտիկ անզգուշութիւններ, պզտիկ յոռի սովորութիւններ՝ որոնց կարեւորութիւն չենք տար, կամաց կամաց մեծ դժբախտութեանց, նոյն իսկ մահուան պատճառ կրնան դառնալ. Աւելի դիւրին է հիւանդութեան մը գալը արգիլել, քան գալէն վերջ գալն հեռացնել :

23. ԲԺԻՇԿԻՆ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

(Շարունակութիւն)

Գ.

Տոքթօրը Ռուբէնին դարձաւ և ըսաւ .

— Եկուր նայիմ, զաւակս, սա լրագիրը առ և քիչ մը բան կարդայ ինծի :

Ռուբէն կարդաց :

— Աղէկ կարդացիր, ըսաւ բժիշկը, բայց տեսայ որ կարդացած ատենդ շատ կը տանջուիս և գրերը տեսնելու համար կը ստիպուիս լրագիրը աչքերուդ քսել :

— Որովհետեւ կարճատես եմ, հեռուն չեմ տեսներ :

— Դիտեմ որ այդպէս է, բայց խնդիրը հոն է որ քու այդ տկարութիւնդ երթալով կը ծանրացնես. տան մէջ, ցերեկ ատեն, միշտ մութ խուցի մը մէջ կ'աշխատիս, մինչդեռ՝ աշխատելու համար՝ բոլորովին լուսաւորուած տեղ մը պէտք է ընտրես : Եւ յետոյ, ինքզինքդ չես վարժեցնիր առարկաները կարելի եղածին չափ հեռուէն տեսնելու. փոխանակ աչքերդ անոնց մօտեցնելու, աշխատէ՛ որ նայուածքդ անոնց հասցնես : Այսպէս շարունակ վարժութիւն ընելով կրնաս յաղթել այդ տկարութեան և լաւ տեսնել՝ քու ընկերներուդ պէս :

Տոքթօր Սիմօն երրորդ տղուն դարձաւ .

— Եկ'ւր նայիմ, Միհրան, քիչ մըն ալ քեզ քննենք :
Միհրան յառաջացաւ, բայց կարծես թէ յանցաւոր
մըն էր և մատուրները ծածկած էր ափերուն մէջ :

— Բա՛ց նայիմ ձեռքերդ, ըսաւ բժիշկը :

Միհրան բացաւ ձեռքերը :

— Այդ աղտոտ եղունգներուդ համա՞ր կը խա՛նէիր,
զաւա՛կս : Լա՛ւ, ամօթի զգացումը աղէկ բան մըն է,
բայց ինչո՞ւ ամօթ զգաս, ինչո՞ւ ամօթով մնաս : Կը տես-
նես թէ որչափ գէշ բան է աղտոտ ըլլալը : Երանի թէ
միայն ատ ըլլար :

Յետոյ, միւս տղոյ դառնալով՝ յարեց .

— Զեզի պատմութիւն մը պատմեմ, պիտի տեսնէք
որ աղտոտութիւնը որչափ վնասակար հետեանքներ
կրնայ ունենալ :

ԲԱՌԵՐ. — Խուց՝ սենեակ :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՄԻՆ ԿԵՆՏՐ. — Ռուբէն ինչո՞ւ կարծատես դարձած էր :
— Ինչո՞ւ վնասակար է գերեկ ատեն մօտ խուցի մը մէջ աշխատիլը : —
Ի՞նչ պէտք են ընել կարծատեսները . — Միհրան ինչո՞ւ խա՛նեցաւ : — Ինչո՞ւ
համար լաւ բան է ամօթի զգացումը :

ՈՒՍՈՒՑԻՒՆ ԲԱՅԱՏԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Եթէ պզտիկ տարիքէն
մեր աւտղջութեան հոգ չտանիր, ապագային տկարակազմ կ'ըլլանք
եւ չենք կրնար աշխատիլ . — Պէտք է մարուր պահենք մեզ, պէտք է
լաւ մը խողանակներ մեր հագուստները . — Պէտք է որ մեր տունները
օդաւէտ եւ մարուր ըլլան . — Պէտք է կարեւորութիւն տանք մարմ-
նամարզին եւ մեր զրօսանքի ժամերը անցընենք մարուր օդի մէջ,
կազդուրիչ խաղերով :

24. ԲԺԻՇԿԻՆ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

(Շարունակութիւն)

Ե.

Տոքթօր Սիմօն հետեւեալ պատմութիւնը բրաւ տղոց .

— Բաւական ժամանակ առաջ, այս թաղին մէջ
Պետրոս անունով գործաւոր մը կար :

«Աղտոտ աղայ մըն էր Պետրոս, մաքրութենէ կը խորշեր:

« — Ինչո՞ւ լուացուիմ, կ'ըսէր, ատիկա ժամանակի կորուստ է. յետոյ ինչի՞ կը ծառայէ լուացուիլը. չէ՞ որ չեմ լուացուիր և չատ ալ առողջ եմ:

«Օր մը, դանակ մը սրած միջոցին, Պետրոս պզտիկ մը կը կտրէ մատը: Վէրքը ա՛յն աստիճան աննշան բան մըն էր որ Պետրոս կարեւորութիւն չտար:

«Բայց երեք օր վերջ՝ մատը կը սկսի ուռիլ. վէրքն ալ շատ ցաւ կը պատճառէ իրեն, Պետրոս անմիջապէս ինծի եկաւ:

«Քննեցի մատը, և ըսի իրեն.

« — Խեղճ Պետրոս, մատդ փտեր է, պէտք է կտրել. ինչո՞ւ աւելի կանուխ չեկար:

«Պետրոսի գոյնը նետեց:

« — Անպատճառ պէտք է կտրել, հարցուց:

« — Անշո՛ւշտ, պատասխանեցի, եթէ հիմայ այդ մատդ չկտրեմ, վերջը պիտի ստիպուիս ամբողջ ձեռքդ կտրել տալ:

«Եւ մատը կտրեցի:

«Հիմայ թերեւ անանկ կը կարծէք որ դանակին վէրքն էր ատոր պատճառը. կը սխալիք: Աղտոտութիւնն էր: Վէրքը շուտ կ'անցնէր՝ եթէ Պետրոս կտրուած մատը մաքուր պահած ըլլար: Բայց Պետրոս աղտոտ էր, և աղտոտութիւնն էր որ փտեցուցած էր վէրքը:»

ԲԱՌԵՐ. — Խորիլ՝ գանիլ: — Սրել՝ սուրցնել:

ԸՆԴՂԱՅՆԵԼԻ ԿԵՏԵՐ. — Պատմեցէք ամբողջ պատմութիւնը: — Ինչո՞ւ փտեցաւ Պետրոսի մատը: — Ինչո՞ւ բժիշկը մատը կտրեց: — Եթէ չկտրէր՝ ինչ պիտի ըլլար: — Եթէ դուք ալ վէրք մը ունենար ինչ պիտի ընէր:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տղաք պէտք չէ որ կտրող առարկաներու հետ խաղանք: — Եթէ անզգուշութեամբ ձեռքերնին կտրեն կամ վազած ատեննին իյնան ու վիրաւորուին, պէտք է անմիջապէս լուան եւ շուտ մը իրենց ծնողքին ցոյց տան վէրքը: — Վէրք մը որչա՛ի կանուխ դարմանուի, այնքան շուտ կ'անցնի:

25. ԿԱՐՈՒՇԻՒՆ ԵՐԳԸ

Թէեւ փոքրիկ՝ բայց ժրաջան,
Կարուհին եմ ես մեր տունին,
Թաթիկներս յոգնել չունին,
Կ'ուզեն գործել ամէն վայրկեան:

Արշալոյսէն մինչև գիշեր
Կը հիւսնմ դարդ, կը կարեմ կար,
Կտրեմ, ձեւմ միշտ անդադար,
Բանիմ ասեղ, ժանեակ, նիշեր:

Զաւակ մըն եմ աշխատութեան
Հէք ծընողքիս դառն քրտինքին.
Քանի՛ քանի՛ ջանքեր անգին
Նըւիրեցին ինձ անխալիս:

Բայց հիմայ երբ կրնամ մեղմել
Բազուկներուս առոյգ ուժով
Տաժակները անոնց վրդով,
Անհոգութիւնն է անվայել:

Աշխատութիւն, այս է իմ երգ.
Կեանքը կախ մըն է անդուր,
Ու երբ կենանք անհոգ ու թոյլ
Կրնանք մնալ անօթի, մերկ:

Օ՛ն, չարժեցէ՛ք բազումներ քաջ
Ձանքը վառէ թող ձեր արիւն,
Չեմ սիրեր ես տրտունջ, շախմատ,
Պէտք է սուրալ դէպի առաջ :

3. Ե.

ԲԱՌԵՐ. — Ժրաջան՝ աշխատող — **ԱՆՁԻՆ՝** շատ սուղ, զին
չունեցող — **ԱՆՃԻԱՓԱՆ՝** անդադար — **ՏԱԺԱՆ՝** յոգնութիւն,
չարչարանք — **ԱՆՁՈՒՎ՝** վերջ դադար չունեցող — **ԼԱՎԻՆ՝** լաց —
ՍՈՒՐԱՎ՝ վազել:

ԸՆԴՀԱՆՍՅՆԵԼԻ ՎԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է ժանեակը, ի՞նչ է նիշը — Ի՞նչ է
կընշանակէ «աշխատութեան զաւակ մըն եմ» — Կարուհիին ծնողը ի՞նչ
ըրած էին — Ինք ի՞նչ կ'ընէր ատոր փոխարէն — Դուք ի՞նչ պիտի ընէք —
Ի՞նչ կը նշանակէ՝ «պէտք է սուրալ դէպի առաջ»:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Աշխատութիւնը տա-
րիքի հետ կապուած չէ. — Ամէնէն փոքր, ամէնէն տկար տղաքն իսկ
կրնան աշխատիլ ո՛ր եւ է կերպով — Օգնել իրենց ծնողքին՝ նուիրա-
կան պարտք մըն է տղոց համար, բայց այդ պարտքը հատուցանելու
համար պէտք չէ որոշ տետնի մը սպասել — Ամէն տարիքի մէջ կըր-
նանք օգնել մեր ծնողքին եւ անոնց աշխատութիւնն ու նեղութիւնը
թեթեւցնել:

26. ՅԱՐԴԸ ԵՒ ՈՒՌԻՒ ԶԻՒՂԵՐԸ

Ա.

Այրի աղքատ կին մը և իր երկու զաւակները դաշտ
գացած էին ուռիի ճիւղեր հաւաքելու:

Մայրը այդ ճիւղերէն խոշոր տոգակ մը ունէր գլը-
խուն վրայ, իսկ տղաքն ալ յարդի չիւղերով կապուած
փոքրիկ խուրձեր կը կրէին:

Ճամբան հանդիպեցան հարուստ վաճառականի մը
և անկէ ողորմութիւն խնդրեցին:

Վաճառականը ողորմութիւն չտուաւ. բայց այրի կնոջ
դառնալով, ըսաւ.

— Ինչո՞ւ կը մուրաս:

— Որովհետեւ կարօտ եմ:

— Բայց յանցաւորը դուն ես. դուն ու զաւակներդ
կրնաք աշխատիլ և մուրացկանութենէ ազատիլ:

— Բոլորովին ծոյլ չենք, մենք ալ կ'աշխատինք,
ըսաւ կինը, և նորէն աղքատ ենք:

— Դուք աշխատելու լաւ եղանակը չէք գիտեր...
եթէ ուզէք՝ կրնաք ոսկիի վերածել սա ուռիի ճիւղերն
ու յարդի չիւղերը:

Խեղճ կինը՝ զարմացմամբ՝ վաճառականին կը նայէր:

— Ձե՞ս հաւատար, ըսաւ վաճառականը, երկու
զաւակներդ ինծի յանձնէ և ես անոնց պիտի սորվեցնեմ
թէ ինչպէ՞ս ուռիի ճիւղերն ու յարդը ոսկիի կը փոխ-
ուին. այն ատեն՝ դուն ալ կրնաս ապրիլ անոնց աշխա-
տութեան արդիւնքով:

Մայրը հաւանեցաւ, և զաւակները յանձնեց վաճա-
ռականին:

ԲԱՌԵՐ. — Հաւաքել՝ ժողովել — **ՏՐԳԱՎ՝** իրարու կապուած
(ճիւղեր): — **ԽՈՒՐՁ՝** տրցակին փոքրը, տեսակ մը փունջ — **ԽՆՁՐԻՎ՝**
ուզել — **ՎԵՐԱԾԵԼ՝** փոխել:

ԸՆԴՀԱՆՍՅՆԵԼԻ ՎԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ ծառ է ուռին — Ի՞նչ է
տրցակը, ի՞նչ է խուրձը — Ի՞նչ է վաճառակոծը — Ի՞նչ է յարդը —
Ո՞ր մուրացկաններուն պէտք է ողորմիլ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Անոր համար որ կրնայ
աշխատիլ մեծագոյն ամօթն է մուրացկանութիւնը — Աշխատելու
կարող մարդ մը երբ կը մուրայ՝ պարզապէս գողութիւն ըրած կ'ըլլայ —
— Ձկայ անպատուաբեր աշխատութիւն — Պէտք է ջանալ սակայն
որ աշխատութիւնը արդիւնք տայ. այլապէս՝ ժամանակի զուր վատ-
նում կ'ըլլայ:

27. ՅԱՐԴԸ ԵՒ ՈՒՌԻՒ ԶԻՒՂԵՐԸ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Վաճառականը մօտակայ քաղաք մը կը բնակէր :

Այնտեղ տարաւ այրի կնոջ տղաքը, անոնցմէ մէկուն կողովագործութիւն սորվեցնել տուաւ, և միւսին ալ՝ յարդէ գլխարկներ հիւսելու արուեստը :

Երեք տարի ետքը տղաքը արդէն իսկ վարպետ դարձած էին և կրնային մինալինին աշխատիլ :

Երկուքն ալ իրենց մօրը քով վերադարձան և ըսկըսան աշխատիլ : Անոնք չարունակ կողովիկներ, սակառներ և աղուոր գլխարկներ շինելով կը զրկէին վաճառականին որ ծախէ :

Օր մը, վաճառականը իրենց տունը եկաւ, և իրեն զրկուած ապրանքներուն փոխարէն փայլուն գեղեցիկ ոսկիներ յանձնելով, ըսաւ տղոց մօրը :

— Կը յիշե՞ս ասկէ առաջ ըրած խօսքս. այն ատեն թերեւ չհաւատացիր երբ կ'ըսէի թէ աշխատող ձեռքը կրնայ հրաշքեր գործել : Աշխատող ձեռքը ահա այսպէս կրնայ ոսկիի վերածել նոյն իսկ ուռիի ձիւղերն ու պարզ յարդը :

ԲԱՌԵՐ. — Մօտակայ՝ մօտիկ : — Կողովիկ՝ պզտիկ կողով : — Ապրանք՝ ծախու առարկաներ :

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ՊԵՏԵՐ. — Պատմեցէք ամբողջ պատմութիւնը : — Վաճառականը լմա բան մը ըրաւ ողորմութիւն չտալով : — Ի՞նչ պիտի ըլլար հետեանքը՝ եթէ ողորմութիւն տուած ըլլար : — Ի՞նչ կը նշանակէ «աշխատող ձեռքը ոսկիի կրնայ վերածել նոյն իսկ ուռիի ձիւղերն ու յարդը» : — Ի՞նչ տեսակ արհեստ է կողովագործութիւնը : — Ինչպէս կը հիւսեն յարդէ գլխարկները :

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Աշխատութիւնը միայն ապրելու միջոց մը չէ, այլ պարտականութիւն մը : — Աշխարհի բոլոր բարիքները, մարդկութեան յառաջդիմութիւնը, բարօրութեան պայմանները, եւ ըն, մարդկային աշխատանքի արդիւնքն են :

28. ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ԸՆԿՈՅՁԸ

Էգ կապիկ մը դեռասի

Կանանչ կեղևով ընկոյզ մը զըտաւ,

Խածաւ զայն. համն էր կծու և փնթի.

Մումուկեց դէմքն ու գոչեց. «Ա՛հ, իրա՛ւ

Մայրս ստեց ինձ երբոր

Ապահովցուց թէ ընկոյզներն են աղուոր.

Ալ ինչպէ՞ս հաւատալ ծերերու խօսքին

Որք պզտիկները խաբել կը ջանան» :

Եւ իր ընկոյզը նետելով ուժգին՝

Մըմըռաց. «Թող քեզ ուտէ սատանան» :

Խոշոր կապիկ մը առաւ զանիկա,

Երկու քարի մէջ կոտրելով դիւրաւ

Կեղևներն հանեց, մաքրեց ու կերաւ

Եւ. «Մօրդ ըսածին մէջ բնաւ սուտ չկայ,

Յարեց, ընկոյզներն անուշ, համով են,

Բայց պէտք է զանոնք հանել կեղևէն» :

Յիշեցէ՛ք թէ կեանքի մէջ ալ

Չկայ առանց աշխատութեան հաճոյք ըզգալ :

(Թրգմ. Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ)

ՖԼՈՐԻԱՆ

ԲԱՌԵՐ. — Դեռասի՛ պզտիկ : — Պերի՛ (փոխաբերաբար) անխորթ :

ԸՆԴԼԱՑՆԵԼԻ ՆԵՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ ծառ է ընկուզենին: — Ընկուզը Բնչպէս կազմուած է: — Կապիլը իրաւունք ունէր ըսելու թէ մայրը ստած է: — Ինչո՞ւ: — Երբեք խօսքին հաւատալիս ենք թէ ոչ: — Ինչո՞ւ: — Ի՞նչ կը նշանակէ «Թող բեզ ուտէ սատանան» ասուածինը: — Ի՞նչ է հաճոյքը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Առանց աշխատութեան հաճոյք չկայ: — Պէտք է յոգնիլ, զոհողութիւն մը ընել՝ հաճոյքին աղուորութիւնը հասկնալու համար: — Շատ անգամ քիչ մը աշխատութենէ փախելուս համար, հաճոյքի լաւ առիթներ կը կորսնցնենք: — Երբ մարդը նոյն իսկ երբ հարուստ ըլլայ՝ իրական հաճոյք չզգար քնաւ: — Բուն հաճոյքը աշխատող մարդուն իրաւունքն է:

29. ԳՈՐԾԱՒՈՐԻՆ ԵՐԳԸ

Այս առտու հաց կերայ:

Որպէս զի հաց ուտենք, պէտք է որ հողագործը աշխատի իր արտերուն մէջ, ցորեն ցանէ և հնձեռն արեւին տակ, պէտք է որ աղօթեալանը ալիւրի վերածէ ցորենը, և հացագործն ալ՝ մեծ նեղութիւններով՝ ալիւրէն հաց թխէ ու եփէ:

Այս առտու, դուրս չելած, կտաւէ վերարկուս հագայ: Որպէս զի վերարկունք ունենանք ու մեր մարմինը

պատասպարենք, պէտք է որ գեղջուկները կանեփ մշակեն, պէտք է որ ուսայնակները աշխատին համբերութեամբ ու ներկարարներն ալ ներկեն պատրաստուած կտաւը:

Իրիկունը՝ տուն գացած ատենս՝ մաքուր ու սալա-յատակուած փողոցներէ պիտի անցնիմ:

Որպէս զի այդպէս հանգստութեամբ քալենք, քանի՞ քանի գործաւորներ լեռներէն քարեր խրած են, քանի՞ քանի փարակոփներ այդ քարերը յղած են, յետոյ տակաւին որքան աշխատաւորներ ծուռ մուռ ճամբաները հարթած և այդ քարերով գեղեցիկ փողոցներ շինած են:

Գիշերը, քնանալէ առաջ, գիրք մը պիտի կարդամ:

Որպէս զի գրքեր ունենանք, հեղինակներ աշխատած են, գիշերն ի բուն տխուր միտքը յոգնեցուցած են, աշխատաւորներ թուղթը շինած են, ուրիշներ՝ գիրը ձուլած են, և գրաշարներ ալ այդ գիրերով գիրքը կազմած են:

Այսպէս ուրեմն՝ բոլոր մարդիկ աշխատե՛ր են ինծի համար. պէտք է որ ես ալ անոնց համար աշխատիմ:

ԲԱՌԵՐ. — Հնձել՝ արտերու բերքը քաղել: — **Աղօթեալան,** ջաղացալան՝ ցորենը ալիւրի վերածող գործաւոր: — **Ուսայնակ**՝ բուրդի, բամպակի, մետաքսի կամ կանեփի թելերով կտաւ պատրաստող: — **Ներկարար**՝ ներկող: — **Խել**՝ բռնի առնել, կորզել: — **Քարակոփ**՝ քար տաշող: — **Բղկել**՝ տաշելով շտկել: — **Աւա-սաւոր**՝ աշխատող, գործաւոր: — **Հարկել**՝ շիփ շիտակ ընել: — **Հեղինակ**՝ գիրք պատրաստող (գրագէտ, բանաստեղծ, գիտուն, եւլն.): — **Տփնիլ**՝ անքուն անցնել: — **Ձուլել**՝ կաղապարի մէջ թափել: — **Գրաւոր**՝ գիր շարող:

ԸՆԴԼԱՑՆԵԼԻ ՆԵՏԵՐ. — Հացագործը Բնչպէս հաց կը պատրաստէ: — Աղօթեալանը հեր և Բնչպէս կ'աշխատի: — Ուսայնակը Բնչ տեսակ գործիքով կ'աշխատի: — Լեռներէն Բնչպէս քար կը խնէ: — Քարակոփը քանի տեսակ գործիք ունի: — Փողոցի մը մէջ Բնչ կը գտնուի: — Ի՞նչ է հեղինակը: — Ի՞նչպէս կ'աշխատին գրաշարները: — Ինչո՞ւ պէտք է աշխատինք ուրիշներու համար:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մարդիկ՝ երջանիկ ըլլալու համար՝ պէտք է իրար սիրեն, իրարու օգնեն եւ փոխադարձաբար աշխատին իրարու համար: — Հին ատենները ամէն մարդ իրեն համար կ'աշխատէր. այս պատճառաւ՝ ընդհանրապէս դժբաղդ էին: — Միակ մարդ մը չի կրնար իր բոլոր պէտքերը հոգալ: պէտք է որ ուրիշ մարդիկ ալ իրեն գործակցին: — Այն որ ուրիշին գործակցութեան կը կարօտի, պէտք է որ ինք ալ անոր համար աշխատի:

30. ՍԱՐԴՆ ՈՒ ՇԵՐԱՄԸ

Սարդը՝ Շերամին կ'ըսէր հեզօրեմն.

— « Ի՞նչ դանդաղաշարժ ես դուն, Աստուած իմ,
« Եւ որքան օրեր քեզ հարկաւոր են
« Որ գործ մ'արտադրես: Նայէ՛, չը պարծիմ,
« Փոքրիկ պահ մ'ինձ բաւ է՝ նուրբ, անհաւառ
« Թեւերով ոստայն հիւսելու համար:»

Շերամը ըսաւ. — Լաւ, սակայն,
Դիմացկուն չէ քու ոստայն,
Ոչ ալ ո՛ր է բանի
Օգտակար կամ պիտանի.
« Ի՞նչ կ'արտադրեմ ես, իրա՛ւ,
« Բայց արտադրածս է միշտ լաւ:»

Թրգմ. Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԸ ՊԱՅԵԻ

ԲԱՆԵՐ. — Հեզօրեմն՝ ծաղրելով: — Դանդաղաշարժ՝ դանդաղ: — Հարկաւոր՝ պէտք: — Նուրբ՝ Բարակ: — Անհամար՝ շատ, չհամարուող:

ԸՆԴՀԱՆՍԵՆԻ ՎԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ կենդանի է սարդը: — Ի՞նչ կ'ընէ: — Շերամը ինչ տեսակ կենդանի է: — Ի՞նչ է ոստայնը: — Ո՞վ իրաւունք ունէր, սարդը թէ ոստայնը: — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պարծենկոտութիւնը գէշ եւ շատ վնասակար ունականութիւն մըն է: — Պարծենկոտը միշտ իր աշխատութիւնը գերազանց կը կարծէ, մինչդեռ յաճախ ամէնէն անարժէքն է: — Շատ աշխատիլը չէ որ յարգի է, այլ լաւ՝ օգտակար ու բարետուր բաներու համար աշխատիլը: — Աշխատութիւնը միշտ իր արդիւնքէն կը դատուի եւ ոչ թէ քանակէն:

31. ՈՍԿԻ ՄԱՏՆՈՑԸ

Ա.

Մարիամ նստած էր ճամբուն եղերքը և իր պղտիկ եղբոր հազուստները կը կարկտէր:

Ամէն անգամ որ մայրը զբաղած ըլլար, Մարիամ կ'օգնէր անոր:

Մինչդեռ այդպէս կ'աշխատէր, խաղացող արջ մը անցուցին, և Մարիամ՝ հետաքրքրուած՝ քիչ մը տեղ արջին հետեւեցաւ, անոր ծիծաղելի շարժումները դիտելու համար:

Բայց երբ տեղը վերադարձաւ, տեսաւ որ մատնոցը կորսուած է, և սկսաւ փնտռել:

Հարուստ տիկին մը որ ճամբուն վրայ կը պտտէր, զայն վշտացած տեսնելով՝ մօտեցաւ և ըսաւ.

— Ի՞նչ կը փնտռես, աղջիկս:

— Տիկին, պատասխանեց Մարիամ, մատնոցս կորսւնցուցի, ան կը փնտռեմ:

Տիկինը գետինը ծռեցաւ և Մարիամ այնպէս կարծեց թէ գետնէն բան մը կը վերցնէ:

— Ահա՛, ըսաւ տիկինը, անոր տալով ոսկի մատնոց մը, ա՛ռ, անհարաւորոյս այս է քու մատնոցդ:

— Ո՛չ տիկին, իմ մատնոցս պարզ պողպատէ էր, պատասխանեց Մարիամ:

— Շատ աղէկ, սիրունիկա, ըսաւ տիկինը, դուն պարկեշտ աղջիկ մըն ես, չես ուզեր առնել մատնոց մը որ քեզի չի պատկանիր. ուրեմն քեզի կուտամ այս ոսկի մատնոցը:

Մարիամ բոլոր սրտովը շնորհակալ եղաւ և գնաց մօրը պատմեց եղածը:

ԲԱՌՆԵՐ. — ՀԵՏԵԼԻ՛՛ ետեւէն երթալ: — **ԱՆՏԱՐԱԿՈՅ՝** կասկած չկայ որ: — **ԽԵՆՈՒՍ** պատկանի՛ իրենը ըլլալ:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵՐԻ ՎԷՏԵՐ. — Մարիամ ինչո՞ւ կը կարկտէր եղբօրը հագուստները: — **Տիկինը** ինչո՞ւ մատնոցդ գտայ ըսելով՝ ոսկի մատնոց մը տալ ուզեց անոր: — **Մարիամ** ինչո՞ւ չառաւ: — **Տիկինը** ինչո՞ւ վարձատրեց զայն: — **Ի՞նչ է** պողպատը: — **Ի՞նչ տեսակ առարկաներ կը շինուին անով:** — **Ի՞նչ է** երկաթին և պողպատին տարբերութիւնը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Երբեք պէտք չէ ձեռք տանիլ ուրիշներու պատկանած առարկաներուն: — Այն որ սուտ խօսելով իրեն չպատկանած առարկայի մը կը տիրանայ՝ գողութիւն ըրած կ'ըլլայ: — Նոյն իսկ եթէ գետնէն ձեռքի չպատկանող առարկայ մը գտնէք, պէտք է աշխատիր որ տէրը երեւան հանէք եւ անոր յանձնէք:

32. ՈՍԿԻ ՄԱՏՆՈՑԸ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Մարիամի ոսկի մատնոցին պատմութիւնը տարածուեցաւ գիւղին մէջ:

Բոլոր տղաքն ու աղջիկները գիտէին զայն: Բարիները կը գովէին անոր պարկեշտութիւնը, իսկ չարերը կը նախանձէին անկէ:

Զապէլ մանաւանդ որ անկիրթ ու ստախօս աղջիկ մըն էր, ինքզինքը կ'ուռէր:

— Ես ալ տիկինէն պարզեւ մը պիտի առնեմ, ըսաւ ինքնիրեն, և գնաց նստաւ այն ճամբուն վրայ ուր Մարիամ անոր հանդիպած էր:

Ի՞նչ մը վերջը տեսաւ որ տիկինը կ'անցնի սպասուորի մը հետ: Անմիջապէս սկսաւ լալ ու գանգատիլ:

— Ինչո՞ւ կուլաս, հարցուց տիկինը անոր մօտենալով:

— Մատնոցս կորսնցուցի, փնտռեցի ու չգտայ, հիմայ մայրս պիտի ծեծէ զիս:

Այն ատեն՝ բարի տիկինը գրպանէն ոսկի մատնոց մը հանեց և Զապէլի ցոյց տալով՝

— Ա՛ս է արդեօք քու մատնոցդ, ըսաւ:

— Ճիշդ ճիշդ, ատիկա է, հիմայ կորսնցուցի, պողաց Զապէլ:

Բայց երբ կը պատրաստուէր մատնոցը առնել, տիկինը քաշեց ձեռքը և սպասուորին պատուիրեց որ առնոր մը ծեծէ ստախօս աղջիկը:

Մարիամ լալով տուն դարձաւ և ամօթէն՝ ոչ մէկուն պատմեց գլխուն եկածը:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵՐԻ ՎԷՏԵՐ. — Պատմեցէք ամբողջ պատմութիւնը: — Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Մարիամի և Զապէլին միջև: — Անոնցմէ որին պիտի ուզէք նմանիլ: — Ինչո՞ւ: — Ինչո՞ւ չար տղաքը նախանձեցան Մարիամէն: — Զապէլ ինչո՞ւ իր ընկերներուն չպատմեց գլխուն եկածը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ստախօսութիւնը բոլոր գէշ ունակութեանց մայրն է: — Այն որ անգամ մը սուտ խօսիլը վարժութիւն կ'ընէ, յիւրաւ կ'իյնայ միւս բոլոր միտութեանց զիրկը: — Տղաք ամէնէն աւելի ստախօսութենէ զգուշանալու են:

33. ՍՏԱԽՕՍ ՀՈՎԻԻԸ

Փռքրիկ հովիւ մըն էր Միհրան,
Որ ամէն օր դաշտին վըրան,
Արածելու կ'երթար առտուն՝
Հօտն իր գիւղին ոչխարներուն:

Օր մը՝ նեղուած հոն միս մինակ,
Ըսաւ. — «Աղուոր խաղ մը խաղանք:»
Եւ ըսկըսաւ պոռալ ուժով՝
— «Գայլ կայ, գայլ կայ, հասէ՛ք շուտով:»

Գիւղացիներ եկան հասան,
Ոչ գայլ գըտան, ոչ ալ գաղան:
Քահ քահ խընդաց անկիրթ տըղան,
Ըսաւ անոնց. — «Կատակ էր ան:»

Գայլեր եկան օր մը իրաւ,
Մարդ իր ձայնին մըտիկ չըրաւ,
Մէկը չեղաւ իրեն պաշտպան,
Կըտոր կըտոր եղաւ Միհրան:

ՍԻՊԻԼ

ԲԱՌՆԵՐ.— Գաղան՝ վայրի անասուն:— Պաշտպան՝ պաշտպանող, օգնութեան հասնող:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵՐ.— Ինչո՞ւ Միհրան սուտ կը խօսէր:— Լմաւան է ընկերները խաբելը:— Ինչո՞ւ. — Ինչո՞ւ ընկերները Միհրանին օգնութեան չհասան:— Եթէ գիտնային որ իրօք գայլ եկած է, պիտի պաշտպանէին զայն:— Ի՞նչ է գաղանը:— Որո՞նք են գաղանները:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ստախօսութեան մեծագոյն վնասը այն է որ երբ մարդիկ անգամ մը համոզուին մէկուն ստախօսութեան, այլ եւս քնաւ չեն ուզեր անոր հաւատալ, նոյն իսկ երբ ճշմարիտ կը խօսի:— Եւ ասիկա միշտ աղիտարեր կը դառնայ ստախօսին համար:

34. ԿԱՂԱՄԱԽԻՆ

Ատենօք բարի և արդար դատաւոր մը կար:
Օր մը, անոր ներկայացան երկու երիտասարդներ՝
Մանուկ և Աբէլ:

Աբէլ ըսաւ դատաւորին.

— Տէր, առջի տարի ճամբորդութեան պիտի ելլէի,
Հուղեցի հետս տանիլ թանկագին քարերով պննուած մա-

տանի մը որ մօրս յիշատակն էր. և որովհետեւ Մանուկ իմ բարեկամս էր, մատանին անոր տուի որ պահէ. հիմայ ճամբորդութենէ դարձած եմ, մատանիս կը պահանջեմ, բայց Մանուկ կ'ուրանայ առած ըլլալը:

Մանուկ ալ երդում ըրաւ և ըսաւ.

— Տէ՛ր դատաւոր, Աբէլ սուտ կը խօսի. ինծի մատանի չտուաւ բնաւ:

Այն ատեն՝ դատաւորը Աբէլի դարձաւ և ըսաւ.

— Աբէլ, վկայ մը, ապացոյց մը ունի՞ս:

— Աւա՛ղ, ո՛չ, պատասխանեց Աբէլ. միայն կաղա՝ մախի մը կար այնտեղ՝ ուր մատանին Մանուկի յանձնեցի:

— Չի՛շդ է, հարցուց դատաւորը Մանուկին:

Մանուկ նորէն երդում ըրաւ և ըսաւ.

— Տէ՛ր դատաւոր, մատանին պէս՝ կաղամախին ալ չեմ տեսած:

Դատաւորը, պահ մը մտածելէ վերջ, ըսաւ.

— Աբէլ, գնա՛ այդ ծառէն ճիւղ մը բեր. իսկ դուն՝ Մանուկ՝ սպասէ՛ այստեղ մինչև որ Աբէլ վերադառնայ:

Ժամ մը վերջը երբ դեռ Աբէլ չէր վերադարձած, դատաւորը անհամբերութեան չարժում մը ընելով ըսաւ.

— Մանուկ, ինչո՞ւ Աբէլ այսքան ուշացաւ. սա պատուհանը բաց ու նայէ թէ կու գայ:

— Տէ՛ր դատաւոր, ըսաւ Մանուկ, անկարելի է որ այսքան չուտ վերադառնայ, որովհետեւ կաղամախիին տեղը չատ հեռու է:

— Ա՛հ, ստախո՛ս, գոչեց դատաւորը, հապա կ'ուրանայիր թէ ծառը չես տեսած բնաւ... հիմայ որ սուտ դռնուեցաւ, ա՛լ տարակոյս չկայ թէ մատանին իրաւ առած ես... չո՛ւտ տիրոջը վերադարձուր զայն... իսկ քու ստախօսութեանդ համար քեզ բանտ նետել պիտի տամ:

ԲԱՌԵՐ. — ՊԵՆՈՒՆԱԾ՝ զարդարուած:

ԸՆԴՈՒՅՑՆԵՆԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ ծառ է կաղամախին — Ի՞նչ բան է Թանկագին բարը — Քանի տեսակ Թանկագին բարեր տեսած էք — Ի՞նչ է յիշատակը — Ի՞նչ կը նշանակեն՝ «վկայ», «ապացոյց» — Դատաւորը ինչո՞ւ Աբէլը զրկեց որ կաղամախիի ճիւղ մը բերէ: — Ի՞նչ է դատարանը:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Այն որ ուրիշը խաբել կ'ուզէ, յաճախ ինք կը խաբուի՝ իր իսկ խօսքերով — Եթէ մարդիկ իրենց ժամանակը անցընեն իրար խաբելով, երբեք չեն կրնար հանդարտ ապրիլ. ամէնքն ալ դժբաղդ կ'ըլլան: — Ստախօսին մեծագոյն թշնամին իր խիղճն է. երբեք հանգիստ չի թողուր զինքը:

35. ԽԱՂՈՂԻՆ ՈՂԿՈՅՁԸ

Մուշեղ պտոյտէ կը դառնար, երբ ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ իր պղտիկ քրոջ՝ Հերմինէին:

Հերմինէի դէմքը խաղողի հիւթով ծածկուած էր. ձեռքերն ալ նոյնպէս աղտոտած էին:

Մուշեղ նստաւ խոտերուն վրայ, քոյրը քովը կանչեց և ըսաւ.

— Հերմինէ՛, կարծեմ խաղող գողցեր ես:

— Ե՞ս գող, ըսաւ Հերմինէ արժւատ, որչա՛փ չար ես որ զիս գող կ'անուանես:

— Լաւ ուրեմն, ի՞նչ ըրիր քիչ մը առաջ:

— Անժէլին հետ խաղացինք, յետոյ խաղող կերանք:

— Որո՞նք արտէն փրցուցիք խաղողը:

— Տիրուհի խաթունին:

— Իրմէ հրաման առա՞ծ էիք:

— Ո՛չ:

— Ուրեմն կը տեսնես որ իրաւունք ունիմ. երբոր մէկը ուրիշի մը պատկանող ո՛ր և է բան մը կ'առնէ առանց տիրոջմէն հրաման խնդրելու, գողութիւն ըրած կ'ըլլայ:

— Բայց միայն մէկ ող-
կոյզ փրցուցի:

— Նոյն իսկ եթէ հատիկ
մըն ալ փրցուցած ըլլայիր՝
գողութիւն էր:

Հերմինէ արօթախար մը-
նաց:

— Գնա՛, ըսաւ եղբայրը,
գնա՛ ներողութիւն խնդրէ
Տիրուհի խաթունէն և ուրիշ

անգամ առանկ բան մի՛ ընէր:

ԲՍՈՒՆԵՐ. — Սրմսիլ՝ բարկանալ: — Ամօթահար մնալ՝
խպնիլ, ամչնալ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՆ ԿԵՆԵՐ. — Հերմինէ գիտնալով գողութիւն ըրաւ: —
Ինչպէս կազմուած է խաղողի ողկոյզ մը: — Ի՞նչ է խաղողի հիւթը: —
Ինչո՞ւ եղբայրը ըսաւ որ երթայ ներողութիւն խնդրէ Տիրուհի խաթունէն:

ՌԻՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Գողութիւնը ամէնէն
ամօթալի մեղքերէն մէկն է: — Ուրիշի պատկանող ամէնէն աննշան
առարկային իսկ պէտք չէ ձեռք դպցնել՝ առանց տիրոջմէն հրաման
առնելու: — Պզտիկ բաներ գողնալու վարժուելով՝ տղաք վերջ ի վեր-
ջոյ մեծ գողեր կը դառնան: — Գողութեան վերջը բանտ ու թիարան է:

36. ՀԻՆԳ ՂՐՈՒՇՆՈՅԸ

Յերեկ էր: Յարութիւն ճաշը ըրած էր ու դպրոց կը
դառնար:

Յանկարծ, ճամբուն վրայ փայլուն բան մը տեսաւ,
ծռեցաւ և առաւ: Հինգ ղրուշնոց մըն էր:

— Արդեօք ո՞վ կորսնցուցած է այս դրամը, մտածեց
Յարութիւն:

Շուրջը նայեցաւ և տեսաւ մարդ մը որ իրմէ բա-
ւական հեռուն կը գտնուէր:

— Անշուշտ այս մարդը ձգած ըլլալու է, ըսաւ Յարութիւն, և սկսաւ վազել՝ անոր հասնելու համար:

Օղբ տաք էր, իսկ մարդը՝ դպրոցին հակառակ կողմը կը դիմէր: Յարութիւն պէտք է վազէր որպէս զի մարդուն հասնի, յետոյ նորէն պէտք է վազէր՝ դպրոցէն ուշ չմնալու համար: Անշուշտ պիտի յոգնէր ու քրտնէր:

Յարութիւն չվարանցաւ: Սկսաւ վազել և վերջապէս հասաւ մարդուն որ խեղճ աղքատ մըն էր:

Մարդը զարմացաւ, երբոր պարկեշտ տղան իրեն ներկայացուց խռորոքը և ըսաւ թէ գետնէն գտած է:

Անմիջապէս գրպանները խուզարկեց, հասկցաւ որ իրն է դրամը, ուրախացաւ, համբուրեց Յարութիւնը և ըսաւ.

— Ապրիս զաւակս, եթէ այս քառորդը վերադարձուցած չըլլայիր, ես ու չորս զաւակներս այսօր անօթի պիտի մնայինք:

Յարութիւն քիչ մը ուշ հասաւ դպրոց:

— Ո՞ւր մնացիր հարցուց դաստիարակը:

Այն ատեն՝ աղնիւ տղան պատմեց պատահածը: Դաստիարակն ալ շատ ուրախացաւ և Յարութիւնի վարձուանքը միւս տղոց պատմելով, ըսաւ.

— Տղաքս, ջանացէ՛ք որ ամէնքդ ալ Յարութիւնին պէս պարկեշտ ըլլաք:

ԲԱՌԵՐ. — **Քառորդ՝** հինգ դրուշնոց (մէծիտին մէկ չորրորդ մասը): — **Խուզարկել՝** փնտռել:

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ գտաւ Յարութիւն — Պէտք էր որ գտածը գրպանը զնէր: — Ինչո՞ւ — Որո՞նք էր դրամը: — Եթէ Յարութիւն դրամը պահած ըլլար, ի՞նչ ըրած պիտի ըլլար և ի՞նչ պիտի ըլլար հետեւեալները: — Դաստիարակը ինչո՞ւ Յարութիւնը իբր օրինակ ցոյց տուաւ անոր ընկերներուն:

ՈՒՍՈՒՏՅԻՆ ԲԱՑԱՑՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Գետնէն բան մը գտած ատեննիդ պէտք է մտածէք թէ ինչպէս պահէք զայն, այլ պէտք է աշխատիր անոր տէրը գտնելու: — Մէկ դրուշ, հինգ դրուշ՝ շատ անգամ գտնողին համար մեծ բաներ չեն, բայց թերեւս չորս հինգ հոգիի հացին դրամն են:

37. ՆԱՐԻՆՁՆԵՐԸ

Կիրակի օր մըն էր. Պօղոս եկեղեցիէն տուն կը վերադառնար: Ճամբան հանդիպեցաւ մարդու մը՝ որ կողովներով բեռնաւորուած ձի մը կ'առաջնորդէր:

Մարդը կանգ առաւ ճաշարանի մը առջին և ըսաւ խանութին տիրոջը.

— Շիտակը փորս անօթի է, կ'ուզեմ ճաշել, բայց ձիս ի՞նչ ընեմ. մէկը չկա՞յ որ սանձէն բռնէ պահիկ մը: Ճաշարանին տէրը իսկոյն Պօղոսը ցոյց տուաւ:

— Ահաւասիկ տղայ մը որ կրնայ հսկել ձիուդ վրայ:

— Բայց, ըսաւ մարդը, կողովներուն մէջ նարինջներ կան, չըլլայ որ անոնց դպչի:

Ճաշարանին տէրը որ շատ լաւ կը ճանչնար Պօղոսը, մարդը ապահովցուց.

— Շատ պարկեշտ տղայ մըն է, կրնաս իրեն վստահիլ: Այն ատեն՝ մարդը Պօղոսին մօտեցաւ և ըսաւ.

— Տղաս, եթէ լաւ հսկես ձիուս վրայ, վերադարձիս քեզի նարինջ մը պիտի տամ իբր վարձատրութիւն: Եւ ճաշարան մտաւ:

* * *

Հինգ վայրկեան վերջ անկէ անցաւ Պօղոսի մէկ ընկերը, Մարգարը:

— Ի՞նչ կ'ընես հոս, ի՞նչ կայ այս կողովներուն մէջ,
հարցուց Պօղոսին:

— Երկուքին մէջն ալ նարինջներ կան, ըսաւ Պօղոս.
տէրը ճաշարան մտաւ ճաշելու և խոստացաւ որ վերա-
դարձին նարինջ մը պիտի տայ ինծի:

— Ի՞նչ բաղդաւոր ես, ըսաւ Մարգար:

Յետոյ նարինջներուն նայեցաւ, տեսաւ որ շատ գե-
ղեցիկ են, չկրցաւ դիմանալ և հատ մը առաւ կողովին
մէջէն:

— Շուտ տեղը դիր, ըսաւ Պօղոս, իրաւունք չունիս
դպչելու:

— Զգէ՛ դուն ալ, ըսաւ Մարգար հեգնելով, քո՛ւկդ
են որ տէր կ'ըլլես:

Եւ կռուփի հարուած մը իջեցուց Պօղոսին:

Պօղոս սակայն տեղի չտուաւ և սկսաւ մաքառել
Մարգարի հետ: Վերջապէս ստիպեց զայն որ նարինջը
ձգէ ու փախչի:

Այդ միջոցին՝ ձիուն տէրը որ կռուին աղմուկը լսած
էր, դուրս ելաւ ճաշարանէն:

Անիկա անմիջապէս հասկցաւ թէ ի՞նչ անցած դար-
ձած էր, Պօղոսի մօտեցաւ, գովեց անոր պարկեշտու-
թիւնը, և չնորհակալութիւն յայտնելով՝ մէկի տեղ երկու
հատ նարինջ տուաւ:

ԸՆԴԴԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ տղաք էին Պօղոս և Մար-
գար: — Մարգարի ըրածը ի՞նչ էր: — Եթէ դուք Պօղոսի տեղը ըլլայիք՝
ի՞նչ պիտի ընէիք:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Աւանդ մը միշտ նուի-
րական է: — Աւանդ մը աւելի լաւ պէտք է պահել՝ քան իր սեփական-
նութիւնը: — Պարկեշտ մարդիկ միայն կրնան լաւ աւանդապահներ
ըլլալ, եւ ամէն զոհողութեան առջեւ ջնկրկիլ՝ աւանդ մը անկորուստ
պահելու եւ տիրոջը դարձնելու համար:

38. Պ Ա Տ Ի Ժ Ը

Հինգ վեց տղաք կը խաղային,
Փոքրիկն Արշակ ինկաւ գետին.
Քար մը շա՛տ մեծ, ձգուած այնտեղ,
Դէմքն արիւնեց տըղուն անմեղ:

Արշակ կու լար, բարին Արամ՝
Եղբայրաբար տանէր խնամ:
Բայց անդէին՝ փոքրիկն Ատէլ՝
Շատ խընդալէն ըսկսաւ ծաղրել:

— « Ի՞նչ եղար, ի՞նչ, ըսաւ կամաց,
Ի՞նչ այդ զըռինչ, խի՞թդ է բըռնած: »
Բայց քիչ մ'անդին Ատէլ գըտաւ
Իր կոշտ ծաղրին պատիժն անբաւ:

Երբ դեռ խընդար՝ գըլորեցաւ
Սանդուխն ի վար, ըզգաց մեծ ցաւ,
Արդար տըղաք իր վիճակին
Բընաւ խընամք, հոգ չը տարին:

— « Ի՞նչ ունիս, ի՞նչ, ըսին կամաց,
Ի՞նչ այդ զըռինչ, խի՞թդ է բըռնած: »
Մի՛ մոռնաք դուք, միշտ ծաղրողին
Ծաղրանք անգուր կ'իյնայ բաժին:

ԲԱՌՆԵՐ. — Եղբայրաբար՝ եղբոր պէս: — Խի՛ք՝ փորի ցաւ:
Աճբաւ՝ շատ: — Աճգութ՝ չար, գութ չունեցող:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՆ ԿԵՆՏՐՈՆ. — Ինչո՞ւ Ատէլը ծաղրեցին՝ երբ սանդուխտն վար ինկաւ։ — Իրաւունք ունէ՞ին ծաղրելու։ — Ինչո՞ւ։ — Ի՞նչ պէտք է ընենք երբ մեր ընկերները նեղութեան կամ դժբաղդութեան մէջ կը գտնուին։

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ծաղրը չարութեան ամէնէն զէշ տեսակներէն մէկն է։ — Փոխանակ հեգնելու մեր նմաններէն անոնք որոնք ի ծնէ կամ արկածով դժբաղդ եղած են, պէտք է աշխատինք անոնց դժբաղդութիւնը մեղմելու։ — Պէտք չէ ծաղրել մանաւանդ խեղանդամները։ — Խեղանդամը ծաղրել՝ կը նշանակէ անոր դժբաղդութիւնը կրկնապատկել։

39. ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ ԱՆԻԻԸ

Գրեթէ ամէն կիրակի կ'այցելէի հօրաքրոջս որ մօտակայ քաղաք մը կը բնակէր, և որուն ամուսինը քաւսարանայ կտաւներու գործարան մը ունէր այնտեղ։

Օր մը, մինչդեռ մեքենաներու սրահը կը գտնուէինք հօրաքրոջս զաւկին հետ, հետաքրքրութիւնս գրաւեց մեքենաներուն կցուած խոշոր անիւ մը։

— Ինչ խոշոր անիւ է, ըսի հօրաքրոջս զաւկին՝ Օննիկի։

— Տեսնես ինչ աղուոր կը դառնայ, ըսաւ Օննիկի՝ Եւ անիւը դարձուց այնքան շուտ որ ժամանակ չուէնցայ անոր վրայ դրած ձեռքս քաշելու։

Երկու մատուղներուս եղունգները բռնուեցան անիւին ակօսներուն մէջ։ Սուր աղաղակ մը արձակեցի՝ Օննիկ՝ դող ելած՝ կեցուց անիւը և քովս վազեց։ Երկու եղունգներս ձգմուած էին և արիւնը առատօրէն կը վազէր վէրքերէն։

Օննիկ չփոթած էր ու կուլար։

— Ի՞նչ պիտի ընեմ հիմայ, կ'ըսէր. եթէ հայրս

մայրս գիտնան թէ ես եմ՝ ատոր պատճառը, ինչ պիտի ըսեմ իրենց։

Հասկցայ թէ շատ կը ցաւէր եղածին համար. և իր ցաւը տեսնելով՝ ես մոռցայ իմ ցաւս։

Օննիկ անմիջապէս գետակին քով տաքաւ զիւ, լուաց վէրքերս, լաւ մը կապեց զանոնք, և լալով խնդրեց որ ծնողքին բան մը չըսեն։

Խոստացայ որ չեմ ըսեր, որովհետեւ վստահ էի թէ
դիտմամբ չէր ըրած:

Երեք շաբաթ չկրցայ ձեռքս գործածել, մինչև որ
վէրքերս աղէկցան, թէև անոնց հետքն անոց եղունգ-
ներուս վրայ:

Ամէն մարդ անանկ կարծեց թէ քար մը ինկած էր
պատէն և մատուըներս վիրաւորած:

Քսան տարի անցած է անկէ ի վեր և ոչ ոք գիտէ
թէ Օննիկն է այդ վէրքերուն պատճառը:

ԲԱՌԵՐ. — Բամպակեայ՝ բամպակէ: — **Unasortեմ**՝ շատ
— **Գեթակ**՝ պղտիկ գետ: — **Գիսմամբ**՝ ուզելով: — **Հեսֆ**՝ նշան:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է գործարանը: — Ի՞նչ տեսակ
հագուստներ կը շինեն բամպակով: — Ինչո՞ւ համար վիրաւորը ներեց Օն-
նիկի և չյայտնեց անոր յանցանքը: — Երբոր մատերնիդ վիրաւորուի՝ ի՞նչ
պէտք է ընէք: — Ի՞նչ է գետակը: — Անոր նմանող ուրիշ ջուրեր կան: —
Ո՞րքէ կը բղխին, ո՞ւր կ'երթան: — Ի՞նչ օգուտ ունին:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Շատ անգամ մեր ըն-
կերները մեզի չարիք կը պատճառեն առանց ուզելու: — Այդ պարա-
զային պէտք է ներենք անոնց եւ աշխատինք որ մեզի պատճառած
ակամայ ցաւին համար չպատժուին: — Ներողամտութիւնը շատ աղուոր
յատկութիւն մըն է տղոց համար:

40. Ծ Ո Յ Լ Ը

Եթէ չգայ ձայն տալ իրեն
Հոգածու մայրն իր բարի,
Անկողնին մէջ՝ թուլօրէն՝
Մինչև ցերեկ կ'երկարի:

Կամաց հագուի, պուտ մը ջուր
Հաղիւ տրսկի դէմքին վրայ.
Պատրուակներ գտնէ գուր
Որ դանդաղի, երերայ:

Եւ միշտ դժգոհ ու մըռայ
Դպրոց կ'երթայ ան շատ ուշ
Տընտընալով ծանրաբայ
Կարծես ոտքն է մըտեր փուշ:

Հոն անհոգ ու անտարբեր
Կը խօսուըռաի շարունակ,
Ճիգ, աշխատանք չի թափեր,
Կը վաճնի իր ժամանակ:

ԲԱՌԵՐ. — Հոգածու՝ խնամք, հոգ տանող: — **Երկարի**՝
պառկիլ, երկննալ: — **Սրսկել**՝ (ջուրը) երեսին զարնել: — **Պատ-**
րուակ՝ պատճառ: — **Ջուր**՝ պարապ: — **Մուայլ**՝ (փոխաբերաբար)
տխուր: — **Ծանրաբայ**՝ դանդաղութեամբ: — **Վաճնել**՝ պարապ
անցընել:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է ծուլութիւնը: — Որո՞նք են ծոյ
տղոց պակասութիւնները: — Ինչո՞ւ պէտք է վախնալ մոլութենէ: — Ի՞նչ
կը նշանակէ «աշխատանք թափել» — Ինչո՞ւ ծոյլը տխուր է:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ծուլութիւնը միայն ա-
մօթի պատճառ մը չէ, այլ դժբաղդութեան աղբիւր մը: — Տղար իրենց
ծուլութեան յոռի ազդեցութիւնը կը կրեն իրենց բովանդակ կեանքին
ընթացքին: — Ծոյլերը կեանքէն համ չեն առներ, որովհետեւ աշխա-
տող՝ յոգնող մարդուն իրաւունքն են կեանքի վայելքներն ու անուշու-
թիւնները:

41. ՎԱՐԴԵՆԻՆ

Պօղոս չար տղայ չէր, բայց ծոյլ էր:

Ինք և իր մէկ քանի ընկերները միշտ ուշ կու գային դպրոց, երբ արդէն իսկ դուռը դոցուած էր և աշակերտներն ալ դասի սկսած էին:

Օր մը, մայրը ըսաւ Պօղոսին.

— Պօղոս, գնա վարդենիին ջուր տուր, վերջէն կը

չորնայ և դուն կը զրկուիս անոր գեղեցիկ ծաղիկներէն:

Պօղոս շատ կը սիրէր վարդը: Բայց ծոյլ ըլլալուն անմիջապէս չգնաց մօրը պատուէրը գործադրելու:

— Ինչ կ'ըլլայ, ըսաւ ինքներեն, վաղն ալ կրնամ ջուր տալ, մինչև վաղը վարդենին չի չորնար:

Բայց յաջորդ առտուն սովորականին պէս ուշ ելած ըլլալով, հազիւ ժամանակ ունեցաւ դպրոց վազելու:

— Ինչ կ'ըլլայ, մտածեց, իրիկունն ալ կրնամ

ջուր տալ, մինչև իրիկուն վարդենին չի չորնար:

Սակայն իրիկունն ալ պատճառ մը գտաւ և միւս օրուան ձգեց վարդենին ջրելը:

Այսպէս շարունակ յետագելով Պօղոս կը խորհէր թէ մէկ օրէն միւսը վարդենին չի չորնար: Բայց մինչդեռ ինք այդպէս կը մտածէր, վարդենին ամբողջ օրեր առանց

ջուրի մնալով չորցաւ և Պօղոս զրկուեցաւ անոր գեղեցիկ ծաղիկներէն:

ԲԱՌԵՐ. — ՎԱՐԴԵՆԻ՝ վարդի ծառ:

ԸՆԴԼԱՅՆՆԻՆ ԿԵՏԵՐ. — Ինչ տեսակ ծառ է վարդենին: — Ուրիշ ինչ տեսակ ծաղիկներ տեսած էք: — Նկարագրեցէք զանոնք: — Ինչպէս պէտք է խնամել ծաղիկները: — Պօղոս ինչ տեսակ տղայ էր: — Ինչո՞ւ չորցաւ վարդենին: — Դուք ինչ պիտի ընէիք՝ եթէ Պօղոսի տեղը ըլլայիք: — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՅԵՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Մէկ օրուան գործը ուրիշ օրուան ձգելով է որ տղաք ծուլութեան կը վարժուին: — Ծուլութիւնը հիւանդութիւն չէ, գէշ սովորութիւն մըն է, եւ նոյն իսկ ծուլութեան վարժուած տղաքը, կամրի ոյժով, կրնան ազատիլ այդ ունակութենէն: — Ամէն բան իրատենին պէտք է ընել:

42. ԲԱՐԻ ՍԱՄԱՐԱՑԻՆ

Մարդ մը Երուսաղէմէն Երիֆով կ'իջնէր, երբ գողերը վրայ յարձակեցան և զինքը կողոպտեցէ ու վիրաւորեցէ վերջ ձգեցին փախան:

Խեղճ մարդը անօգնական մնաց այդտեղ, արիւնշուալ վիճակի մէջ:

Պատահամբ քահանայ մը անցաւ անկէ, տեսաւ վիրաւորը, բայց անտարբերութեամբ անցաւ գնաց:

Յետոյ Սաւաւացի մը անցաւ միւսնոյն ճամբէն, և տեսնելով որ վիրաւոր մարդ մը կը գտնուի այնտեղ, գթաց, անոր մօտեցաւ, վէրքերը դարմանեց ու կապեց:

Եւ որովհետեւ վիրաւորը քաղելու ոյժ չունէր, իր ձիուն վրայ նստեցուց զայն և մօտակայ պանդոկ մը տա-

նելով՝ անունդ տուաւ ու պառկեցուց՝ որպէս զի կագ-
դուրուի:

Յաջորդ օրը, մեկնած միջոցին դրամ տուաւ պան-
դոկապետին և ըսաւ անոր.

— Լաւ խնամէ վիրաւորը, բանէ մը մի՛ զրկեր զայն.
եթէ տուած դրամէս աւելի ծախսես իրեն համար, վե-
րադարձիս կը հասուցանեմ քեզի:

ԲԱՌ-ԵՐ. — Յուսապէմ, Յրիֆով՝ Պաղեստինի քաղաքների
— Կողոպտեի՝ վրան գտնուածը գողնալի. — Վիրաւորել՝ ո՛ր եւ է

զէնքով զարնել, [արիւննել. — Սամարացի՝ Սամարա՝քաղքին բնա-
կիչներէն (Սամարա ալ Պաղեստինի մէկ քաղաքն էր): — Կագդուր-
ուի՝ առողջանալ, ուժովմալ. — Հասուցանել՝ պարտքը տալ

ԸՆԴՈՒԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է երուսաղէմը: — Քահանան
իր պարտականութիւնը կատարեց: — Ի՞նչ ըրաւ Սամարացին: — Ինչո՞ւ
այդպէս վարուեցաւ: — Վիրաւորը ինչ պարտական է անոր:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Իր նմաններուն օգնելը
պարտք մըն է մարդոց համար: Այն որ կրնայ օգնութեան հասնիլ պէտք
ունեցողին եւ անտարբերութեամբ կ'անցնի կ'երթայ, ո՞՞ր մը գործած
կ'ըլլայ: — Ուրիշին չօգնողը իրաւունք չունի իր կարգին լ'օգնութիւն
սպասելու. — եթէ ստանայ ալ՝ գողութիւն մը կ'ըլլայ ըրածը:

43. ԱՆՈՒՇԻԿ ԽՆՁՈՐԸ

Հայրն Արսէնին այն իրկուն
Խընձոր տուաւ անուշիկ.
Մէկ հատ մըն էր, բայց սիրուն:

Այդ կողմերու ծառերուն
Վըրան այնքան անուշիկ
Խընձոր չըկար դեռ հասած:

Արսէն՝ ուրախ ու զեղում
Աղուոր խնձորն անուշիկ
Դըրաւ քովն իր գըրքերուն:

Կանուխ ելաւ միւս առտուն՝
Տեսնել խընձորն անուշիկ՝
Կարմիր գոյնով ու ժղպտուն:

Դրոկից ընկերն այն ամսուն
Ինքն ալ բարի, անուշիկ,
Հիւանդ պառկէր դողդոջուն:

Փափաք եկաւ խեղճ տղուն
Ուտել խնձոր անուշիկ,
Հեծէր ու լար մինչ իրկուն:

Բայց ծառերու ոստերուն
Վըրան խնձոր անուշիկ
Չըկար բընաւ, չէր հասուն:

Երբ լուր բերին իրենց տուն՝
— «Խնձոր կ'ուզէ անուշիկ,»
Ըսաւ Արսէն ուսոսուն:

«Իմա աղուոր է, չատ սիրուն,
«Տեսնէք որչա՛փ անուշիկ,
«Տարէք տըւէք խեղճ տղուն,

«Թող վերջ մը տայ լացերուն,
«Ուտէ խնձորն անուշիկ,
«Ըլլայ առողջ ու ժըպտուն:»

ԲԱՌԵՐ. — Զեղուն՝ (փոխաբերաբար) զոհի — Դրոկից՝ դրացի — Դողդոջուն՝ դողալով — Հեծել՝ ախ ու վախ ընել — Մինչ՝ մինչեւ — Հասուն՝ հասունցած — Ուսոսուն՝ ցատկըրտելով:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՄԻ ՎԵՏԵՐ. — Ի՞նչ էր Արսէնին ըրածը — Ի՞նչ է ուստը — Ծառը ուրիշ ի՞նչ մասեր ունի — Ի՞նչ է հասուն պտուղը — Զհասած պտուղին ի՞նչ կ'ըսեն — Անոնցմէ հըր կը նախընտրէր — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մարդկային առաքինութեանց մեծագոյններէն մէկն է նաեւ զոհողութիւնը, Այն որ ինք-

զինքը կը զրկէ իր հաճոյքէն կամ պէտքերէն եւ կը զոհէ իր նմաններուն հաճոյք առթելու կամ անոնց մէկ պէտքը լեցնելու համար, տեսակ մը անճնուիրութիւն ըրած կ'ըլլայ: — Շատ անգամ մեր ունեցած աւելորդը ուրիշի մը անհրաժեշտ պէտքը կրնայ լեցնել: — Բայց պէտք է զոհել զիտնանք ո՛չ միան մեր աւելորդը, այլ նաեւ մեզի անհրաժեշտ եղածն ալ՝ երբ ուրիշներ աւելի ստիպողական կերպով անոր կը կարօտին:

44. ԱԶԱՏԱՐԱՐ ՇՈՒՆԸ

Տղոց համար գէշ ունակութիւն մըն է կենդանիները չարչարելը:
Բարի տղաքը երբեք չեն չարչարեր կենդանիները:

Բոլոր կենդանիներն ալ մեզի պէս իրաւունք ունին հանգիստ ապրելու:

Անոնք չատ ալ օգտակար են մեզի:
Չեզի պզտիկ պատմութիւն մը ընեմ, պիտի տեսնէք որ կենդանիները մեր կեանքն անգամ կրնան փրկել:
Ազարակապան մը Թօթօր անունով պզտիկ շուն մը ունէր:

Ամէն անգամ որ ագարակապանը անտառ կ'երթար, իր երկու զաւակները կը ձգէր հիւղակին մէջ, և թօթօրի պաշտպանութեան կը յանձնէր զանոնք:

Թօթօր խելացի ու քաջ շուն մըն էր: Շատ անգամ ագարակապանին պզտիկ տղուն կառքը կը քաշէր ձիու պէս:

Անցեալ տարի՝ սաստիկ ձմեռ մը ըրաւ: Ագարակա-

պանին հիւղակը կ'իստովին ծածկուած էր ձիւնին տակ:

Առտու մը, մինչդեռ ագարակապանը դարձեալ անտառ գացած էր իր գործով զբաղելու, կատաղի գայլ մը մօտեցաւ հիւղակին և ուղեց ներս մտնել, ագարակապանին պզտիկ տղաքը թզֆսելու համար:

Բայց թօթօր հոն էր: Թէև գայլէն աւելի տկար էր,

բայց փառաբար անոր վրայ նետուեցաւ, սկսաւ կռուիլ ու թող չտալ որ հիւղակը մտնէ:

Միևնոյն ատեն՝ բոլոր ուժովը կը հաչէր՝ որպէս զի տէքը լսէ ձայնը և օգնութեան հասնի:

Վերջապէս ագարակապանը լսեց անոր հաչիւնները, հասկեցաւ որ թօթօր վտանգի մէջ է և վազելով հասաւ ձեռքը տարաւորով մը:

Երբոր հիւղակին մօտեցաւ, թօթօր այլևս ոյժը կորսնցուցած էր ու պիտի յաղթուէր գայլէն:

Բայց ագարակապանը շուտ մը գայլին վրայ խոյացաւ և տապարի հարուածով մը սպաննեց զայն:

Եթէ թօթօրի քաջութիւնը չըլլար՝ ագարակապանին տղաքը բռնուած էին:

ԲԱՌԵՐ. — Կիսովի՛ն՝ կէս մը — Բզեհե՛լ՝ կտոր կտոր ընել
Քաջաբար՝ քաջութեամբ — Տապար՝ կացին, փայտ կտրելու յա-
տուկ գործիք — Խոյանալ՝ յարձակիլ:

ԸՆԴԱՏՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ կերպով պէտք է վարուինք կեն-
դանիներուն հետ — Ի՞նչ ըրաւ Թօթօր — Ի՞նչ է ագարակը — Ի՞նչ է
ագարակապանը — Եթէ Թօթօր չըլլար՝ ի՞նչ պիտի ըլլային ագարակապա-
նին տղաքը — Ի՞նչ է ընտանի կենդանին — Ո՞րն է անոնցմէ ամենէն
խելացին — Ի՞նչ է անոնց օգուտը:

ՈՒՍՈՒՑՅԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Կենդանիները շատ
մեծ օգուտներ կ'ընծայեն մեզի — Առանց ատոր ալ՝ իրաւունք չու-
նինք զանոնք՝ չարչարելու — Կրկնապէս անիրաւութիւն գործած
կ'ըլլանք՝ երբ չարութեամբ կը վարուինք նոյն իսկ մեզի՝ ծառայութիւն
մատուցանող կենդանիներուն հետ:

45. Գ Ա Ռ Ն Ո Ւ Կ Ը

Աղուոր դառնուկս իմ սիրուն,
Եկո՛ւր ցատքէ՛ քովս ի վեր,
Ըստուերին տակ ծառերուն
Ուր կը փըչեն միշտ հովեր:

Փափուկ խոտերը դաշտին
Քեզի բազմոց թող ըլլան,
Լիճին ջուրերը հեշտին
Տօտիկներդ թո՛ղ լըւան:

Քեզի լեռնէն ու ձորէն
Քաղեմ տերեւ ու ծաղիկ,
Արտէն բերեմ քեզ ցօրին
Տունէն չաքար ու նախիկ:

Ծուռկըս քեզի անկողին՝
Կուրծքըս բարձ՝ թեւս վերմակ,
Չը դպչի պոչըդ հողին
Չաղտոտի բուրդըդ ձերմակ:

ՍԻՊԻԼ

ԲԱՌԵՐ. — Սուեր՝ շուր — Մեղմ՝ թեթեւ — Հեօթիմ՝
(փոխաբերաբար) անուշ — Նասիկ՝ իւղով տապկուած խմորեղէն
(պօղաչա):

ԸՆԴԱՏՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Գառնուկը որ կենդանիին ձագն է —
Երբոր մեծնայ՝ ի՞նչ կու տայ մեզի — Ի՞նչ են պեռքը, «արտը», «դաշտը»,
«ձորը», «լիճը» — Ի՞նչ է բուրդը — Ինչեր կը շինուին անով — Անոր
նմանող բնէր կան — Ի՞նչ կը շինուին անոնցմով:

ՈՒՍՈՒՑՅԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ընտանի կենդանիները
որոնց հետ տղաք շատ անգամ գէշ կը վարուին, ոչ միայն զբօսանքի
լաւ միջոցներ կրնան դառնալ, այլ նաեւ մեծ օգուտներ կ'ընծայեն —
Երկիրներ կան որոնց բնակիչները մի միայն կենդանիներու շնորհիւ
կ'ապրին — Շատ աղքատ ընտանիքներ ալ կենդանիներու շնորհիւ կը
ճարեն իրենց ապրուստը — Ընտանի կենդանիները քանի լաւ նայ-
ուին, այնքան օգտակար կը դառնան:

46. ԶԱՐԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Ա.

Ղազարոս աշխատասէր տղայ մըն էր, բայց չէր սիր-
ուեր ո՛չ իր դաստիարակէն
ոչ ալ իր ընկերներէն:

Ղազարոսի չարու-
թիւններէն մէկն ալ աս
էր որ կը սիրէր չարչարել
կենդանիները: Շուն, կա-
տու, աքլոր զինքը տե-

սածնուն պէս կը փախչէին, որովհետեւ ամէնքն ալ կը տանջէր:

Գանի քանի անգամ դաստիարակը խրատած էր Ղազարոսը:

Շատ անգամ ալ կ'ըսէր՝ զայն համոզելու համար:

— Ղազարոս, զաւակս, մի՛ դպչիր կենդանիներուն. նախ որ իրաւունք չունիս զանոնք չարչարելու, և յետոյ, կրնայ ըլլալ որ գլխուդ փորձանք բերեն:

Ղազարոս մտիկ չէր ընել:

Անցած ձմեռ՝ քիչ մնաց որ դպրոցին կատուն իր աչքը հաներ: Խեղճ կենդանիին պոչը՝ կը սեղմէր՝ երբ ճանկի հաբուած մը ստաղաւ դէմքին վրայ: Բարեբաղ՝ դարբար աչքը անշխատ մնաց:

Ատիկա սակայն դաս մը չեղաւ իրեն:

Առջի օր՝ վերջապէս պատիժը գտաւ:

Հացագործին ձին կեցած էր իրենց տան առջեւ, Ղազարոս անմիջապէս կենդանիին մօտեցաւ և ձեռքի գըն՝ դասեղով սկսաւ խոցել զայն:

Կենդանին իսկոյն կից մը զարկաւ, և Ղազարոս գետին ինկաւ արիւնլուայ դէմքով:

Հիմայ Ղազարոս բոլորովին անճանաչելի դարձած է.

դէմքին վրայ շատ վէրքեր կան. եթէ բժշկուի ալ, անոնց հետքերը բնաւ չպիտի անհետանան:

Ոչ ոք մեղքցաւ Ղազարոսը:

ԲԱՌԵՐ. — Խոցել՝ վիրաւորել — Աճճանաչելի՝ չճանչնող: — ՀԵՅԺ՝ նշան:

ԸՆԴԱՍՏՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ղազարոս իրաւունք ունէր կենդանիները չարչարելու — Ինչո՞ւ — Ի՞նչ պէտք էր ընել դաստիարակին խրատներուն վրայ — Ինչո՞ւ զինքը չմեղքցան:

ՈՒՍՈՒՑՅՈՒՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Մինակ աշխատասէր ըլլալը չի բաւեր տղայ մը սիրելի դարձնելու — Տղաք պէտք է ոչ միայն ուսմունքով, այլ վարքով ալ օրինակելի դառնան: — Տղաք ընդհանրապէս պզտիկ կենդանիները չարչարելով կը սկսին. բայց տակաւ այդ ունակութիւնը վարժութիւն կը դառնայ եւ մեծ կենդանիներուն ալ կը դպչին, առանց մտածելու որ անոնք ալ կրնան իրենց վնասել ինքզինքնին պաշտպանելու համար:

47. ԶԱՐԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Ղազարոս մասնաւորաբար կը տանջէր իրենց տան չունը, Ագօրը, որ շատ սիրուն և հաւատարիմ կենդանի մըն էր:

Խեղճ կենդանին չէր ուզեր չարութեամբ փոխարինել Ղազարոսի գէշ վարմունքը: Ընդհակառակը, շաբաթը մէկ կ'աշխատէր անոր հաճելի ըլլալ. ուրախութեան կյանքերով կը դիմաւորէր զայն, պոչը խաղցնելով

անոր շուրջը կը դառնար, ձեռուները կը լզէր ու կը ցատկոտէր:

Բայց Ղազարոս նորէն ետ չէր կենար իր սիրական ունակութեան. ամէն անգամ որ առիթը գտնէր, կը տանջէր Ազօրը:

— Տղաս, ըսաւ օր մը հայրը իրեն, ինչո՞ւ կը չարհաւ խեղճ անասունը, անիկա հազար ու մէկ օգուտ ունի մեզի. ո՞չ միայն բարի ու հաւատարիմ է, այլ մեր տունը կը պահպանէ գողերէն ու չարագործներէն դէմ յետոյ, անասունը ըլլալով հանդերձ, քեզմէ աւելի մարդկութեամբ կը վարուի. ո՞չ միայն զուր տեղը չարութիւն չընէր, այլ նոյն

խակ իրեն եղած չարութիւնը բարութեամբ կը փոխարինէ. մի՞ վշտացնէր զինքը, միշտ պէտք պիտի ունենաս անոր:

Մինչդեռ հայրը կը խօսէր՝ Ղազարոս կը մտածէր.

— Շունէն գալիք օգո՞ւտը ինչ պիտի ըլլայ:

Եւ կը շարունակէր իր չարութիւնը:

* * *

Սակայն Ղազարոս իրօք պէտք ունեցաւ Ազօրին: Կիրակի օր մը, Ազօրը հետը առնելով՝ ծովափը գացած էր ու կ'աշխատէր կենդանին ծովը նետելու:

Անանկ պատահեցաւ որ փոխանակ Ազօրին՝ ինք ծովը ինկաւ: Տարակոյս չկայ որ պիտի խեղդուէր, որովհետեւ լողալ չէր գիտեր:

Բայց ահա հաւատարիմ շունը անմիջապէս ծովը նետուեցաւ, և Ղազարոսը՝ հագուստներէն խածնելով՝ ծովեզերք հանեց:

Չար տղան նուաղած էր վախէն:

Հայրն ու մայրը խեղոյն վազեցին հասան, և դժուարաւ կըրցան սրախեցնէր Ղազարոսը:

— Ասիկա, ըսաւ հայրը, ձիուն կիցէն աւելի մեծ դաս մը թող ըլլայ քեզի. թերեւս կը խորհէիր թէ Ազօրէն ոչ մէկ օգուտ կու գայ քեզի, բայց ահա տեսար որ եթէ ան չըլլար՝ հիմայ խեղդուած էիր:

ԲԱՌԵՐ. — Կանչ՝ աղաղակ: — ԴԻՄԱՆՈՐԵՂ՝ դէմը ելլել: — ՈՒՆԱԿՈՒՅԻՆ՝ գէշ սովորութիւն: — ՉԱՐԱԳՈՐԺ՝ չարութիւն ընող: — ՄԱՐԴԿՈՒՅԵԱՄԲ՝ մարդու պէտ: — ԾՈՎԱՓ՝ ծովին եզերքը: — ՆՈՒԱՂԻՂ՝ մարիլ: — ՍՐԱՓԻԵՑՆԵՂ՝ ուշքի բերել, արթնցնել:

ԸՆԴՂԱՅՆԵՆԻ ՎԵՏԵՐ. — Պատմեցէք ամբողջ պատմութիւնը, նախ խորդ մասին հետ: — Ձիուն կիցը դաս եղաւ Ղազարոսի: — Ի՞նչ եղաւ հետեանքը: — Ի՞նչ կը նշանակէ «մարդկութեամբ վարուի»: — Ի՞նչ է ծովափը, Ազօրի ընթացքը ձիուն կիցէն աւելի մեծ դաս մըն էր: — Ի՞նչ է ծովը, ի՞նչ կու տայ մեզի, ի՞նչպէս և ի՞նչ տեսակ բաներով կ'անցնին անոր վրայէն:

ՈՒՍՈՒՅԶԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Մի արհամարհէք ձեզմէ տկարներն ու փոքրերը. միշտ կրնաք պէտք ունենալ անոնց օգնութեան: — Չարութիւնը բարութեամբ փոխարինելով աւելի մեծ և աւելի ազդու պատիժ մը տուած կ'ըլլաք չարերուն:

48. ԶԿՆՈՐՄՆ ՈՒ ՈՐՍՈՐԴԸ

Ձկնորս Սիմոն շատ տգեղ մարդ մըն էր :

Օր մը, կռնակը ծանր բեռ մը առած, անտառէն տուն կը վերադառնար: Ծամբան սառույցներով ծածկուած էր և խեղճ ձկնորսը մեծ դժուարութեամբ կը յառաջանար: Երբ որսորդը Թովմասի տան մօտերը հասաւ, Սիմոն վար դրաւ բեռը, որպէս զի քիչ մը յոգնութիւն առնէ: Թովմաս տանը առաջքն էր և ուշադրութեամբ կը դիտէր Սիմոնը:

— Ի՞նչ տգեղ մարդ, ըսաւ յանկարծ, ո՛հ, մարդուս գանիլը կու գայ:

— Քեզի ի՞նչ փնաս ունի տգեղութիւնս, ըսաւ Սիմոն՝ որ որսորդին խօսքը լսած էր. ի՞նչ գէշութիւն տեսար իմ տգեղութենէս:

— Այդչափ տգեղ մարդիկ չար ըլլալու են, շարուս նսկեց Թովմաս:

— Չարութիւնը մարդուս սրտին մէջն է և ո՛չ թէ գէմբին վրայ, պատասխանեց Սիմոն:

* * *

Քանի մը օր ետքը, մինչդեռ ձկնորս Սիմոն գեօեզրին մօտ կ'աշխատէր իր նաւակին մէջ, որսորդ Թովմասի տղան գետին մօտեցաւ, փոթորիկէն կէս մը կործանած կամուրջին վրայէն դիմաց անցնելու համար:

Թովմասի տղան չէր գիտեր թէ կամուրջը խաւր-խաւր է:

— Մի՛ անցնիր, զաւակս, ըսաւ Սիմոն, կը փլչի ու գետը կ'իյնաս:

Տղան կեցաւ, բայց որսորդ Թովմաս՝ որ գետին միւս եզերքը կը գտնուէր՝ պռնաց անոր:

— Կարապետ, ականջ մի՛ կախեր Սիմոնին և անցիր. կամուրջը բան մը չունի:

Կարապետ հետեւեցաւ հօրը խորհուրդին, բայց հաղիւ քանի մը քայլ առած էր երբ կամուրջը փլաւ:

Կարապետ խեղդուելու վտանգին մէջն էր և օգնութիւն կ'աղաղակէր:

Հայրը չէր համարձակեր գետին մէջ նետուիլ, և յշտագին ճիչեր կ'արձակէր:

Բայց անա ձկնորս Սիմոն առ ջուրերուն մէջ նետուեցաւ և Կարապետը աղատելով տարաւ հօրը:

Թովմաս ամօթով մնաց, միտքը բերելով այն ծանր խօսքերը զորս քանի մը օր առաջ ըրած էր, անոր տգեղութիւնը ծաղրելու համար:

ԲԱՌԵՐ. — ԳԵՅԵՂՐ՝ գետին եզերքը: — ԽԱՐԽԱՆ՝ փլչելու մօտ: — ՎԵՍԵՂԻՆ՝ վիշտ յայտնող: — ԶԻՉ՝ աղաղակ, պռնացող:

ԸՆԴԱՅՆՆԻՒՄ ԿԵՏԵՐ. — Թովմաս իրաւունք ունէր Սիմոնի տըգեղութիւնը ծաղրելու: — Ինչո՞ւ — Ի՞նչ է գետը: — Սիմոն ի՞նչ ըրած եղաւ՝ Թովմասի տղան փրկելով: — Ի՞նչ կը նշանակէ՝ «ականջ մի՛ կախեր»:

ՈՒՍՈՒՑԶԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տգեղութիւնը քնական պակասութիւն մըն է, անձնական թերութիւն մը չէ: — Տգեղը պատասխանատու չէ իր տգեղութեան որ ատոր համար այսպանուի: — Լաւ սիրտ մը անպատճառ գեղեցիկ մարմիններու մէջ չի գտնուիր: — Վրիժառուութեան լաւագոյն եղանակը վեճանքն ներողութիւնն ու բարութիւնն է:

49. ՄԱՆԻՇԱԿԸ

Միբուն մանիշակ, արդեօք ինչո՞ւ դուն
Այդպէս հովսիս մէջ կը ծաղկիս հեռուն,
Տերեւներու մէջ ինչո՞ւ պահուըտիս
Ու հըպարտ ծաղկանց կարգէն կը փախչիս:

Բայց չըմնա՞ղ ծաղիկ, երբ կը քաղենք քեզ,
Աւելի անուշ բուրմունք կ'արձակես՝
Քան շատ ծաղիկներ որոնք պըննուին
Ճոխ արդուզարդով՝ փայլուն թանկագին:

Եւ համեստութեան դուն պատկերն իսկ ես,
Անոր պէս միակ ապրիլ կը սիրես,
Ու երբ արժանիքդ ի վեր կը հանեն,
«Շնորհակալ եմ», մընջես հեզօրէն:

Ք. Ֆ. ՎԱՅՍ

ԲԱՌԵՐ. — Հովիս՝ խոր տեղ, — Զմաղ՝ գեղեցիկ, աղուոր՝
— Բուրմունք՝ հոտ, — Պնուիլ՝ զարդարուիլ, — Ճոխ՝ հարուստ,
— Հեզօրէն՝ փափկութեամբ, համեստութեամբ:

ԲՆԴԱՅՆՆԵՐԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ ծաղիկ է մանիշակը, —
Ի՞նչ յատկութիւն կը վերագրենք անոր, — Ի՞նչ է արդուզարդը, — Ի՞նչ
տեսակ արդուզարդ պէտք է ընել, — Ի՞նչ կը նշանակէ «արժանիքը ի վեր
հանել»:

ՈՒՍՈՒՅՑԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Համեստութիւնը պար-
տականութիւն մըն է. այն որայդ պարտքէն կը թերանայ՝ իրեն կը վնասէ:
— Լաւագոյն արժանիքն իսկ աւելի ցայտուն կը դառնայ համեստու-
թեամբ քան գոռոզութեամբ, հպարտութեամբ: — Ընդհակառակը՝ հը-
պարտութիւնը կը նսեմացնէ գայն: — Պէտք չէ որ մենք զովենք մեր
յատկութիւնները կամ մեր կարողութիւնը, այլ պէտք է թողունք որ ու-
րիշներ մեզ գնահատեն:

50. ԽԱՂԱԼԻՔՆԵՐԸ

Դեկտեմբեր ամիսն էր, շատ ցուրտ կ'ընէր. տուններն
ու ճամբաները ձիւնով ծածկուած էին:

Աղաւնի՝ իր սենեակին պատուհանին առջև կեցած,
փողոցը կը դիտէր, երբ մայրը ներս մտաւ և նստաւ տա-
քուկ վառարանին առջև:

Աղաւնի անմիջապէս մօրը քով գնաց:

— Մայր, ըսաւ, շատ ցուրտ կ'ընէ այսօր. խեղճ
թռչունները արդեօք որչա՞փ կը մսին. այսօր քիչ մը ա-
ւելի հացի փշրանք պիտի նետեմ անոնց:

— Շատ աղէկ մտածեր ես, աղջիկս, ըսաւ մայրը,
բայց թռչուններէն աւելի գթութեան կարօտ արարածներ
կան, անոնց վրայ ալ մտածելու ես:

— Որո՞նք են, հարցուց Աղաւնի:

— Աղքատ տղաքը. անոնք ո՛չ քեզի պէս աղուոր
կերակուրներ ունին, ոչ հագուստ, ոչ ալ խաղալիք.
Կ'ուզես որ այսօր քեզի հետ անոնցմէ մէկ քանիին
այցելենք:

— Օ՛հ, այո՛, մայր, գոչեց Աղաւնի:

Երկու ժամ վերջ՝ Աղաւնի և իր մայրը դուրս ելան
ու շատ մը կարօտ ընտանիքներու այցելեցին:

Աղաւնի շատ յուզուեցաւ այդ ընտանիքներու թըշ-
ուառութիւնը տեսնելով, և իր քօակին մէջ գտնուած
դրամը անոնց բաժնեց:

Բարի աղջիկը դրամը չէր սիրեր. ատոր համար՝ շատ
դիւրին դտաւ ողորմութեան այդ եղանակը:

Դիտած էր մանաւանդ որ իր այցելած տղաքը բնաւ
խաղալիք չունէին:

Երբոր տուն վերադարձան, Աղաւնի ծրարեց իր ա-

մէնէն աղուոր խաղալիքները և մօրմէն արտօնութիւն
ուզեց զանոնք աղքատ տղոց շրկելու համար:

Մայրը զարմացաւ, հարցուց թէ ինչո՞ւ իր ամէնէն
աղուոր խաղալիքները շրկել կ'ուզէ:

— Մայր, պատասխանեց Աղաւնի, այսօր հասկցայ
որ ճշմարտագէտ ողորմած ըլլալու համար պէտք է ինք
զինքը զրկել:

Մայրը շատ ուրախացաւ այս պատասխանէն և կա-
թոզին համբուրեց Աղաւնին:

ԲԱՌԵՐ. — Կարողի՞նք սիրով:

ԸՆԴՀԱՅՆՆԵՒԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ ընտանիքի զաւակ էր
Աղաւնի — Ի՞նչ տեսակ աղջիկ էր — Ինչո՞ւ յուզուեցաւ աղքատ ընտա-
նիքներու այցելած ատենը: — Ինչո՞ւ համար իր խաղալիքներուն ամէնէն
աղուորները շրկեց աղքատ տղոց: — Ինչո՞ւ մայրը ուրախացաւ — Դուք
ալ անոր պէս պիտի վարուէ՞ք: — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Ձրկել ինքզինքը՝ ողոր-
մելու համար, բարիքի մեծագոյն տեսակն է: — Ատոր մէջն է մանա-
ւանդ բարեգործութեան ճշմարիտ հաճոյքը:

51. ԵՁ ՈՒ ՁԻ

Անձնասէր ձին

Խեղճուկ եզին

Այսպէս կ'ըսէր.

— «Ես միշտ իմ տէր

Շալկած տանիմ

Դաշտ ու գեղեր.

Փառք շատ ունիմ.

Թող քեզ համբն

Ձիրքերս ամէն.

Իսկ դուն ի՞նչ ես, եզի՛կ տըկար,

Ի՞նչ ունիս դուն ձիւրֆ օգտակար,

Շատ շատ՝ արտեր վարել հերկել,

Յետոյ ախոռ գալ ու նիւնել:»

— «Սակայն այդ իմ աշխատութիւն
եթէ չըլլայ, քու տէրն ու դուն
Հապա ինչո՞վ պիտի ապրիք,
Ո՛վ անձնասէր ձի աւխելիկ:»

Եզն այսպէս

Պատասխանեց.

Ձին ըսեա՛

Լեզուն քաշեց:

ՎԱՐԴԱՆ ԱՌԱԿԱԳԻՐ

ԲԱՌԵՐ. — Ձիրք՝ յատկութիւն, բարեմասնութիւն: — **Նիւ-**
նել՝ քնանալ: — **Աւխելիկ՝** անխելք:

ԸՆԴՀԱՅՆՆԵՒԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է անձնասիրութիւնը: — Ի՞նչ է
անոր փոխադարձ յատկութիւնը: — Ձին իրաւունք ունէր եզը արհամար-
հելու: — Ի՞նչու: — Ի՞նչ է «վարել հերկել» ը: — Եթէ եզին աշխատու-
թիւնը չըլլար՝ ի՞նչ պիտի ըլլային ձին ու իր տէրը: — Ի՞նչ կը նշանակէ
«լեզուն քաշել»:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Անձնասէրը միշտ իր
անձով կը հետաքրքրուի, եւ այդ պատճառաւ իսկ ոչ այլասէր կրնայ
ըլլալ, ոչ ներողամիտ, ոչ գթոտ. վերջապէս ոչ մէկ առաքինութիւն
կրնայ ունենալ: — Ճշմարիտ արժանիք ունեցողները երբեք իրենց վրայ
չեն խօսիր, կը թողուն որ ուրիշները գովեն իրենց կարողութիւնն ու
բարեմասնութիւնները:

52. ԲԱՐԿԱՍԻՐՏ ՏՂԱՆ

Լևոն բարկասիրտ տղայ մըն էր :

Պզտիկ պատճառ մը կը բաւէր որ բարկանայ, պոռայ, ոտուընները գետին զարնէ :

Պէտք էր տեսնել թէ որքան տգեղ ու անհասկնայ կը դառնար այդպէս բարկացած ատենը :

Քանի քանի անգամ դաստիարակը իրեն խորհուրդ տուաւ որ թողու այդ գէշ վարմունքը, բայց Լևոն մըտիկ չըրաւ :

Շատ անգամ այնչափ կը բարկանար որ կուլար, Երբեմն ալ իր ընկերակիցները կը ծեծէր :

Ատոր համար զինքը չէին սիրեր դպրոցին մէջ :

Ընկերները սկսան հեռու փախչիլ իրմէ :

Դուռը, զբօսանքի միջոցին ալ, միշտ մինակ կը մնար :

Այս պատճառաւ Լևոն միշտ տխուր էր, մինչդեռ իր ընկերակիցները ուրախ զուարթ կը խաղային իրարու հետ և հաճոյքով կ'անցընէին իրենց զբօսանքի ժամերը :

Դաստիարակն ալ սկսած էր չսիրել Լևոնը, որովհետեւ

բարկացող տղանքը միեւնոյն ատեն անհնազանդ ալ կ'ըլլան : Եւ անհնազանդ տղանքը երբեք չեն սիրուիր իրենց դաստիարակէն, ինչպէս չեն սիրուիր արդէն իրենց ծնողքէն :

ԲԱՌԵՐ. — Բարկասիրտ՝ բարկացող : — Անհասկնայ՝ գէշ երեցող :

ԸՆԴՈՒԱՅՆՆԵՐ ՎԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ տղայ է Լևոն : — Բարկուծիւնը ինչո՞ւ գէշ է : — Ընկերները իրաւունք ունէ՞ին իրմէ հեռու փախչելու : — Ինչո՞ւ : — Դաստիարակին համակրուծիւնը չվայելող տղաքը ի՞նչ կը կորսնցնեն :

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Բարկուծիւնը մեծ թերութիւն մըն է մարդոց համար, եւ շատ դժբաղդութեանց ու չարիքի պատճառ կը դառնայ : — Բարկասիրտ մարդիկը չեն կրնար բնաւ արդար ըլլալ, որովհետեւ չեն կրնար դատողութեամբ գործել : — Միշտ պէտք է ներողամտութեամբ վարուիլ իր ընկերներուն հետ, համբերող ըլլալ եւ անուշութեամբ ուղղել անոնց թերութիւնները, ի հարկին դաստիարակին դիմելով եւ անոր միջամտութիւնը խնդրելով :

53. ՎԱՐԴՈՒՇԻ

Վարդուհի պզտիկ աղջիկ մ'էր սիրուն, Եւ միշտ կ'ողորմէր հեգ աղքատներուն : Առտու մը՝ կանուխ՝ երբ դպրոց կ'երթար, Տեսաւ ծերուկ մը որ անպաստպար՝ Սնկիւն մը կեցած ձեռք կ'երկնցնէր : Միտքը ինկաւ որ տաճոց մը ունէր : Փնտռեց գրպանը՝ կարմիր գոգնոցին, Բայց ո՞ւր էր, չկար հտաքը տաճոցին : Սիրտը ցաւեցաւ փափուկ աղջկան, Այտերը մէյ մէկ կարմիր վարդ դարձան :

Ի՞նչ ընէր հիմայ: Իր պզտիկ խելքով
կը ճգնէր գտնել եղբ մը ապահով:
Յիւեց հայրիկը որ ամէն գիշեր
Տասնոց մը տալով համարյոյ կը քաղէր
Իր անուշաքոյոյ այտերէն խնձոր:
Իսկոյն մօտեցաւ ու գոչեց շրմուր.
— «Ախ, աղքատ պապա՛, տամնոցս չկայ,
Բեզի՛ ալ պաչիկ մը տամ նէ կ'ըլլա՞յ...»

3,

ԲԱՌԵՐ. — Հէգ՛ խեղճ, թշուառ, — **Աճպասպար՝** տուն
տեղ չունեցող, — **Ճգնիլ՝** աշխատիլ, — **Ել՛** միջոց, հնարք, — **Ա-**
ճուտարոյ՝ անուշ հոտող, — **Շլմո՛ր՝** շփոթած:

ԸՆԴԱՅՆՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Բացատրեցէք թէ ի՞նչ էր վարդուհիին
ունեցած զգացումը: — Ինչո՞ւ մտրացկաններուն համար «ձեռք կ'երկնցնեն»
կ'ըսենք: — Ի՞նչ կը նշանակէ «այտերը կարմիր վարդ դարձան»: — «Ինչո՞ւ
խնձոր այտ» կ'ըսենք:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Գիթալ եւ ողորմիլ՝ տար-
քեր բաներ են: — Մարդիկ կան որ կ'ողորմին առանց գիթալու: — Ու-
րիշներ՝ չեն կրնար ողորմիլ, թէեւ կը գիթան: — Ճշմարիտ ողորմութիւնը
պէտք է գութի զգացումէն ծնի, անոր արդիւնքը ըլլայ: — Պէտք է նախ
գիթալ, յետոյ ողորմիլ: — Որչափ ալ քիչ ունենանք, միշտ բան մը կըր-
նանք տալ անոնց որոնք մեզմէ քիչ ունին: — Շատ անգամ անուշ խօսք
մը աւելի բարիք կ'ընծայէ քան դրամը:

54. ՏՂՈՑ ՏՕՆԵՐԸ

Հիմայ, այս պահուս, ձեր վրայ կը մտածեմ, պզտիկ
սիրելիներս, միջիմիջի հրեշտակներս: Տղոց տօները կը
մօտենան. կաղանդը ձերն է, հապա Ծնունդը. ո՛հ,
անիկա որչա՛փ կ'ուրախացնէ աղաքը, երբ գիտնան որ

Յիսուս ալ պզտիկ պէպէք մը եղաւ ու խանձարուրի մը
մէջ փաթթուելով օրրանին մէջ դրուեցաւ:

Եղբայր, քոյր չունէր Յիսուս պէպէքը որ զինքը
օրրէին. մինակ մայրը կար քովը, Սուրբ Աստուածածինը
որ դաւկին օրրանին մօտ նստած՝ ոտքով զայն կ'օրրէր
ու ձեռքովը ալ կար կը կարէր ապրելու համար:

Եկեղեցին այս տօներուն յիշատակներն է որ պիտի
կատարէ մօտ ատենէն. բոլոր ջահերը պիտի վառեն, քա-
հանաները պիտի զգեստաւորուին. դպիր տղաքը ոսկեքեղ
բանուած շապիկներ պիտի հագնին. հայրիկները, մայ-
րիկները եկեղեցի պիտի երթան, նոր լաթ՝ նոր կօշիկ
պիտի հագնիք, պտուղներով լեցուն կաղանդի սեղան-
ներուն չորս կողմը պիտի դառնաք, պիտի ուտէք, պիտի
խմէք, պիտի ցատկուտէք ու ձեր ծնողքին ձեռքերը պիտի
համբուրէք:

Իրաւ որ շատ անուշ օրեր են կաղանդն ու Ծնունդը:
Աղբարիկը՝ պզտիկ ձի մը պիտի գնէ՝ ձեզի. ֆեռայրը՝
գլխարկով մարդ մը որ շարունակ կը դառնայ. հայրիկը՝
չոգեկառք մը, և դեռ ինչէր, ինչէր... այնպէս որ հայ-
րիկներն անգամ պէպէք ըլլալ կ'ուզեն այդ օրերուն:

* * *

Բայց, պզտիկ բարեկամներս, կը կարծէ՞ք որ ամէն
աղայ ալ ձեզի չափ երջանիկ ըլլայ, իրեն նուէր բերող,
պտուղ գնող, անուշեղէն եփող աղբարիկ մը, հայրիկ և
մայրիկ ունենայ:

Դուք արդէն գիտէք որ ձեր դրացիներուն, ձեր
դպրոցի ընկերներուն մէջ պզտիկ որբեր կան որոնք զըր-
կուած են այդ ամէնէն: Եւ երբ դուք ձեր նոր հա-
գուստներով, խաղալիքներով ու պտուղներով՝ կաղանդի
առաուն՝ մութնուլուսուն դպրոց կ'երթաք ձեր ուսուցչին

ձեռքը պագնելու և նուէր մըն ալ անկէ առնելու, անոնք իրենց վիզը ծռած՝ «ախ» պիտի քաշեն ձեզի պէս ըլլալու համար:

Եթէ գիտնայիք որ անոնց համար որչափ մեծ արժէք ունին հայր մը, մայր մը, կամ իրենց վրայ գոռոգուող ազգական մը, այն ատեն աւելի սիրով պիտի պլլուէիք ձեր ծնողքին, անառակութիւն չպիտի ընէիք, սիրտ չպիտի հատցնէիք, փողոցները չպիտի խաղայիք: Եւ առտու իրիկուն, աւելի պիտի աղօթէիք Աստուծոյ՝ երկար կեանք և գործի յաջողութիւն խնդրելով ձեր քաղաքացիներուն համար:

Գիտեմ որ բարի աղաք էք դուք, և երբ այնչափ խաղալիքներով, պտուղներով ու քարիփներով ուրախանաք, չէք կրնար դիմանալ որ ձեր տարիքը եղողներէն շատեր անդին սրտերնին կոտրած, արտում տխուր մտմտան:

Ձեզ տեսնեմ, պզտիկ բարեկամներս, մի՛ մոռնաք որբերն ու բոլոր չունեցողները, և ձեր ունեցածէն քիչ մը բան տուէք անոնց:

ՔԱՍԻՄ

ԲԱՌԵՐ. — Խանձարու՛ր՝ լսթէ հագուստ որուն մէջ կը փաթթեն նոր ծնած տղաքը: — **Օրբան**՝ օրօրոց: — **Զգեսաւորուիլ**՝ հագուստները հագնիլ: — **Դպիւր տղայ**՝ ծայնաւոր: — **Ոսկեքիլ**՝ ոսկի թելերով (սըրմա): — **Քեռայր**՝ քրոջ ամուսին: — **Դնել**՝ ծախու առնել: — **Դուրգուրալ**՝ սիրել, հոգ տանիլ: — **Բարեբաւ**՝ բարիք ընող: — **Բարիք**՝ աղէկութիւն:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԻ ԿԷՏԵՐ. — Որոնք են տարուան մեծագոյն տօները՝ — Ինչո՞ւ համար կը տօնենք այդ օրերը: — Ի՞նչ է որբը: — Ի՞նչ կերպով պէտք է վարուիք անոնց հետ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պէտք է որ ամէն մարդ մեր եղբայրը նկատենք, եւ իբր այդ սիրենք զայն ու օգնենք անոր. — Մասնաւորաբար պէտք է սիրենք ու հոգանք որբերը որոնք կրկնապէս

զրկուածներ են, զրկուած ծնողքէ, զրկուած այն բազմատեսակ բարիքներէն զորս միայն ծնողը կրնան հայթայթել տղոց: — Յիսուս ալ իրերասիրութեան գերագոյն օրինակը եղաւ:

55. ԵԹԷ ՊԱՐԻԿ ԸԼԼԱՅԻ ԵՍ

Երկու աղջիկ կը խօսէին իրարու հետ:
Մէկը կ'ըսէր. — «Եթէ պարիկ ըլլայի ես,
Իմ տանըս մէջ կ'ունենայի գոհար բեհէզ,
Շրջազգեստներ ժանեալներով մեքսիկէս,
Խաղալիքներ և նուշիկներ, միրգեր պէտպէս,
Եթէ պարիկ ըլլայի ես:»

— «Ես ալ, ըսաւ ընկերուհին իր դեռասի,
Շատ կը սիրեմ խաղալ խնդալ, պերճանք՝ հանդէս,
Բայց տեսնէի երբ պզտիկ մը աղքատ ու հեղ
Որ կը մըսի բոպիկ ու մերկ ու անօթի,
Ինչ որ ունիմ պիտի տայի անոր սրտէս,
Եթէ պարիկ ըլլայի ես:»

(Հետեւողութիւն)

ՍԻՊԻԼ

ԲԱՌԵՐ. — Մեքսիկէս՝ մետաքսէ: — Պէտպէս՝ տեսակ տեսակ: — Դեռասի՝ պզտիկ տարիքով:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ է պարիկը: — Ի՞նչ է գոհարը: — Քանի տեսակ գոհար կայ: — Բեհէզ ի՞նչ է: — Երկու աղջիկներէն որոնք պէս պիտի ուզէք ընել: — Ինչո՞ւ:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Առանց միջոցը ունենալու բարիք ընելու տենչալն ալ բարեգործութիւն է: — Այդ տենչանքը, նոյն իսկ եթէ չգոհանայ ալ, կրկին ուրիշ շատ ազնիւ զգացումներու յայտնութեան կը նպաստէ:

56. ՄԵԾ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ

Զատիկը մօտեցած էր, Նուարդը և անժէլ շատ ուրախ էին, որովհետեւ հայրիկներն խոստացած էր նովնոր հագուստներ գնել իրենց համար:

Աւագ շաբաթը տակաւին չէր սկսած, օր մը, երկու քոյրերը մինակ մնացած էին տան մէջ:

Մայրերնին դրացիի մը տուն գացած էր, պատուիրելով որ պարտէզը կենան և իրենց խաղալիքներէն զատ ուրիշ բանի չդպչին:

Բայց երկու չարածնի աղջիկները մոռցան իրենց մօրը պատուէրը:

Քիչ մը ժամանակ իրենց խաղալիքներով զբօսնելէ վերջ, տուն մտան և ուղեցին աւելի մօտէն դիտել

սրահին մեծ ժամացոյցը որ շատ գեղեցիկ ու թանկագին զարդ մըն էր:

Երկու անհնազանդները միայն դիտելով չգոհացան. ուղեցին վերցնել ժամացոյցը և նայիլ թէ ինչ կայ տակը:

Եւ ահա թանկագին ժամացոյցը ինկաւ ձեռքերնուն, կտոր կտոր եղաւ:

Ճիշդ այդ միջոցին հայրերնին տուն դարձաւ և վեր ելլելով տեսաւ եղածը:

Բարի մարդ մըն էր թէ և, բայց շատ ցաւեցաւ որ տղոց անհնազանդութեան պատճառաւ այդ աստիճան գեղեցիկ ու թանկագին առարկայէ մը զրկուած են:

Ուղեց որ լաւ դատ մը տայ անոնց, և ըսաւ.

— Որպէս զի հասկընաք թէ գէշ բան մը ըրիք մայրիկին անհնազանդ գտնուելով, այս Զատիկին ձեզի նոր հագուստ չպիտի առնեմ, և ձեր հագուստին դրամով ուրիշ ժամացոյց մը պիտի գնեմ:

Իրաւ ալ՝ այն Զատիկին՝ Նուարդը և Սնժէլ նոր հագուստ չունեցան ու չկրցան իրենց ընկերներուն հետ վայելել Զատիկուն զբօսանքներու հաճոյքը:

ԸՆԴՆԱՅՆՆԵՐ ԱՆՏԵՐ. — Ի՞նչ գէշ բնավորութիւն ունէին Նուարդը և Սնժէլ. — Ի՞նչ եղաւ հետեանքը — Ի՞նչ է Աւագ Շաբաթը — Ի՞նչ է Զատիկը — Ի՞նչ տեսակ առարկայ է ժամացոյցը — Քանի տեսակ ժամացոյց գիտէք:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԸՍՏԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տղար պէտք է միայն իրենց սեփական առարկաներով ու խաղալիքներով զբօսնուն — Իրենց արգիլուած բաներու հետ խաղալով ոչ միայն մեծ վնասներու տեղի կու տան, այլ նաեւ վտանգի կ'ենթարկեն իրենց անձը. օրինակ՝ ապակիի, դանակի և ուրիշ վտանգաւոր առարկաներու հետ խաղալով:

57. ԳԵՂԱՄԻ ՄԱՆԸ

Վարպետ Թովմաս շատ կարող երկաթագործ մըն էր, բայց ծերացած ըլլալուն՝ ա՛լ չէր կրնար աշխատիլ։ Միայն, ցուպը ձեռքը, Պատոյտի կ'ելլէր ամէն օր, և որովհետեւ շատ ապրած ու շատ բան տեսած էր, կը սիրէր տղաքը զլուխը հաւաքել և լաւ խրատներ տալ անոնց։

Օր մը, մինչդեռ կը խօսէին՝ մեռել մը անցուցին անոնց մօտէն։ Մեռնողը պզտիկ տղայ մըն էր, Գեղամը։

— Գիտէ՞ք թէ Գեղամ ինչպէս մեռաւ, հարցուց վարպետ Թովմաս։

Տղաքը չէին գիտեր։

— Կեցէք որ պատմեմ, ըստ վարպետ Թովմաս։

Եւ ահա թէ ինչ պատմեց.

— Գեղամը անառակ տղայ չէր, բայց գէշ սովորութիւն մը ունէր. շատ կը սիրէր ծառերու վրայ մագլցիլ՝ թռչուններու բոյնը ֆանդելու, կամ խեղճ ձագուկները իրենց մօրմէն բաժնելու համար։

«Բանի քանի անգամ զինքը յանդիմանեցի, բայց խօսքս մտիկ չէր ընել։

«Շատ օրեր՝ պտոյտի ելած ատենա, զինքը անպատճառ ծառի մը վրայ կը տեսնէի և կ'ըսէի իրեն։

«— Գեղամ, դաւակս, վտանգաւոր բան է ըրածդ։ Պզտիկ տղաքը պէտք չէ որ ծառերու վրայ ելլեն. օր մը փորձանք մը պիտի գայ գլխուդ։

«Կարծես թէ իրեն չէր ըսածս։

«Առջի օր՝ քրոջը հետ դաշտ կ'երթայ և բարձր ծառի մը վրայ բոյն մը տեսնելով, անմիջապէս ծառին կը պլլուի ու վեր կ'ելլէ։ Յետոյ, ճիւղի մը վրայ կոխելով, կ'աշխատի բոյնը ձեռք ձգել։

«Դժբաղդաբար ճիւղը վտած ըլլալով, կը կոտրի և Գեղամ ահագին բարձրութենէ մը գետին կ'իջնայ ու կը մնայ այնտեղ արիւնկոյտ։

«Քիչը կը սկսի պռուալ, մօտը գտնուողներ օգնութեան կը փութան, կ'առնեն տուն կը տանին Գեղամը և բժիշկ կը կանչեն։

«Բայց օգուտ չընէր։ Գեղամի վերքերը ծանր էին։

«Ասոր համար մեռաւ Գեղամ, սուգի և ցաւի մէջ ձգելով իր ծնողքը՝ որոնք այնքան տառապանք քաշած էին զինքը մեծցնելու և կրթելու համար։»

ԲԱՌԵՐ. — Կարող՝ վարպետ, լաւ շնորհ — Հաւաքել՝ ժողովել — Մագլցիլ՝ շուրջը կ'ելլել — Բանդել՝ արշտակել — Արիւնկոյտ՝ արիւնի մէջ, Փութալ՝ անապարիւր

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ . — Ինչո՞ւ վտանգաւոր է ծառերու վրայ մագլցիլը — Ի՞նչ պիտի ըլլար՝ եթէ Գեղամ հետեւէր վարպետ Թովմասի խրատներուն — Տղար պէտք է որ դպչին Թռչուններու բոյներուն և ձագուկներուն — Ինչո՞ւ — Ինչո՞ւ Գեղամի ծնողքը ցաւ ու վիշտ զգացին իր մահուան համար :

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ . — Տղար զբօսանքի եւ զուարճութեան շատ առիթներ ու միջոցներ ունին — Պէտք չունին ուրեմն վտանգաւոր բաներով անցընելու իրենց զբօսանքի ժամանակը — Գեղամ ամէն բանէ առաջ անհնազանդութեան զոհ մըն է : — Տղայ համար բաղդ մըն է վարպետ Թովմասի պէս խորհրդատու մը — Զօգտուիլ այդ տեսակ խորհրդատուներէ՝ կը նշանակէ իր սեփական բաղդը ոտնահարել :

58. ԽԱԿ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

Մինասի որկրամուկութիւնը առակի կարգ անցած էր դպրոցին մէջ :

Բոլոր տղաքը գիտէին թէ Մինաս պէտք եղածէն շատ կ'ուտէր միշտ, և թէ ատոր համար չարունակ անհանգիստ կ'ըլլար :

Նոյն իսկ քանի մը անգամ Մինաս հիւանդ ալ պատկած էր իր որկրամուկութեան պատճառաւ :

Ուրիշ բան մըն ալ կար սակայն զոր չէին գիտեր դպրոցին մէջ :

Մինաս այնքան անյազ էր որ երբ մայրը պտուղ չէր տար իրեն, կ'երթար դրացիներու պարտէզը, և պտղատու ծառերու վրայ մագլցելով պտուղները կը փրցնէր ու կ'ուտէր :

Անգամ մը, մինչդեռ այդպէս ծառի մը վրայ ելած էր, հայրը տեսաւ զինքը և լաւ մը պատժեց :

— Տղաս, ըսաւ անոր, այդ ըրածդ ո՛չ միայն գողութիւն է, այլ նաեւ շատ վտանգաւոր բան մը . արեւին տակ տաքցած, փռիով ծածկուած ու տակաւին խակ պտուղները շատ ծանր հիւանդութեանց պատճառ կը դառնան :

Հայրիկին խրատները օգուտ չունեցան, որովհետեւ Մինաս առջի օր նորէն սաշորեմի մը վրայ ելած և շատ մը խակ ու աղտոտ սալորներ կերած էր :

Հետեւանքը սա եղաւ որ Մինաս այսօր անկողին ինկած է :

Երեւ չհայրիկը, զաւկին հիւանդութիւնը բուժելու համար, բժիշկի և դեղի դրամ կու տայ չարունակ :

Յայտնի չէ որ Մինաս պիտի կրնայ բժշկուիլ :

ԲԱՌԵՐ . — Անյազ՝ չկշտացող — Պաղատ՝ պտուղ տուող՝ Խակ՝ չհասած — Սալորեմի՝ սալորի ծառ — Բուժել՝ աղէկցնել :

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ . — Մինաս ինչո՞ւ ծառերուն վրայէն խակ պտուղներ կը փրցնէր ու կ'ուտէր — Ի՞նչ ըսաւ հայրը — Ինչո՞ւ Մինաս նորէն հիւանդացաւ — Ի՞նչ կը նշանակէ «առակի կարգ անցած է» — Ինչո՞ւ «անկողին ինկաւ», կ'ըսենք :

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ . — Զաւիէն աւելի ուսելու վարժուելով՝ տղար որկրամուկ կ'ըլլան — Որկրամուկութիւնը թէեւ համելի բան մը կը թուի տղոց, բայց անոնց ամէնէն մեծ թշնամին է, որովհետեւ հիմնովին կը խանգարէ առողջութիւնը — Որկրամուկութեան վարժուելով՝ տղար բարոյապէս ալ կը տուժեն, որովհետեւ շատ հեղ քիչ մը աւելի ուսելու համար կը ստիպուին անուղիղ միջոցներու դիմել, օրինակ՝ գողնալ :

59. ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏՂԱՆ

Ա.

Դպրոցին աշակերտներուն մէջ ամէնէն աշխատասէրը չէր Շաւարշ, բայց կրնար պարծիլ թէ ամէնէն հետաքրքիրն էր:

Դաստիարակը միշտ կը կշատրքեր զայն:

— Տղաս, կ'ըսէր, հետաքրքրութիւնը յատկութիւն մըն է, բայց անպատճառ պէտք է որ օգտակար բան մը ըլլայ անոր առարկան: Օրինակի համար՝ հետաքրքրութիւնը յատկութիւն մը կը դառնայ, երբ ուղեւ գիտնալ թէ ի՞նչ տեսակ առարկաներէ չըջապատուած ես, թէ ինչպէ՞ս կազմուած են այդ առարկաները, ի՞նչ բանի կը գործածուին և թէ անոնցմէ ո՞րը օգտակար է և ո՞րը վնասակար:

«Դարձեալ՝ հետաքրքրութիւնը յատկութիւն մը կը դառնայ երբ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընես քեզմէ մեծերուն, կամ ծնողքիդ և կամ դաստիարակիդ խրատներն ու խօսքերը:

«Բայց դուն գէշ սովորութիւն մը ունիս. չես ուզեր հասկնալ թէ կան բաներ որոնցմով հետաքրքրուիլ վնասակար է՝ կամ անվայել:

«Վառարանին մէջ գտնուող՝ կրակին ի՞նչպէ՞ս կազմուած ըլլալը գիտնալու համար պէտք է քեզմէ մեծերուն հարցնես. եթէ հետաքրքրութիւնդ աւելի առաջ տանիս և կրակը բռնես, ձեռքդ կ'այրի: Այսպէսով հետաքրքրութիւնդ վնասակար կը դառնայ:

«Շատ անգամ կը պատահի որ ծնողքդ կամ ուրիշներ իրարու հետ առանձին տեսնուելու պէտք ունենան:

Պէտք չէ որ հետաքրքրուիս ու մտիկ ընես անոնց խօսքերը: Այդ պարագային՝ հետաքրքրութիւնդ չափ անվայել բան մը կը դառնայ և քեզ անքաղաքավար կը նկատեն:»

Այսպէս կը խօսէր դաստիարակը, ամէն անգամ որ Շաւարշի հետաքրքրութիւնը վնասակար կամ անվայել կը դառնար:

ԲԱՌԵՐ. — Պարծիլ՝ պարծենալ — ԼԵՏԱՄԲԵԼ՝ յանդիմանել — ԱՌԱՅՈՒՄՆԵՐ՝ միմալին: — ԱՆՎԱՅԵԼ՝ չվայլող:

ԸՆԴՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՏԵՐ. — Հետաքրքրութիւնը ելբ յատկութիւն կը դառնայ և երբ թերութիւն — Վնասակար հետաքրքրութեան ի՞նչ օրինակներ կրնար տալ — Օգտակար հետաքրքրութեան օրինակներ ալ տուէր:

ՈՒՍՈՒՑՁԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տղա՛ր՝ որչափ ատեն որ անփորձ են՝ չեն զիտեր վնասակար օգտակարէն զանազանել և իրենց գիտուն փորձանք կը բերեն կամ անվայել ընթացք մը կ'ունենան առանց գիտնալու: — Այս սխառտաւ՝ պէտք է իրենց կեանքի ուղեցոյց ընտրեն իրենցմէ մեծերուն փորձառութիւնն ու խրատները:

60. ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏՂԱՆ

(Շարունակութիւն)

Բ.

Շաւարշ հետաքրքիր ըլլալուն չափ ալ յամառ էր:

Դաստիարակին այդ գեղեցիկ խրատներն ու բացատրութիւնները կարծես իրեն չէին ուղղուած: Միշտ նոյն ամէն բանի հետաքրքրուող տղան կը մնար, հակառակ իրեն եղած յանդիմանութեանց:

Այս պատճառաւ է որ պատիժը գտաւ :

Մայրը միշտ կը պատուիրէր իրեն որ մեղուներու փեթակներուն չմօտենայ :

— Կը կճեն, կ'ըսէր, վերջէն ցաւ կը քաշես ու կը զղջաս :

Բայց Շաւարշ, ամէն անգամ որ պարտէզ կ'ելլէր, միշտ փեթակներուն կողմը կը դիմէր :

Մօրը պատուէրը չէր մտաբերեր բնաւ, և կ'ուզէր միշտ աւելի մօտէն տեսնել մեղուներու աշխատութիւնը :

Օր մը, այնքան մօտեցաւ անոնց որ մեղուները խոչնդան, ձգեցին իրենց աշխատութիւնը և խմբովին յարձակեցան Շաւարշի վրայ :

Խեղճը շատ վախցաւ, ուղեց փախչիլ, բայց մեղուները արագ արագ թռչելով գլխուն վրայ իջան և սկսան դէմքը խայթել :

Շաւարշ, սոսկալի կերպով վերաւորուած, կը պոռար ու կը փախչէր :

Բարեբաղդաբար մայրը մօտերն էր : Խեղճ կինը, զաւկին աղաղակները լսելուն պէս, հասկցաւ եղածը, փութաց անոր քով և դժուարաւ կրցաւ վանել մեղուները :

Շաւարշ երկու շաբաթ հիւանդ պառկեցաւ, և շատ անտանելի ցաւեր քաշեց : Դէմքը այնքան ուռած էր որ ընկերները չէին ճանչնար զինքը :

— Քեզի այնքան անգամներ պատուիրեցի որ չմօտենաս փեթակներուն, կ'ըսէր մայրը, եթէ խօսքս մօտիկ ընէիր, հիմայ այդպէս չպիտի տանջուէիր :

Շաւարշ ալ զղջացած էր, բայց վերջէն զղջալը օգուտ չընէր :

ԲԱՌԵՐ. — Դիմել՝ երթալ — ՄՏԱՐԵՐԵԼ՝ միտը բերել — ԽՐՅՈՒՄ՝ վախնալ — ԽՈՐՈՒՄ՝ ամէնը մէկ — ՓՈՐՊՈՒՄ՝ ամապարել — ՎԱՆԵԼ՝ վնասել

ԸՆԴՆԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Խնչ է վեժակը — Խնչ կը բաղենք փեթակէն — Խնչ տեսակ կենդանի է մեղուն — Աւելն ալ մեղր կը շինեն : — Խնչն խայծեցին Շաւարշը — Խնչն համար վերջէն զղջալը օգուտ չընէր :

ՈՒՍՈՒՑՉԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Յամառ տղարը միշտ իրենց կը վնասեն, ոչինչ կը տորվին եւ չեն կրնար յառաջդիմել : — Շուտով անհամբոյր բնաւորութեան մը տէր կը դառնան, չեն սիրուիր ու դժբաղդ կ'ըլլան :

61. ԱԳՌԱԻԸ

Ագռաւը կ'աղաչէր

Խիկարին

Թէ ի՞նչ դեղ տալ պէտք էր

Իր ձագին :

Կը պնդէր թէ ցաւն է սաստիկ

Անողորմ մահն է շատ մօտիկ :

Իսկ մեր Խիկար պատասխանէր.

— «Ագռաւ, գնա՛ տերեւ մը բեր

Ուր դուն ծրոքած չըլլաս բնաւ» :

Ագռաւ գնաց, բայց չը գտաւ :

Երբ հանդիպիս նեղ օրերու,
 Լաւ կը լըսե՞ս, բարեկամ դու,
 Ո՛հ, չես գըտներ ցաւերուդ դեղ,
 Թէ պղծե՞ր ես ամէն տուն տեղ:

ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ.

ԲԱՌԵՐ. — Խիկար՝ հին ատեններու խմաստուն մը որ աղուոր
 առակներ գրած է: — Անողորմ՝ չմեղքցող: — Ծրսել՝ աղտոտել: —
 Պղծել՝ աղտոտել:

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ՎԷՏԵՐ. — Ագուաւ ինչո՞ւ խիկարին դիմեց: —
 Ինչո՞ւ մարութ տերն մը չգտաւ: — Ի՞նչ է այս առակին խմաստը:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Պէտք է միշտ մեր լաւ
 վարմունքով մեզի բարեկամներ ստեղծենք, նոյն իսկ երբ կը կարծենք
 ուրիշի օգնութեան պէտք չունենալ: — Մարդիկ փոխադարձ օգնու-
 թեամբ միայն կրնան ապրիլ: ամէնէն զօրաւորն իսկ կրնայ ամէնէն
 տկարին պէտք ունենալ: — Այս պատճառաւ պէտք է անանկ վար-
 ուիք որ նեղը մնացած ատեննիս կարենանք օգնութիւն գտնել:

62. ԱՂՈՒՔՍՆ ՈՒ ԱՔԼՈՐԸ

Չորս օր կէսր որ խեղճ աղուէսը անօթի մնացեր էր,
 չէր գիտեր թէ ուրկէ՞ ուտելիք ճարէ:

Անօթութիւնը համարձակութիւն տուաւ իրեն, թո-
 ղուց անտառը և հազար ու մէկ զգուշութեամբ գիւղին
 մօտեցաւ:

— Հարկաւ, կ'ըսէր ինքնիրեն, այնտեղ ուտելիք
 կը գտնեմ:

Մինչդեռ հաւնոցի մը մօտէն կ'անցնէր, տեսաւ գե-
 ղեցիկ աքլոր մը որ արեւին տակ գլուխը ցցած՝ կը պը-
 տտէր սոնիալով:

Աղուէսը անուշ լեզու ու շողոքորթ էր, մօտեցաւ
 աքլորին և ըսաւ անոր.

— Աքլոր եղբայր, որչա՞փ գեղեցիկ ես, ամբողջ
 անտառին մէջ քեզի պէս աղուոր կենդանի մը չկայ:

Աքլորը գոռոզ էր. աղուէսին խօսքերը իր հպարտու-
 թիւնը կը գգուէին:

Այս պատճառաւ մտերմացաւ անոր հետ և սկսան
 խօսիլ սարէն ձորէն:

Աքաղաղը ինքզինքը կը գովէր, մինչդեռ աղուէսին
 միտքը ուրիշ տեղ էր:

Կ'ուզէր աքլորը զբաղեցնել և յանկարծ վրան յար-
 ձակելով առնել տանիլ ու խեղդել:

Միջոց մը՝ ըսաւ անոր.

— Աքլոր եղբայր, կ'ըսեն թէ շատ անուշ ձայն ու-
 նիս. մէյ մը երգէիր՝ մտիկ ընէի:

Աքլորը երգեց:

— Սքանչելի՛ ձայն, ըսաւ աղուէսը, գովածնուն
 չափ կայ. ժամանակաւ քու հօրդ ձայնն ալ լսած եմ, ան
 միայն կը հաւատարի քու ձայնիդ. միայն թէ հայրդ ու-
 ըիշ կերպ կ'երգէր:

— Ի՞նչպէս:

— Անիկա աչքերը կը գոցէր և այնպէս կ'երգէր:

— Ես ալ կրնամ, ըսաւ աքլորը:

Յետոյ աչուքները գոցեց և կը պատրաստուէր եր-
 գելու՝ երբ աղուէսը վրան յարձակելով խածաւ վիզէն,
 ու շիտակ անտառ տանելով խեղդեց:

ԲԱՌԵՐ. — Սոնիալ՝ հպարտանալ

ԸՆԴԼԱՅՆԵԼԻ ԿԷՏԵՐ. — Ի՞նչ տեսակ կենդանի է աղուէտը, —
ինչո՞ւ մարդոց մօտ չապրիր: — Ի՞նչ կը նշանակէ «անուշ լեզու էր»: —
Ի՞նչ է շողորթորթութիւնը: — Ո՞ր տղաքը կ'ախորժին շողորթորթութենէ: —
Ի՞նչ կը նշանակէ «հապարտութիւնը զգուել»: — Աբլորը ինչո՞ւ զոհուեցաւ:

ՈՒՍՈՒՅՁԻՆ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ. — Տղաք միշտ պէտք է
գգուշանան կեղծաւորներէն ու շողորթորթներէն: — Պէտք է գիտնան
որ իրենց բոլոր ընկերներն ալ չեն կրնար բարի ըլլալ, թէ անոնց մէջ
կան չարեր ալ որոնք գէշ խորհուրդներով իրենց վնաս կրնան հասցնել:
— Մինչդեռ սիրով ու մտերմութեամբ կ'ապրին իրենց բարի ընկերնե-
րուն հետ՝ պէտք է միւս կողմէ հեռու մնան իրենց չար ընկերներէն:

Յ Ա Ի Ե Լ Ո Ւ Ա Վ

Ա Ր Տ Ա Ս Ա Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ե Ի

Դ Պ Ր Ո Ց Ա Ն Ն Ե Ր Կ Ս Ց Ա Յ Մ Ա Ն Յ Հ Ա Մ Ա Ր

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

1. ԼԱՒ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԸ

(Մենախօսութիւն)

Մարդիկ կան որոնք շատ դժբաղդ են... հացերն ի՞նչ կը պակսի, ջուրերն ի՞նչ կը պակսի, դրամ չունին, հողերու տա՞կ ընկճուած են, թէ պանիր ուտել կարճելով օճառի կտոր մըն են ծամած... ո՛չ... այս ամէն անհաճոյ բաներէն զերծ են, և սակայն դժբաղդ են, խեղճերը... Պիտի հարցնէք թէ ինչո՞ւ... լա՛ւ, բացատրեմ երկու խօսքով... Այդ մարդիկը դժբաղդ են անո՛ր համար որ չեն կրնար լաւ գաղափար մը յղանալ... (պահ մը հանդիսականները դիտելով) Գիտէք հարկաւ թէ ի՞նչ է լաւ գաղափար մը... լաւ գաղափար մը, հաւատացէ՛ք խօսքիս, լաւ գաղափար մըն է, այսինքն (խրափանչիւր վանկը հասիկ հասիկ շեշտելով) լաւ-դաւ-դաւ-դաւ-մը... Փառք Աստուծոյ, ես գոնէ չեմ ենթարկուած այդ անտանելի դժբաղդութեան... կը մաղթէի որ դուք ալ ատկէ զերծ մնայիք, և ինծի պէս վայելէիք լաւ գաղափարներ յղանալու երջանկութիւնը... որովհետեւ աղուո՛ր բան է լաւ գաղափարներ յղանալը... չէ՞ք հաւատար, բացատրեմ ու տեսէք... (ֆիչ մը շունչ առնելով) Անգամ մը հայրս վարդի պղտիկ թուփ մը բերաւ և պարտէզը տնկեց... գիտէք անշուշտ թէ ինչո՞ւ համար կը տնկեն թուփերը... որպէս զի մեծնան, անանկ չէ՞... Յաջորդ օրն էր՝ երբ յղացայ առաջին լաւ գաղափարս... Արմինէ՛, ըսի քուրիկիս, երթանք տեսնենք թէ վարդի թուփը

ինչպէ՞ս կը մեծնայ... գացինք պարտէզ, թուփը հանեցինք անկուած տեղէն, արմատները դիտեցինք երկար ատեն, մէկիկ մէկիկ համբեցինք զանոնք, յետոյ նորէն թուփը տեղը տնկեցինք... և այսպէս օրերով, չաքաթներով... Յղացած լաւ գաղափարս սա արդիւնքը ունեցաւ որ ամիսներ անցան և դեռ առաջին վարդի կոկոնն իսկ չէ տուած այդ խեղճ վարդենին, և տալիք ալ չունի... Տեսա՞ք թէ ինչ աղուոր բան է լաւ գաղափար մը... Ուրիշ անգամ մը՝ քոյրս ըսաւ որ իր մեղրամոմէ պէպէքը աղտոտեր է, և ահա դարձեալ լաւ գաղափար մը յղացայ... Քուրիկ, ըսի, հոգ մի՛ ըներ, գնա ջուր տաքցուր, քիչ մըն ալ օձառ բեր և պէպէքդ կը լուանք... Քոյրս վաղեց գնաց, ջուրը տաքցուց, օձառն ալ բերաւ և սկսանք գործի... ջուրը կ'եռար, մեղրամոմէ պէպէքը մէջը նետեցինք, և օձառը առնելով պատրաստեցանք լուալու... բայց երբ սանին մօտեցանք, տեսանք որ պէպէքը հալեր է և միայն հագուստները մնացեր են... խեղճ քուրիկս... տակաւին մինչև հիմայ չէ մխիթարուած ու կուլայ... (պահ մը շուռնջ առնելէ վերջ) Բայց ես չս'տ աւելի լաւ գաղափար մը յղացած եմ... անցած Զատիկին էր, հայրիկս զոյգ մը ձերմակ ձեռնոց առաւ ինձի... աւելորդ է ըսել թէ երկու օրէն ձեռնոցներս աղտոտեցան... եթէ դուք ըլլայիք՝ թերեւս անճրկէիք... բայց ես, փառք Աստուծոյ, չանճրկեցայ, անմիջապէս լաւ գաղափար մը յղացայ... գիտէ՞ք ինչ... մտածեցի որ սև ձեռնոցը աւելի վայելուչ է, և իմ ձերմակ ձեռնոցներս ներկեցի... մեղանով... ի՞նչ ընեմ, ուրիշ միջոց չունէի... Կիրակի օր մըն էր, տաք՝ շատ տաք օր մը, սև ձեռնոցներս դրի և դուրս ելայ... եթէ ձեզի ըսեմ որ արեւ կար՝ անշուշտ պիտի հետեցնէք թէ ձեռքերս քրտնեցան... իսկ քրտնելէն վերջը... ատիկա իրիկունը յայտնի եղաւ՝ երբ տուն դարձայ ու ձեռնոցներս հանեցի

... ձեռքերս բնաւ տարբերութիւն չունէին խափշիկի մը ձեռքերէն... քոյրս վախոցաւ, մայրիկս շփոթեցաւ, իսկ հայրիկս... եթէ չխոսնէի՝ պիտի ըսէի ձեզի որ փառաւոր ծեծ մը քաշեց ինձի... (ժպտելով) Հիմայ որ հասկցաք թէ ի՞նչ է լաւ գաղափար մը, գացէք լաւ գաղափարներ յղացէք... եթէ երբեք սիրտ ունիք...:

2. ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

(Ա. ԲԱՍՏԱՆՈՒՐԻԱՆ)

Անկողինէդ ելած, առտուն,
կէս մըտածկոտ և կէս ժպտուն,
Շապիկ մ'հագած թոյլ, մերկ ոտքով,
Ձեռքդ երեսիդ, սեղանին քով,
Անայիս,
Ըսէ՛ ինձ, ո՞ւր կը նայիս:

Երազիդ մէջ դուն, այս գիշեր,
Տաճ մը կերար, համն անո՞ւշ էր,
Եւ կ'ուզես որ ճիշդ անոր պէս՝
Քեզի հա՛տ մ'ալ տան որ լափես,
Անայիս,
Որ ծառերուն կը նայիս:

Արդեօք զըւարթ ու լուսածիր
Հրեշտակներո՞ւ հետ պարեցիր,
Եւ անհամբեր ես որ, նորէն,
Անոնք քեզի վե՞ր հրաւիրեն,
Անայիս,
Որ երկինքին կը նայիս:

Դրախտին մէջ ջինջ ու ոսկեաար,
Աղաւնին՝ արդեօք տեսար,
Եւ քընացա՞ր, ըսէ՛ չիտակ,
Անոնց ճերմակ թեւերուն տակ,
Անայի՛ս,
Որ բոյներուն կը նայիս:

Ջուրերուն մէջ եղեմին զով,
Լըւացուեցա՞ր հաղար նազով,
Եւ այն հաճո՞յքն է հեշտագին
Զոր վայելել կ'ուզեա կրկին,
Անայի՛ս,
Որ լըճակին կը նայիս:

Ունէի՞ր հոն դուն ալ թեւեր,
Կը թռչէի՞ր լեռներն ի վեր,
Ծաղիկներուն շուրջն ու վրան,
Միշտ ուտելով լիւրերան,
Անայի՛ս,
Որ վարդերուն կը նայիս:

Մտքիդ մէջ, վե՛հ ու մանկական,
Ա՛հ, ի՛նչ խոհեր, պատկերներ կան,
Որ աչքդ անթարթ ու սեւեռուն,
Կը յամառի դիտել հեռուն . . .
Անայի՛ս,
Ըսէ՛ ինձ, ո՞ւր կը նայիս:

* * *

— Սա դիմացի պատին վըրան
Երկու կատու կը մըրմըռան . . .
Մէկը ուռած, պոչն է տընկեր . . .
Միւսն անոր ցոյց կու տայ ճանկեր . . .

ԱՂԵՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

3. ԿԱՂԱՆԴԸ ԿՈՒ ԳԱՅ

(Տրամախօսութիւն)

ԴՈՐԾՈՂ. Ա. ՆՁՅԵՐ

ՔՆԱՐ (10 տարու)

ՊԵՏԻԿ (6 տարու)

ԱՐԱՄ (5 տարու)

ԿԱՂԱՆԴԸ (Պէտք է ծայտած ըլլայ ծերունիի մը պէս, երկար պատմութեամբ մը եւ կոնակն ալ տեսակ տեսակ խաղալիքներով լեցուն կողովով մը):

Պետիկ եւ Արամ սենեակի մը մէջ առանձինն կը խաղան ու կը խօսակցին: Իսկ Քնար՝ զոգոնութեամբ կը նընայ:

ՔՆԱՐ (սրկեղած)

— Ինչո՞ւ մարդու խօսք չէք ըներ մըտիկ.
Ա՛լ հանգիստ նստէ քիչ մը դո՛ւն, Պետիկ,
Դուն ալ վայրկեան մը լուռ կեցի՛ր, Արամ:

ԱՐԱՄ

— Չէ՛, լուռ չեմ կենար, ես ալ պիտի պոռամ:

ՊԵՏԻԿ

— Ես ալ նստելու պէտք չեմ ըզգար,
Մինչեւ որ չըտաս պըտուղ ու շաքար:

ՔՆԱՐ (Արամին)

— Լուռ կեցի՛ր, կ'ըսեմ, պզտիկ անօրէն,
Ա՛խ այս ի՛նչ բան է, կատուներ ես նորէն,

Երկու օր է որ դպրոցը չէս երթար,
Զայնէդ կը դռուայ մեր տունն անդադար:

(Պետիկին)

Անպիտան տըղայ մ'ես, Պետիկ, դո՛ւն ալ,
Որ ժամ մը խելօք չես ուղեր կենալ,
Ես ի՞նչ քսեմ հայրիկին մայրիկին
Որ զիս ձեր վըրայ վարժուհի դըրին . . . :

ԱՐԱՄ (ծաղրելով)

— Դուն վարժուհի մի՞ . . . եղա՞ր այդքան ծեր . . .

ՊԵՏԻԿ (ծաղրելով)

— Օրի՛որդ, կ'աղաչենք, մեզի մի՛ ծեծեր . . .

ԱՐԱՄ

— Դուն վարժուհի չես . . .

ՊԵՏԻԿ

— Մենք աշակերտ չենք . . .

ԱՐԱՄ

— Մենք պիտի պոռանք . . .

ՊԵՏԻԿ

— Մենք պիտի կանչենք . . .

ԱՐԱՄ

— Քեզմէ չենք վախնար. քեզի չենք սեպեր.
Դուն գընա մեզի խնձոր ու տանձ բեր:

ՔՆՍՐ

— Այդ ի՞նչ խօսուածք է. խենթեցա՞ք, տըղաք,
Ես չեմ պահանջեր որ դուք չը խաղաք,
Միա՛յն, մի՛ հանէք այդքան շատ աղմուկ:

ԱՐԱՄ (ընդմիջելով)

— Մենք կատու չենք որ ուղենք բռնել մուկ . . .

ՊԵՏԻԿ

— Եւ օրօրոցի պէպէք ալ չենք՝ որ
Մեր գլխուն վըրայ երգես դուն օրօր.
Մեր գործին դուն մի խառնուիր, Բընա՛ր . . .

ՔՆՍՐ

— Սա պղտիկները խօսք չեն հասկընար.
Ի՛նչ փորձանք է որ իմ գլխուս եկաւ.
Դուք օրօրոցի պէպէք չէք, հարկաւ,
Ոչ ես ալ՝ ՏԱՏԱ. բայց դուք չէք յիշեր
Թէ կաղանդ Պապան կու գայ այս գիշեր
Պըտըտիլ կարգաւ ամէն տեղ ու տուն
Ուր կը գտնուին մանկիկներ ժպտուն,
Եւ անոնց որ հեղ, աղնիւ, խելացի
Տղաք են, առանց թգկութեւ լացի,
Անոնց որ՝ խելօք աղջիկներ, մանչեր՝
Զեր երկուքին պէս չեն պոռար կանչեր,
Կու տայ մէյ մէկ հատ փայլուն, աղուորիկ
Նըւէրներ, կառք, ձի, գնտակ, գիրք, պուպրիկ . . . :

ԱՐԱՄ

— Իրա՞ւ, այս գիշեր . . .

ՊԵՏԻԿ

— Պիտի դա՞յ, Բընա՛ր . . .

ՔՆԱՐ

— Հապա՛, տարակոյս դու՛ն մի՛ ունենար
Թէ կու գայ. միայն դուք շատ խելօք չէք,
Տեսնենք պիտի տա՛յ ձեզի կաղանդչէք . . .

ՊԵՏԻԿ

— Մենք խելօք չէ՞նք մի՛ . . .

ԱՐԱՄ

— Զորք ժամէ ի վեր
Նայէ՛, ձայներնիս անդամ չէ լքուներ :

ՊԵՏԻԿ

— Անառակութիւն ո՞վ ըրած ունի . . .

ԱՐԱՄ

— Գիշերը բոլոր՝ թաղուած խոր քունի
Մէջ, պզտիկ ձայնիկ մ'անգամ չենք հաներ . . .

ՊԵՏԻԿ

— Առտուն ալ, թողլով մեր անկողիններ
Սուսիկ ու փուսիկ շուտ վար կու գանք մենք
Որ նախաճաշի մեր կաթը խըմենք . . .

ԱՐԱՄ

— Իրա՛ւ, չը լըպուած բան է ասիկա,
Մեզի չափ խելօք տըղայ ո՞ւրտեղ կայ . . .

ՔՆԱՐ

— Զէ՛, սուտ կը խօսիք, Արա՛մ ու Պետիկ,
Սատանաներ էք դուք երկու պզտիկ,
Եթէ հարցընէ ինձ կաղանդ Պապան,
Ես պիտի իրեն պատմեմ ամէն բան :

ԱՐԱՄ

— Ախ, չէ՛, բան մ'ըսե՛ր, անուշիկ Բընար . . .

ՊԵՏԻԿ

— Դուն մեղ չե՞ս սիրեր, մեղ չե՞ս մեղքընար . . .

ԱՐԱՄ (լալով)

— Հի՛ւ, ին՛իւ, ին՛իւ, անպիտան աղջիկ,
Ալ չը պիտի տամ ես քեզի պաչիկ . . .

ՊԵՏԻԿ (լալով)

— Ես ալ, քանի որ տէր ես չար սըրտի,
Բընա՛ր, երեսըդ չը նայիմ պիտի . . .

ՔՆԱՐ

— Էյ, էյ, ի՛նչ կու լաք, հերիք է, հերի՛ք,
Դուք մինչեւ այսօր ի՛նչ որ ալ ըրիք՝
Եթէ խօսք կու տաք որ ա՛լ չէք ըներ,
Բերնէս գանգատ մը բընաւ չեմ հաներ.
Ես սուտ կը խօսիմ . . . որ ձեզի համար
Կաղանդէն առնէք նըւէրներ յարմար . . .
Ես ձեզ կը սիրեմ, ունիմ խըղճճտանք . . .
Խօսք կու տա՞ք :

ԱՐԱՄ, ՊԵՏԻԿ (մէկքերան)

— Այո՛, այո՛, խօսք կու տա՛նք :

ՔՆԱՐ

— Շա՛տ աղէկ : Տեսէ՛ք, ոտքի ձայներ կ'ան,
Կաղանդ Պապա՛ն է արդեօք սիրական . . .
Լըռեցէ՛ք, ինքն է . . .

(Դուռը կը բացուի, Կաղանդը ներս կը մտնէ ժպտուն):

ԿԱՂԱՆԴ (հաստ հնչումն ձայնով)

— Եկաւ Նոր Տարի.

Անոնց համար որ հեզ են ու բարի,
Որոնք խելօք են, սիրտ չեն հատցըներ՝
Բերած եմ սիրուն, ազուոր ընծաներ:

ՔՆԱՐ, ՊԵՏԻԿ, ԱՐԱՄ (մէկբերան)

— Ո՛վ Կաղանդ Պապա, դուն բարի՛ եկար,
Տո՛ւր պաղենք ձեռքդ ու մօրուքդ ալ երկար . . .

(Ձեռքն ու մօրուքը կը համբուրեն)

ԿԱՂԱՆԴ

— Ապրի՛ք . . .

(Պետիկին ու Արամին)

Բայց երկուքդ, անառակի ձագ,
Կարծեմ այս տարի խելօք չը կեցաք.
Ինծի լուր բերեն թէ ձեր ծնողքն ալ
Չը կրցան ընտաւ ձենէ գոհ մընալ:

ԱՐԱՄ

— Ո՛չ, Կաղանդ Պապա, մենք խելօք կեցանք . . .

ՊԵՏԻԿ

— Ո՛չ, Կաղանդ Պապա, մենք չունինք յանցանք . . .

ԿԱՂԱՆԴ (Բնարին)

— Ես՝ դէմքէն սիրտը կը ճանչնամ մարդուն,
Միշտ չիտակ խօսող աղջիկ մըն ես դուն.

Եղբայրներդ, ըսէ՛, տան մէջ ամէն օր
Վարմունք մ'ունեցան անհամ, անշընորհ . . .

ՔՆԱՐ

— Ո՛չ, ո՛չ:

ԿԱՂԱՆԴ

— Մեծերուն խօսքն ըրի՞ն մըտիկ,
Նստան ու ելան անձայն, հանդարտիկ:

ՔՆԱՐ

— Այո՛, այո՛, հեզ, խելօք, պատուական՝
Ասոնց պէս տըղաք տե՛ղ մըն ալ չըկան.
Լալ, պոռալ, կանչելն ի՛նչ է չեն զիտեր,
Եւ կը նախանձին իրենց վրայ շատեր . . .

ԿԱՂԱՆԴ

— Դո՛հ եղայ, ուրեմն, ապրի՛ն, շա՛տ ապրին,
Իրենց նըւէրներ կու տայ Նոր Տարին,
Եւ վերէն Աստուած ալ անոնց վըրայ
Հայրական սիրով միշտ կը գուրգուրայ,
Ու կ'ըլլայ անոնց պաշտպան, պահապան . . . :

(Նուէրներ կը բաշխէ երեխն ալ)

Տըղա՛ք, մի՛ մոռնաք դուք Կաղանդ Պապան:

ՔՆԱՐ, ՊԵՏԻԿ, ԱՐԱՄ (մէկբերան)

— Ո՛վ Կաղանդ Պապա, դուն բարի եկար,
Տո՛ւր պաղենք ձեռքդ ու մօրուքդ ալ երկար:

(Ձեռքն ու մօրուքը կը համբուրեն)

ԱՂԵՔՍ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

4. ՊԶՏԻԿ ՀԵՏԱՔՐՔԻՐԸ

(Ռեկապիտուլիւն)

Արդեօք ի՞նչ է սա սակաւին մէջինը . . . (սակաւը կ'երեւցնէ) ապահովաբար թուուն չէ, որովհետեւ եթէ թուուն ըլլար՝ պիտի երգէր . . . կատու ալ չէ, քանի որ չի մլաւեր . . . չուն ալ չէ, չի հաչեր . . . աս չէ, ան չէ, ուրեմն ի՞նչ է . . . չիտակը կ'ուզէ՞ք, ես բան մըն ալ չհասկցայ այս օրուան գլխուս եկածներէն . . . Առտու կանուխ՝ հայրս ճիշդ ասոր պէս (սակաւը կը ցուցնէ) սակաւ մը տուաւ ինծի և ըսաւ . . . Յակոբ, այս սակաւը հօրեղբորդ պիտի տանիս . . . միայն թէ, պատուէր մը ունիմ քեզի . . . գիտեմ որ շատ հետաքրքիր տղայ մըն ես . . . սակաւը ծառային հետ չեմ զրկեր պարզապէս քեզ փորձելու համար . . . հիմայ լաւ մօրկ ըրէ, ճամբան սակաւը չպիտի բանաս, եթէ բանաս՝ հօրեղբայրդ անպատճառ պիտի հասկնայ և ինծի պիտի իմացնէ նոյն խկ այսօր . . . քեզ նայիմ, պատուէրս չմոռնաս . . . եթէ հետաքրքրութեանդ յաղթած ըլլաս, վերադարձիդ՝ աճապարաները տեսնելու պիտի տանիմ քեզ . . . գիտե՞ս որ աճապարանները . . . նոր եկածները . . . ինչպէ՞ս չէի գիտեր, ընկերներէս շատերը գացած տեսած էին և այնչափ կը գովէին, այնչափ կը գովէին որ . . . Չերկնցնեմ՝ անմիջապէս ճամբայ ինկայ դէպի հօրեղբորս տունը . . . սակաւը ծանր էր, քանի քանի անգամ ստիպուեցայ վար դնել և յոգնութիւն առնել . . . Չեմ սիրեր սուտ խօսիլ, հետեւաբար չպիտի ծածկեմ ձեզմէ թէ հետաքրքրութիւնս զիս հանգիստ չթողուց . . . կ'ուզէի գիտնալ թէ ի՞նչ կար սակաւին մէջ . . . բանալը

դժուար չէր անշուշտ, բայց եթէ հօրեղբայրս հասկընայր . . . այն ատեն մնաք բարո՛վ պտոյտ և աճապարաներ . . . Յւ սակայն, սակաւը միշտ աւելի կը հրապուշտէր զիս . . . անգամ մը՝ ծռեցայ, հոտուրտացի . . . խնձորի անուշ հոտ մը կուգար մէջէն . . . տարակոյս չկար որ մեր պարտէզին զեղեցիկ խնձորներն էին, այն խնձորները որոնց դպչիլը հայրս խստիւ արգիլած էր ինծի . . . եթէ հատ մը առնէի, ապահովաբար հօրեղբայրս չպիտի գիտնար . . . բայց ինչպէ՞ս կրնայի առնել՝ առանց սակաւը բանալու . . . Վերջապէս, ի՞նչ մեղքս պահեմ, այսպէս քանիս փորձուեցայ ճամբուն ընթացքին, բայց քաջաբար դիմացայ և յաջողեցայ սակաւը հօրեղբորս տանիլ առանց բանալու . . . առանց բանալու, ա՛խ, եթէ գիտնայիք թէ որչափ դժուար եղաւ ատիկա . . . Հօրեղբայրս սիրով ընդունեց զիս, բացաւ սակաւը, խնձորները հանեց . . . չմոռնամ ըսելու որ հատ մըն ալ չտուաւ ինծի . . . յետոյ սակաւը առնելով հատ մըն ալ չտուաւ ինծի, սակաւը ձեռքն էր վեր ելաւ . . . Երբոր վերադարձաւ, սակաւը ձեռքն էր նորէն . . . Ա՛ռ, Յակոբ, ըսաւ, այս սակաւը կրկին հօրդ պիտի տանիս . . . բայց զգուշացիր, չըլլայ որ բանաս . . . մէջը կենդանի մը դրած եմ, բանալուդ պէս դէմքիդ վրայ պիտի ցատկէ . . . աշխատէ՛ որ յաղթես հետաքրքրութեանդ . . . (պահ մը շունչ կ'առնէ) Հիմայ եկէք իմ տեղս անցէք և բան մը հասկցէք այս ամէնէն . . . սակաւը (ցոյց կուտայ) ձեռքս է ահա, և ճիշդ հօրեղբորս ըսածին պէս՝ մէջը բան մը կը խլրտի . . . տարակոյս չկայ որ կենդանի մըն է, բայց ի՞նչ տեսակ կենդանի չկայ որ կենդանի մըն է, բայց ի՞նչ տեսակ կենդանի է . . . ինչպէ՞ս չհետաքրքրուիլ, Աստուած իմ . . . (սակաւը ականջին մօտ կը տանի) զարմանալի՛ բան, այլեւ չի խլրտիր . . . կը սխալիմ արդեօք . . . (նորէն սակաւը ականջին կը տանի ու մօտիկ կ'ընէ) Ո՛չ, չեմ սխալիր, ա՛լ չի խլրտիր . . . և սակայն, դեռ պահ մը առաջ

կը լսէի հանած ձայնը . . . արդեօք սակառը երերցուցած
ատենս վերաւորուեցաւ . . . Ինչպէ՞ս լուծել այս խն-
դիրը . . . Ինչպէ՞ս չհետաքրքրուիլ . . . ա՛խ, սիրելի
հօրեղբայրս, այս ի՞նչ փորձանք բացիր զլիսուս . . .
(սակառը վար կը դնէ ու քեռերը կը ծաղիկ) Դուք ի՞նչ
պիտի ընէիք եթէ իմ տեղս ըլլայիք . . . ապահովարար
դուք ալ ինծի պէս պիտի հետաքրքրուէիք . . . խըն-
դիրը այդ չէ սակայն . . . խնդիրը այն է որ պիտի կըր-
նայի՞ք յաղթել ձեր հետաքրքրութեան (վնոսկան շար-
ժում մը ընկերով) բայց ես ձեզի պէս չեմ . . . ես պիտի
յաղթեմ իմ հետաքրքրութեանս, մանաւանդ որ ծայրը
պտոյտ և աճապարարներ կան . . . (սակառը կը վերցնէ
գետնէն) այո՛, պիտի յաղթեմ, պիտի յաղթեմ . . . (պահ
մը կը մտածէ) Բայց այս կենդանին ինչո՞ւ այլևս չի խը-
լըրտիր . . . ի՞նչ եղաւ խեղճին . . . վերաւորուեցաւ,
մեռաւ . . . պէտք է բանամ սակառը . . . ո՞վ գիտէ,
թերեւս դեռ չէ մեռած . . . Կրնամ խեղճ կենդանիին օգ-
նութեան հասնիլ . . . (պահ մը կը կեցնայ) սակայն եթէ
դէմքիս վրայ ցածրիկէ՞ք . . . (սակառը սկսեցին կը մօտե-
ցնէ ու մտիկ կը արեւ) Եւ ի՞նչ փորձեմ չեմ, չերեւար անգամ
. . . պէտք է գործը իմ փութամ . . . (ֆիչ մըն ալ
կը վարանի ու վերջապէս կը բանայ սակառը. քիթեռնիկ
մը իսկոյն դուրս կը սուրայ, կը քոչի ու կը փախչի)
Ա՛հ, թիթեռնիկ մըն է եղեր . . . ելաւ . . . փախաւ . . .
(կը վազէ ետեւէն) բռնեցէ՛ք . . . թիթեռնիկը բռնեցէ՛ք
. . . Աստուծոյ սիրոյն . . . օգնութիւն, օգնութիւն
. . . (չի յաջողիր բռնել, սակառին ֆոյ կը վերադառնայ)
փախաւ, գնաց . . . ա՛խ անիծած հետաքրքրութիւն . . .
հիմայ ի՞նչ պիտի ընեմ . . . (սակառին մէջը նայելով)
ա՞ս ինչ է . . . թուղթ մը . . . հօրեղբօրս գիրը ըլլալու
է . . . (կ'առնէ ու կը կարդայ) «Սիրելի Յակօբ, եթէ
թիթեռնիկը փախչի՝ յանցանքը բուկդ է. ի՞նչ պատասխան

պիտի տաս հօրդ՝ որ թիթեռնիկէն պիտի հասկնար հե-
տաքրքրութեանդ յաղթած ըլլալդ» . . . (սակառը նե-
սեղով եւ ձեռուրները գլխուն տանելով) անպիտան սա-
կառ, կորսուէ՛ . . . (շա՛ղ մեղացնելով) ա՛խ, մեծք բարով
պտոյտ և աճապարարներ . . . կորա՛ք, գացի՛ք . . .
հիւ, իհիւ, իհիւ . . .

Վ Ե Ր Զ

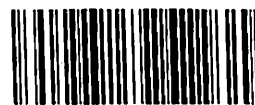
Յառաջարան	1
1. Մայրիկս եւ Հայրիկս	2
2. Համբոյրներս (*) (Է. Պօսիմո)	7
3. Բարի Հայրը	8
4. Բարի Հայրը (Շար. եւ վերջ)	9
5. Ճրագն ու լապտերը (Լ. Պայեի)	11
6. Մեծ Հայրիկը	12
7. Սիրածներս (Լ. Պօրոգներ)	14
8. Զարուհի	15
9. Մեծ մանչ մրն եմ (Ֆ. Քոմոն)	17
10. Երկու մշակներ	18
11. Երկու մշակներ (Շար. եւ վերջ)	19
12. Պարերգ (Ս. Փանոսեան)	21
13. Երկու եղբայրները	23
14. Երկու եղբայրները (Շար. եւ վերջ)	25
15. Հրեշտակը	27
16. Անճնուիրութիւն (Ռուսո)	29
17. Վեհանճնութիւն	31
18. Հեմինէ (Ա. Վիսալան)	32
19. Սպասուհին	34
20. Անմաքուր աղջիկը	36
21. Կեցցէ՛ ջուրը	38
22. Բժիշկին խրատները	39
23. Բժիշկին խրատները (Շար.)	41
24. Բժիշկին խրատները (Շար. եւ վերջ)	43
25. Կարուհիին երգը (Յ. Ս.)	45
26. Յարդը եւ ուռիի ճիւղերը	46
27. Յարդը եւ ուռիի ճիւղերը (Շար. եւ վերջ)	48
28. Կապիկն ու ընկոյզը (Ֆլորիան)	49
29. Դորձաւորին երգը	50
30. Սարդն ու շերամը (Լ. Պայեի)	52
31. Ոսկի մատնոցը	53

32. Ոսկի մատնոցը (Շար. եւ վերջ)	54
33. Ստախոս հովիւր (Սիպիլ)	56
34. Կաղամախին .	57
35. Խաղողին ող'ոյզը .	59
36. Հինգ դրոշմոցը .	61
37. Նարինջները .	63
38. Պատիժը .	65
39. Մերենային անիւք .	66
40. Ծովը .	68
41. Վարդենին .	70
42. Բարի Սամարացին .	71
43. Անուշիկ խնձորը .	73
44. Ազատարար շունը .	75
45. Գառնուկը (Սիպիլ)	77
46. Չարին պատիժը .	79
47. Չարին պատիժը (Շար. եւ վերջ)	81
48. Ձկնորսն ու որսորդը .	84
49. Մանիշակը (Գ. Ֆ. Վալյո)	86
50. Խաղալիքները .	87
51. Եզ ու ձի (Վարդան առակագիր)	88
52. Բարկասիւրտ տղան .	90
53. Վարդուհի (Յ.) .	91
54. Տղոց տները (Քասիմ) .	92
55. Եթէ պարիկ ըլլայի ես (Սիպիլ)	95
56. Մեծ ժամացոյցը .	96
57. Գեղամի մահը .	98
58. Խակ պտուղները .	100
59. Հետաքրքիր տղան .	102
60. Հետաքրքիր տղան (Շար. եւ վերջ)	104
61. Ագուաւր (Վահան Վրդ)	106
62. Աղուէսն ու արթըրը .	107

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

1. Լաւ Գաղափարները (Մեմախօսութիւն)	111
2. Հարցումներ (Ա. Փանոսեան)	113
3. Կաղանդը կու գայ (Ա. Փանոսեան)	115
4. Պզտիկ հետաքրքիրը (Մեմախօսութիւն)	122

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0241487

7898

ԳՐԱՎԱՃԱՌ - ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

Յ. ԳԼԼԸՃԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ԶԱԳՍԱՔԱՂՈՐ, ԹԻՒ 25

Յ. ԳՐԵՆԵԱՆ ԴՐԱՏԱՆ ԸՈՐ ԿՐԱՏԱՐԱԿՈՒՐԻՆՆԵՐԸ .

ՂԵ.ՓԵ.

ԳԱՆՁՈՐԱՆ, ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՐՆԵՐԱՅԻ, Ա. ԱՆՈՆԵԱՆ . . .	5
ԳԱՆՁՈՐԱՆ, ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՆԵՐԱՅԻ, Ա. ԱՆՈՆԵԱՆ . . .	7
ԳԱՆՁՈՐԱՆ, ԲԱՐՃՐԱԳՈՅԻՆ ԴԱՐՆԵՐԱՅԻ, Ա. ԱՆՈՆԵԱՆ (ԿՐԱՏԱՐԱԿԵԼԻ)	
ՆՈՐ ԲԵՐԱԿԱՆ ՁԵՐԱՆՍԵՐԷՆ, Մ. ՅՈՎԿԱՆՆԻԿԵԱՆ . . .	1 20
ՆՈՐ ԲԵՐԱԿԱՆ ԱՆՔԼԵՐԷՆ, Մ. ՅՈՎԿԱՆՆԻԿԵԱՆ . . .	1 20
ՆՈՐ ԾԱՂԱԿԱԲԱԶ ՄԱՆԿԱԳՈՐԾԷՉ, Մ. ՍԵՊՈՒԿ . . .	1
ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԳԵՅՈՂՈՒԹԻՒՆ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ . . .	1 20
ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ՑՆՅԵՍՈՒԹԵԱՆ, Հ. ԱՐԱՄԵԱՆԵՅ . . .	1 20
ՓԱՆԵՏԱԿԱՆԸ (ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ), Հ. ԱՐԱՄԵԱՆԵՅ . . .	2
ԲՈՒՆԱԿԱՆԻՆ ՄԱՆԸ (ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ), Հ. ԱՐԱՄԵԱՆԵՅ . . .	3
ՀԵՐՈՍՈՒՀԻՆՍԵՐ (ՂԷՊ ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆԵՐԷ), Հ. ԱՐԱՄԵԱՆԵՅ . . .	3
ԱՅՐԱՆ ԲՆԱՐ (ԲԻՆԿԵԱՆԻ ԻՐԱԿԱՆ ՏԱՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ) . . .	2 20

ԴՐԱՏԱՆԱ ԿԱՅԵԼԻՆ Ի

کتابخانه اوحانس قلیجیان

درساعات، جقمائجیلر نومرو ۲۵

Libraire-Editeur

H. KILIDJIAN

Rue Tchakmakdjilar No. 25, CONSTANTINOPLE